

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΚΑΙ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ
ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΕ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΟΛΗ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ: ΛΟΪΖΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ (9714)
ΚΑΖΑΖΑΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ (9738)
ΠΑΠΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (9756)**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΙΑΝΝΟΥΚΟΥ ΙΩΑΝΝΑ
ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΠΑΤΡΑ 2016**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το παρόν τεύχος αποτελεί την πτυχιακή εργασία που εκπονήθηκε στο τμήμα διοίκησης επιχειρήσεων του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Πάτρας και αναφέρεται στην μελέτη των δημιουργικών οικονομιών και δημιουργικών πόλεων.

Όπως είναι γνωστό από την αρχαιότητα ο άνθρωπος είχε τάσεις δημιουργικότητας και συγκεκριμένα μέσω τις επιθυμίας του για δημιουργικότητα να μετατρέψει μια απλή οικονομία και μια απλή πόλη σε δημιουργική πόλη.

Τέλος θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά την επιβλέποντα καθηγήτρια μας Κα Ιωάννα Γιαννούκου για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση που μας πρόσφερε για την πραγματοποίηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας

Καζαζάκης Ανδρέας
Λοΐζου Δημήτρης
Παπανδρικόπουλος Νικόλαος

Νοέμβριος 2015

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα Πτυχιακή Εργασία αναφέρεται στην μελέτη των δημιουργικών οικονομιών και των δημιουργικών πόλεων, ενώ εξετάζεται και η προοπτική της πόλης των Πατρών να καταστεί δημιουργική πόλη. Γνωρίζουμε ότι οι δημιουργικές πόλεις για να είναι δημιουργικές ακολουθούν ορισμένα μοτίβα υπό ορισμένες συνθήκες και προϋποθέσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι η έννοια «δημιουργική πόλη» συμβολίζει το μέλλον μιας πόλης και η επιβίωσή της.

Η ανάπτυξη του θέματος γίνεται σε τέσσερα κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο είναι ένα θεωρητικό μέρος στο οποίο αναφέρεται στις δημιουργικές οικονομίες και τις δημιουργικές πόλεις αναλύοντας σε βάθος τους συντελεστές και τους παράγοντες εκείνους που επενεργούν σε αυτού του είδους τις πόλεις και τις οικονομίες ώστε να αποκτούν την ιδιαιτερότητα της δημιουργικότητας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσεται το θεωρητικό κομμάτι της εργασίας, στο οποίο αφορά τους δημιουργικούς κλάδους μιας οικονομίας, στην ταξινόμησή τους και στον τρόπο που επενεργούν σε μια οικονομία ώστε η οικονομία αυτή ή η πόλη να γίνει δημιουργική.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις δημιουργικές πόλεις και στον χωρικό σχεδιασμό μιας πόλης, δίνοντας έμφαση στον τρόπο αλληλεπίδρασης των εννοιών αυτών ενώ πραγματοποιούνται μελέτες περίπτωσης για τρεις ευρωπαϊκές πόλεις διαφορετικού χαρακτήρα η κάθε μία αναλύοντας κατά πόσο είναι ή μπορούν να είναι δημιουργικές πόλεις.

Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο πραγματοποιείται μελέτη περίπτωσης για την πόλη της Πάτρας και εξετάζεται η υφιστάμενη κατάστασή της με σκοπό να προσδιορίσουμε αν είναι δημιουργική πόλη. Εν συνεχεία, εξετάζεται η προοπτική κατά πόσο μπορεί η πόλη να καταστεί δημιουργική και ποιος θα μπορούσε να ήταν ο τρόπος αυτός.

ABSTRACT

This Working refers to the study of the creative economy and creative cities, and discussed the prospect of Patras to become a creative city. As we know that creative cities to be creative follow specific patterns under certain circumstances and conditions. It is worth mentioning that the term "creative city" symbolizes the future of a city and its survival.

The issue is developed in four chapters. The first chapter is a theoretical part which refers to the creative economies and creative cities by analyzing in depth the coefficients and those factors that act in such cities and economies in order to obtain specificity of the creativity.

In the second chapter, developed the theoretical part of thesis, which relates to the creative sectors of an economy, their classification and the way they act in an economy in order to the specific economy or the city to become creative.

The third chapter refers to the creative cities and territorial planning of the city, focusing on how the interaction of these concepts and case studies carried out for three European cities of different character each analyzing the degree of whether they are or they can be creative cities.

Finally, in the fourth chapter carried out a case study for the city of Patras, in which the existing situation of the city is examined in order to determine if it is creative city. Subsequently, the prospect examined as to whether the city can become creative and who could have been this way.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
ABSTRACT.....	1
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	i
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	1
2. ΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΩΝ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	3
1. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ.....	3
Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	4
2. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	6
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΤΑΞΗ.....	6
ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ.....	8
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ.....	10
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ.....	11
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ.....	11
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ.....	11
3. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ.....	12
4. 3Ts.....	14
ΤΑΛΕΝΤΟ.....	14
ΑΝΟΧΗ.....	15
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ.....	16
5. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	19
1. ΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	19
Ο ΟΡΙΣΜΟΣ.....	19
2. ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ-ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΚΛΑΔΩΝ.....	21
3. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	26

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ	26
1. ΧΩΡΟΣ.....	26
2. ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ.....	27
3. ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ	28
4. Η ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΜΠΙΛΜΠΑΟ ΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΟΛΗ “Do it like Bilbao!” («κάν’ το όπως το Μπιλμπάο»)	31
ΓΕΝΙΚΑ	31
Ο ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΜΠΙΛΜΠΑΟ	32
3Ts & ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ	33
5. Η ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΒΡΥΞΕΛΛΩΝ ΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΟΛΗ.....	45
Γενικά	45
Ο χώρος των Βρυξελλών	46
3Ts & ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ	46
6. Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ ΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΟΛΗ	55
(η «καινούρια» πόλη - Firenze- la città nuova).....	55
ΓΕΝΙΚΑ	55
3Ts & ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	69
Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΕΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΟΛΗ	69
ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ.....	70
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ-ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.....	70
ΠΡΟΤΑΣΗ «ΧΤΙΣΕ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ».....	89
1. ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΑΤΡΑΣ-ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	89
2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ» ΠΑΤΡΑ.....	95
3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	100
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	101
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	104
ΙΣΤΟΛΟΓΙΑ.....	105

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η έννοια της δημιουργικής πόλης δεν είναι κάτι καινούργιο για τον άνθρωπο. Σε πολλές περιπτώσεις ανατρέχοντας στην ιστορία του ανθρώπου οι πόλεις αναπτύσσονταν υιοθετώντας εν αγνοία τους μοντέλα, όπως αυτά περιγράφονται σήμερα, τα οποία τις καθιστούσαν ως πρώιμα παραδείγματα δημιουργικών πόλεων διαμέσου μιας σειράς από σημαντικά γεγονότα και σημαντικές συγκυρίες.

Στην αρχαία Ελλάδα ακόμα, θα μπορούσαμε να λάβουμε ως ένα τέτοιο παράδειγμα την πόλη της Αθήνας όπου μετά την εδραίωση της Δημοκρατίας ως θεσμού και την ανάπτυξη του εμπορίου, από μία κοινωνικά ασταθής και μέτριας οικονομίας πόλη, μετατράπηκε σε μία δημιουργική πόλη αναπτύσσοντας τον πολιτισμό, το εμπόριο, την υποδομή της, προσέλκυσε κατοίκους και τέλος μετατράπηκε σε σύμβολο πολιτισμού.

Κατά την πάροδο των χρόνων αυτά τα πρώιμα μοντέλα αποτελούν δεκάδες παραδείγματα σε διάφορες χρονικές περιόδους και σε διάφορα μέρη του τότε κόσμου. Το σημαντικότερο όμως που πρέπει να παρατηρήσουμε είναι ότι μολονότι πολλές φορές δεν είχαν καμία σχέση μεταξύ τους χωρικά και χρονικά, κατάφερναν να αναπτυχθούν με διαφορετικό τρόπο και διαφορετικές συνθήκες αλλά με τα ίδια αποτελέσματα. Τα αποτελέσματα αυτά ήταν κυρίως η οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη και τέλος η ανάπτυξη του ίδιου του ανθρώπου ως σύνολο ή ως μονάδα.

2. ΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΩΝ

Για να μελετήσουμε και να καταλάβουμε την ανάπτυξη και τους παράγοντες που συνετέλεσαν στην δημιουργία των σημερινών μοντέλων αστικής ανάπτυξης πρέπει να αναλογιστούμε πρώτα τα μοντέλα εκείνα που προηγήθηκαν όπως αναφέρθηκαν παραπάνω. Τα σημερινά μοντέλα αστικής ανάπτυξης τείνουν να επικρατήσουν και να συντελέσουν στην βιωσιμότητα τη πόλης, στην ποιότητα και τον τρόπο ζωής των κατοίκων και να επιταχύνουν την αστική οικονομία. Είναι γεγονός ότι, οι πόλεις συμμετέχουν σε έναν διεθνή ανταγωνισμό για να προσελκύσουν επενδύσεις, τουρίστες, εγκατάσταση επιχειρήσεων, μεγάλες εκδηλώσεις και φυσικά κατοίκους. Στόχος των πόλεων είναι η άνοδος τους στο άτυπο αστικό σύστημα ιεράρχησης.

Το ερώτημα που δημιουργείτε όμως είναι με ποιο τρόπο εξυπηρετείτε ο στόχος αυτός. Η δημιουργική πόλη αποτελεί ένα παράδειγμα σχεδιασμού των πόλεων γενικότερα, που δίνει έμφαση στο καινούργιο, στην πρόοδο και την συνεχή αλλαγή και ευδοκιμεί κυρίως σε δημοκρατικά περιβάλλοντα. Αυτό προκύπτει από την κατανόηση της πόλης ως περιβάλλον γνώσεων, καινοτομίας και πολιτισμού. Σημαντικοί παράγοντες που συντελούν ώστε να συνθέσουν το μοντέλο της δημιουργικής πόλης είναι οι δημιουργικές βιομηχανίες και η δημιουργική οικονομία.

Προοδευτικά η έννοια της δημιουργικής πόλης και οικονομίας ενσωματώθηκαν στην πολιτική αρκετών ευρωπαϊκών πόλεων (πχ των Βρυξελλών, του Μπιλμπάο, της Φλωρεντία κ.α.).

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία, θα εξεταστεί η προοπτική της Πάτρας ώστε να καταστεί δημιουργική πόλη αλλά και ο τρόπος ώστε να επιτευχθεί αυτό, λαμβάνοντας υπόψιν παρόμοια παραδείγματα άλλων πόλεων όπως οι Βρυξελλες, το Μπιλμπάο και η Φλωρεντία. Πρωτίστως όμως πρέπει να εξεταστούν όλοι εκείνοι οι παράγοντες που επιδρούν σε μια πόλη γενικότερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Για να μπορέσει να γίνει κατανοητό τι ακριβώς είναι μια δημιουργική πόλη κρίνεται απαραίτητος ο προσδιορισμός του όρου “δημιουργικότητα”. Σύμφωνα με το λεξικό της Οξφόρδης η δημιουργικότητα ορίζεται ως “η ικανότητα να παράγουμε νέες ιδέες και πράγματα”.

Επίσης, πρέπει να αναφερθεί ότι γενικά υπάρχουν δυο κυρίες απόψεις σχετικά με την δημιουργικότητα. Σύμφωνα με την πρώτη, η δημιουργικότητα αποτελεί κάτι ξεχωριστό και υπάρχει μόνο σε ελάχιστα άτομα τα οποία διακρίνονται από κάποιο ταλέντο ή δεξιότητα, και επομένως δεν μπορεί να καλλιεργηθεί. Η δεύτερη θεωρία, υποστηρίζει ότι η δημιουργικότητα και το ταλέντο είναι η ικανότητες που μπορούν να διδαχθούν σε ένα άνθρωπο με εξάσκηση και ότι όλοι οι άνθρωποι είναι έως ένα βαθμό δημιουργικοί. Όπως μπορούμε να αντιληφθούμε ο άνθρωπος είναι ο κοινός παρονομαστής όπου μέσω αυτού απορρέει η δημιουργικότητα. Πρέπει δηλαδή να προσεγγίσουμε την έννοια της δημιουργικότητας ανθρωποκεντρικά.

Για τον παραπάνω λόγο και για να κατανοήσουμε την έννοια της δημιουργικότητας και την ποικιλομορφία της έκφρασής της, πρέπει να μελετήσουμε τον βασικό εκφραστή της που είναι ο άνθρωπος και τους παράγοντες που επηρεάζουν τον άνθρωπο ως μονάδα ή ως σύνολο.

Οι σημαντικότεροι παράγοντες που επηρεάζουν τον άνθρωπο είναι ο πολιτισμός και η ιστορία του, η οικονομία, η κοινωνία και τα ερεθίσματά του καθώς επίσης ο χώρος στον οποίο ζει. Παραδείγματος χάρη, ένας άνθρωπος ή μία ομάδα ανθρώπων όπου ζουν στην Ευρώπη έχουν σημαντικές διαφορές από έναν άνθρωπο ή μια ομάδα που ζει σε κάποια χώρα της Αφρικής σε συνάρτηση με τους παραπάνω παράγοντες.

Ο πολιτισμός αποτελεί σημαντικός παράγοντας και οδηγός ανάπτυξης καθώς είναι η κινητήρια δύναμη του νοητικού υπόβαθρου του ανθρώπου και καταλύτης της αιφόρου ανθρώπινης ανάπτυξης στο μέλλον θέτοντας τους μελλοντικούς αναπτυξιακούς του στόχους. Με τον όρο πολιτισμός όμως, περιλαμβάνονται, όχι μόνο οι τέχνες αλλά και οι κοινωνικές παροχές και οι παροχές υγείας και εκπαίδευσης. Ακρογωνιαίοι λίθοι του πολιτισμού είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα και αξίες.

Για να αναπτυχθεί ο πολιτισμός όμως πρέπει να λάβουμε υπόψιν δύο παράγοντες που συντελούν και δεν θα μπορούσαν να είναι άλλοι από αυτούς της οικονομίας και της κοινωνίας. Όσον αφορά τον κοινωνικό παράγοντα πρέπει να αναλογιστούμε ότι για να ευδοκιμήσει ο

άνθρωπος πρέπει να επικρατεί ειρήνη, πολιτική σταθερότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και κοινωνική συνοχή.

Ο οικονομικός παράγοντας είναι ο κινητήριος μοχλός της ανάπτυξης του ανθρώπου αλλά ταυτόχρονα και ένα από τα αποτελέσματα της δημιουργικότητας του. Από την οικονομική ανάπτυξη προκύπτει ο πολιτισμός και από τον πολιτισμό η οικονομική ευημερία όπως αναλύεται και παρακάτω.

Συμπερασματικά, η δημιουργικότητα είναι η παραγωγή νέων ιδεών και προϊόντων με αποτέλεσμα νομισματικά και μη οφέλη για την ανθρώπινη και πολιτιστική ανάπτυξη.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Το 2001 εμφανίζεται ο όρος “δημιουργική οικονομία” από τον John Howkins που θέλει να δήσει την σχέση ανάμεσα στην δημιουργικότητα και την οικονομία. Σύμφωνα με τον Howkins «*η δημιουργικότητα και τα οικονομικά δεν είναι κάτι καινούργιο αλλά αυτό που είναι καινούργιο είναι η φύση και η έκταση της μεταξύ τους σχέσης και το πώς συνδυάζονται ώστε να δημιουργήσουν μια εξαιρετική αξία και πλούτο*». Η δημιουργική οικονομία αναζωογονεί τους κλάδους της παραγωγής, των υπηρεσιών, του λιανικού εμπορίου και της ψυχαγωγίας και βασίζεται σε ένα νέο τρόπο σκέψης και δράσης. Οι κυρίες εισροές της είναι το ατομικό ταλέντο και οι δεξιότητες.

Σε ορισμένους τομείς η αξία της παραγωγής εξαρτάται από την μοναδικότητα ενώ σε άλλους από το πόσο ευκολά μπορεί να αντιγραφεί και να διατεθεί σε ένα μεγάλο αριθμό ατόμων (Howkins 2012).

Σύμφωνα με την προσέγγιση που δίνει το “UNCTAD”, η δημιουργική οικονομία ορίζεται ως μια εξελισσόμενη έννοια που βασίζεται στα δημιουργικά στοιχεία που προκαλούν οικονομική ανάπτυξη. Η δημιουργική οικονομία:

Μπορεί να ενισχύσει την παραγωγή εισοδήματος, την δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την εξαγωγή κερδών, ενώ προωθεί την κοινωνική ένταξη, την πολιτιστική πολυμορφία και την ανθρώπινη ανάπτυξη.

Προωθεί τις οικονομικές, πολιτιστικές και κοινωνικές πτυχές που αλληλοεπιδρούν με την τεχνολογία, την πνευματική ιδιοκτησία και τον τουρισμό.

Πρόκειται για ένα σύνολο οικονομικών δραστηριοτήτων που βασίζονται στην γνώση με μια αναπτυξιακή διάσταση και σε διασυνδέσεις σε μακροοικονομικό και μικροοικονομικό επίπεδο.

Είναι ένα πεδίο της ανάπτυξης που βασίζεται στην καινοτομία και στις διαδραστικές σχέσεις. Στο επίκεντρο της δημιουργικής οικονομίας βρίσκονται οι δημιουργικοί κλάδοι.

Σημαντικοί κρίκοι στην αλυσίδα της δημιουργικής οικονομίας αποτελούν η γνώση και οι νέες τεχνολογίες. Τα κύρια ζητήματα που αφορούν την δημιουργική οικονομία εντοπίζονται σε τρία πεδία μελέτης(Lazzeretti, Boix, & Carone, 2008):

- Δημιουργικούς κλάδους
- Δημιουργική τάξη
- Δημιουργικές πόλεις

Οι δημιουργικοί κλάδοι είναι ο πυρήνας της δημιουργικής οικονομίας καθώς διαμέσου αυτών εκφράζεται η παραγωγή, η αξιοποίηση της γνώσης και της πληροφορίας. Είναι δηλαδή τα εργαλεία εκείνα τα οποία συντελούν στην γέννηση της δημιουργικής οικονομίας τα οποία απορρέουν από τον ανθρώπινο παράγοντα και την δημιουργική τάξη.

Η έννοια της δημιουργική τάξης, όπως αναπτύχθηκε από τον Florida (2002), έχει μία ευρύτερη έννοια όπως αναφέρεται στο “Creative industries, creative class and competitiveness: Expert opinions critically appraised” (2009). Ο Florida ο οποίος είναι ο κύριος εκφραστής, εξετάζει κυρίως τις ανθρώπινες μονάδες και το επάγγελμά τους. Δηλαδή η δημιουργική τάξη αναφέρεται στο επίπεδο των δεξιοτήτων των ατόμων και όχι σε ένα συγκεκριμένο οικονομικό τομέα όπως οι δημιουργικοί κλάδοι. Όπως συμπεραίνουμε η δημιουργική τάξη περιλαμβάνει εξειδικευμένους εργαζόμενους από τους δημιουργικούς κλάδους αλλά και από άλλους κλάδους που σχετίζονται με τη γνώση και τις δεξιότητες(νομικά, οικονομικά, εκπαίδευση, έρευνα και ανάπτυξη).

Τα άτομα αυτά που αποτελούν τη δημιουργική τάξη προτιμούν να ζουν σε πόλεις με διαφορετικό πληθυσμό και ανεκτική ατμόσφαιρα σχετικά με τις γνώσεις τους και τις δεξιότητες τους αποσκοπώντας στην οικονομική και κοινωνική τους ευημερία και άνεση.

Άρα ο παράγοντας άνθρωπος είναι αυτός που παράγει και δημιουργεί και ως φυσικό επόμενο είναι ο παράγοντας που καθιστά μια πόλη ως δημιουργική πόλη.

Κατά τον Florida, *«στόχος είναι η προσέλκυση των δημιουργικών ατόμων σε μία περιοχή και όχι τόσο των δημιουργικών επιχειρήσεων, αυτή η εσωτερική μετανάστευση κατέχει κύριο ρόλο στην έννοια της δημιουργικής τάξης»* (Bontje & Musterd, 2009).

Η δημιουργική πόλη θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ένας ποικιλόμορφος χώρος, που σχετίζεται άρρηκτα με τους δημιουργικούς κλάδους όπου είναι πόλος έλξης για τη δημιουργική τάξη και την δημιουργική τάξη όπου είναι το «μέσο» παραγωγής της δημιουργικότητας. Με τον τρόπο αυτό αντιλαμβανόμαστε την σημασία της ικανότητας της πόλης να έλκει και να διατηρεί τα δημιουργικά άτομα.

Όπως γίνεται αντιληπτό η δημιουργική οικονομία είναι ένα πολύπλοκο, αέναο και πλήρως εξαρτημένο σύστημα με τον άνθρωπο, ως μονάδα και ως σύνολο, και τους παράγοντες που το

επηρεάζουν το οποίο χρησιμοποιώντας την δημιουργικότητα του ανθρώπου παράγει αξία, εκ νέου δημιουργικότητα, πολιτισμό τα οποία επαναχρησιμοποιούνται για να παραχθούν περαιτέρω πολιτισμός, δημιουργικότητα και πλούτος.

2. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε αναλυτικά την έννοια της δημιουργικής τάξης και του κύριου παράγοντα που την αποτελεί και αφορά το ανθρώπινο δυναμικό καθώς επίσης και τα χαρακτηριστικά αυτού.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΤΑΞΗ

Η δημιουργική τάξη όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, αφορά εξειδικευμένους εργαζόμενους που δραστηριοποιούνται στους δημιουργικούς κλάδους αλλά και από άλλους κλάδους που σχετίζονται με τη γνώση και τις δεξιότητες. Σύμφωνα με τον Florida(2002) η δημιουργική τάξη διαθέτει δημιουργικό κεφάλαιο ώστε η συγκεκριμένη ομάδα να παράγει ιδέες, πληροφορίες, τεχνολογία ενώ αποτελούν τα προϊόντα εκείνα που είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την ανάπτυξη των πόλεων και των περιφερειών. Είναι επόμενο να θεωρήσουμε την δημιουργική τάξη ως κεφάλαιο και μάλιστα ανθρώπινο κεφάλαιο των εμπορεύσιμων δεξιοτήτων και ειδικοτήτων του κάθε εργαζόμενου.

Αναλύοντας περαιτέρω την σχέση της δημιουργικής τάξης και της δημιουργικής πόλης αλλά και μελετώντας διάφορα δοκίμια διαπιστώνουμε ότι όσο αυξάνεται η ποικιλομορφία μίας πόλης τόσο αυξάνονται και οι συνδέσεις και οι ζυμώσεις μεταξύ των οικονομικών φορέων με αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων ιδεών και καινοτομιών.

Επίσης η τεχνολογία συνδέεται άρρηκτα με το ανθρώπινο δυναμικό και κατ' επέκταση με την δημιουργική τάξη καθώς η ανάπτυξη της τεχνολογίας βοηθά στην μετάδοση της γνώσης και στην ανακάλυψη νέας γνώσης και καινοτομιών προκαλώντας νέες δεξιότητες στο ανθρώπινο δυναμικό και αυξάνοντας σημαντικά το ανθρώπινο κεφάλαιο.

Σε μεγάλες πόλεις όπου εντοπίζεται το ανθρώπινο κεφάλαιο και η πληροφορία, παρατηρείται ότι η δημιουργία και η μεταδοτικότητα της γνώσης με αποτέλεσμα να γίνονται η κινητήρια δύναμη για οικονομική ανάπτυξη και εκ νέου δημιουργία καινούριας γνώσης.

Παρατηρώντας τα ιστορικά δεδομένα (Αρχαία Αθήνα, Ρώμη, Φλωρεντία) όπως έχει προαναφερθεί είναι ευκολότερο να αποκωδικοποιηθεί η σημασία της γνώσης, του πολιτισμού, των επικοινωνιών και της δημιουργικότητας για την ευημερία του ανθρώπινου παράγοντα.

Επιπλέον, δεν πρέπει να ξεχνάμε τον κοινωνικό παράγοντα που συμβάλει σημαντικά στο ανθρώπινο δυναμικό καθώς διαμέσου κοινωνικών ελευθεριών και δικαιωμάτων υποστηρίζεται ιδιαίτερα η διαφορετικότητα των παραγωγικών μονάδων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ανοχή ενός κοινωνικού συνόλου και την μη περιθωριοποίηση του «διαφορετικού», συμβάλλοντας στη τόνωση της δημιουργικότητας στις πόλεις αλλά και διαμορφώνοντας την γεωγραφική κατανομή του ανθρώπινου δυναμικού.

Η κατανομή του ανθρώπινου δυναμικού επίσης επηρεάζεται από την κατανομή των ανέσεων. Όπως παρατηρείται, η μετανάστευση εκφράζεται διαμέσου των επιπέδων των μισθών, των οικονομικών ευκαιριών και της μίσθωσης της γης καθώς και της ποιότητας ζωής. Διαπιστώνεται επίσης, ότι τόσο οι καταναλωτές όσο και οι τομείς υπηρεσιών όπως εστιατόρια, θέατρα, μουσεία εντοπίζονται στις ίδιες περιοχές δείχνοντας την σημασία της γεωγραφικής εγγύτητας μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή. Για τον λόγο αυτό ο τρόπος ζωής που παρέχει μία περιοχή, δηλαδή, διασκέδαση, νυχτερινή ζωή, πολιτιστικές δραστηριότητες, συγκοινωνίες κ.α. καθορίζει σημαντικά τα ποσοστά συγκέντρωσης του ταλέντου και της καινοτομίας.

Επίσης, η παρουσία μεγάλων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων τείνει να είναι ένας παράγοντας τόσο στην παραγωγή όσο και στην κατανομή του ανθρώπινου κεφαλαίου. Όμως, η κατανομή του ταλέντου και των δεξιοτήτων δεν συμπίπτει με την κατανομή των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και ειδικότερα, ενώ σε περιοχές στις οποίες παρατηρείται συγκέντρωση ταλέντου λόγω των ιδρυμάτων, άλλες περιοχές είναι αυτές που δραστηριοποιούνται κυρίως στην παραγωγή του ανθρώπινου κεφαλαίου και διαθέτουν μία "βιομηχανία ταλέντων", εξάγοντας άτομα με υψηλή εξειδίκευση σε άλλες περιοχές. Επομένως, η γεωγραφική σύνδεση της εκπαίδευσης με την καινοτομία και τα οικονομικά αποτελέσματα στην ίδια περιοχή δεν είναι απαραίτητα ταυτόσημα ούτε συνάδουν. Αυτό είναι αποτέλεσμα της μεγάλης κινητικότητας των υψηλά εξειδικευμένων και μορφωμένων ατόμων, διεθνώς. Συμπερασματικά ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα δεν αποτελεί πάντα την προϋπόθεση για την συγκέντρωση του ανθρώπινου δυναμικού.

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ

Η έννοια της δημιουργικής τάξης, αναλογιζόμενοι όσα ειπώθηκαν παραπάνω, αποτελεί μια νέα πολύπλευρη τάξη στον αναδυόμενο τομέα της οικονομίας έχοντας σημαντικό μερίδιο στην οικονομική ανάπτυξη και την πρόοδο. Σύμφωνα με τον Florida (2002), μία κοινωνική τάξη είναι μία ομάδα ανθρώπων που έχουν κοινά συμφέροντα και την τάση να σκέφτονται, να αισθάνονται και να συμπεριφέρονται παρόμοια με τις όποιες ομοιότητες, όπως αυτές καθορίζονται από την οικονομική λειτουργία. Με αυτό τον τρόπο, κατηγοριοποιείται ο πληθυσμός μιας πόλης. Ειδικότερα, η δημιουργική τάξη, είναι μία κοινωνικό-οικονομική τάξη η οποία έχει ως βασική κινητήρια δύναμη την οικονομική ανάπτυξη των πόλεων.

Τα άτομα που αποτελούν την δημιουργική τάξη έχουν ως κύρια απασχόληση να καινοτομούν, χωρίς να συνδέονται με τους παραδοσιακούς πολιτικούς συσχετισμούς της τάξης. Σύμφωνα με τον Florida (2002) η δημιουργική τάξη αποτελεί ξεχωριστή τάξη από αυτήν των υπηρεσιών και την εργατική. Αυτό δίνει στη δημιουργική τάξη οικονομική δύναμη, γιατί μπορούν να αναλαμβάνουν τα καινοτόμα μέσα παραγωγής μόνοι τους, όταν κινούνται στο χώρο εργασίας τους. Η οικονομική σημασία της δημιουργικής τάξης επηρεάζει σημαντικά, όχι μόνο σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο αλλά και σε εθνικό, την οικονομική ευημερία.

Σύμφωνα με το "Measuring The Creative Class: Do We Know It When We See It?" (2010) η στρατηγική ανάπτυξης της "δημιουργικής τάξης" βασίζεται στην επιτυχία των τοπικών κοινωνιών.

Οι τοπικές κοινωνίες στηρίζονται στη πληροφορία και την δημιουργικότητα για να αποκτήσουν οικονομική ευημερία. Ο στόχος τους, λοιπόν, είναι η περιοχή να γίνει ελκυστική για τους νέους, τους μορφωμένους και τους δημιουργικούς ανθρώπους. Αυτό μπορεί να συμβεί προσφέροντας διαφορετικότητα, ανοχή και "πλούσιες ανέσεις" (amenity-rich) στην κοινότητα. Με κλίμα ανοχής και αναπτύσσοντας παροχές προσελκύονται άτομα με ταλέντο, ώστε να δημιουργηθεί ένας διευρυμένος τομέας υψηλής τεχνολογίας, και τελικά να τονωθεί η οικονομική ανάπτυξη (Reese, Faist, & Sands, 2010). Γίνονται επενδύσεις για περισσότερες παροχές και ανέσεις ενώ δημιουργείται ένας όλο και πιο θετικός οικονομικός κύκλος. Η θεωρία αυτή προσφέρει στις πόλεις τη γνώση για την ευημερία, "the auncourant road to prosperity"⁴ (Florida R. , 2002).

Σύμφωνα με τον Florida,(2002), η δημιουργική τάξη στηρίζεται στο τεκμήριο ότι, στη νέα εποχή όπου η "βιομηχανία της γνώσης" είναι ο μοχλός για οικονομική ανάπτυξη, υπάρχουν λιγότεροι περιορισμοί στο που τοποθετείται η οικονομική δραστηριότητα. Ο τόπος συνεχίζει να

έχει σημασία, αλλά πλέον, οι περιοχές που ευημερούν δεν είναι απαραίτητο να έχουν πρόσβαση σε φυσικό πλούτο και μεταφορές αρκεί να παρέχουν ένα σύνολο υποδομών στους κατοίκους τους.

Όπως προαναφέρθηκε στόχος είναι η προσέλκυση των δημιουργικών εργαζομένων με ταλέντο και ανοχή σε περιοχές όπου είναι έντονη η παρουσία των τεχνολογικών επιτευγμάτων. Οπότε η παρουσία της "δημιουργικής τάξης" οδηγεί μοιραία στην καινοτομία και την οικονομική ανάπτυξη των πόλεων. Με την έννοια αυτή, η δημιουργική τάξη αφορά τα επαγγέλματα και όχι τις βιομηχανίες ή επιχειρήσεις.

Στο πλαίσιο της δημιουργικής τάξης, μπορούμε να έχουμε και την εξειδίκευση της δημιουργικής εργασίας η οποία όμως επικεντρώνεται στην παραγωγική-ατομική μονάδα που είναι ο άνθρωπος.

Η δημιουργική εργασία σχετίζεται με ένα ευρύ φάσμα εργασιών που αφορούν τόσο καλλιτεχνικά επαγγέλματα όσο και επιστημονικά και δεν αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο επάγγελμα. Γενικά, η δημιουργική εργασία είναι μια σειρά διαδικασιών που ξεκινούν από τη παραγωγή μέχρι και την εφαρμογή των ιδεών. Η παραγωγή των ιδεών περιλαμβάνει τον ορισμό και την «κατασκευή» του προβλήματος, τη συλλογή πληροφοριών, το σχηματισμό και συνδυασμό των εννοιών ενώ η εφαρμογή περιλαμβάνει την αξιολόγηση και βελτίωση της ιδέας αλλά και τη διαμόρφωση σχεδίου. Επομένως, οι δύο αυτές βασικές διαδικασίες συντελούν στη δημιουργική εργασία, αρχικά στη παραγωγή της αρχικής ιδέας ύστερα από ορισμένες δημιουργικές διαδικασίες ή δραστηριότητες και εν συνεχεία στην εφαρμογή των νέων αυτών ιδεών με καινοτόμες διαδικασίες ή δραστηριότητες.

Τα άτομα επομένως πρέπει να αναζητούν και να διαχειρίζονται τις γνώσεις και τις έννοιες διαμέσου αυτών των διαδικασιών. Για να επιτευχθεί αυτό όμως απαιτείται τεχνογνωσία και εμπειρία από την πλευρά των ατόμων αλλά και συνεργασία μεταξύ τους πολλές φορές, λόγω της πολυπλοκότητας της ανάπτυξης και της εφαρμογής μίας ιδέας. Για τον λόγο αυτό η δημιουργική εργασία επικεντρώνεται εξίσου και στην συνεργασία. Δηλαδή πολλοί άνθρωποι θα πρέπει να συνεργαστούν και να συμβάλουν με τις γνώσεις και την εμπειρία τους, ώστε να υλοποιηθεί επιτυχώς μία «λύση».

Η δημιουργική εργασία όμως χαρακτηρίζεται ως αβέβαιη και επικίνδυνη καθώς η παραγωγή και η ανάπτυξη μίας ιδέας δεν είναι πάντα εγγυημένη και ενδέχεται να μην καλύπτει τις τρέχουσες ανάγκες της αγοράς. Δεν πρέπει να ξεχνάμε άλλωστε ότι εκφραστής της δημιουργικής εργασίας είναι τα ίδια τα άτομα. Για τον λόγο αυτό πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η συνολική οργανωτική δομή αλλά και τα κοινωνικό-τεχνικά συστήματα όπου η εργασία λαμβάνει χώρα και όχι μοναδικά

για κάθε εργαζόμενο. Τα δημιουργικά άτομα όπως είναι αντιληπτό συνδέονται με τη δημιουργική εργασία.

Σύμφωνα με τη μελέτη “Examining the Leaders of Creative Efforts: What Do They Do, and What Do They Think About?” (2009), καθορίζεται η ποιότητα της εργασίας με το μισθό, τις συνθήκες απασχόλησης και κυρίως με την ποιότητα του προϊόντος που παράγεται καθώς επίσης και την πρωτοτυπία του. Η εργασία των δημιουργικών ατόμων είναι επομένως φυσικό να απαιτεί ένα επίπεδο εξειδίκευσης, γνώσεων και ατομικού υπόβαθρου.

Μελέτες έχουν δείξει ότι οι δημιουργικοί επιστήμονες παρουσιάζουν ένα συνεπές σύνολο χαρακτηριστικών της προσωπικότητάς τους σε σχέση με τους μη-επιστήμονες. Τα δημιουργικά άτομα εκτός από το κίνητρο για επιτεύγματα παρουσιάζουν ευσυνειδησία, αυτονομία, ευελιξία, γνωστική πολυπλοκότητα, αυτοπεποίθηση, συναισθηματική σταθερότητα και εσωστρέφεια με αποτέλεσμα το προφίλ τους να αποτελεί και να είναι απόλυτα εναρμονισμένο και προσαρμοσμένο στη φύση της δημιουργικής εργασίας. Επίσης παρατηρείται ότι έχουν ανεπτυγμένη την δημιουργική και ανοιχτή σκέψη, με αποτέλεσμα να συμβάλλουν στην ανάλυση και την αξιολόγηση των νέων ιδεών αλλά και να αποκτούν σημαντικό μερίδιο ευθύνης στον τομέα της ηγεσίας.

Όπως αναφέρεται από τον Florida, τα δημιουργικά άτομα είναι δυνατόν να χωριστούν σε τρεις υποομάδες ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα τον ρόλο που διαδραματίζουν στην δημιουργική τάξη ως σύνολο. Οι υποομάδες αυτές είναι:

- Ο δημιουργικός πυρήνας
- Οι δημιουργικοί επαγγελματίες
- Οι καλλιτέχνες

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

Ο “δημιουργικός πυρήνας”(creative core) εκφράζει σε μεγάλο βαθμό την δημιουργικότητα ως έννοια. Σύμφωνα με τον Florida είναι ένας πυρήνας που καθορίζεται βάσει της δημιουργίας νέων μορφών ή σχεδίων τα οποία μπορούν να βελτιώσουν μελλοντικές πρακτικές εργασίας και να εφαρμοστούν ευρέως. Τα άτομα που περιλαμβάνονται σε αυτό τον πυρήνα μπορεί να είναι όσοι απασχολούνται στο τομέα που αφορούν επιστημονικά και τεχνικά επαγγέλματα στις φυσικές και εφαρμοσμένες επιστήμες, όπως είναι οι αρχιτέκτονες και οι μηχανικοί, οι ερευνητές και οι σχεδιαστές. Όμως δεν πρέπει να ξεχνάμε και τα επαγγέλματα εκείνα που αφορούν στην

εκπαίδευση και τις κοινωνικές επιστήμες όπως είναι δικαστές, οι δικηγόροι, οι ψυχολόγοι, οι κοινωνικοί λειτουργοί, οι καθηγητές και οι δάσκαλοι και γενικότερα τα επαγγέλματα που αφορούν στην εκπαίδευση και τη θρησκεία. Επίσης τα επαγγέλματα που αφορούν τις τέχνες και τον πολιτισμό και ειδικότερα τα επιστημονικά και τεχνικά επαγγέλματα που αφορούν στη τέχνη, τον πολιτισμό, τη ψυχαγωγία και τον αθλητισμό όπως είναι οι καλλιτέχνες και το ανθρώπινο κεφάλαιο που απασχολείται σε επιχειρήσεις ψυχαγωγίας, στα μέσα ενημέρωσης, τον αθλητισμό και τη διαφήμιση.

Ο δημιουργικός πυρήνας ασχολείται κυρίως με το πρόβλημα της εύρεσης δραστηριοτήτων όπως είναι η δημιουργία νέων ιδεών, γνώσης, τεχνολογίας, σχεδιασμού και περιεχομένου.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ

Οι δημιουργικοί επαγγελματίες αφορούν σε άτομα τα οποία η εργασία που διεξάγουν χαρακτηρίζεται σε σημαντικό βαθμό από την ικανότητα της επίλυσης προβλημάτων, πολλές φορές μάλιστα ειδικού χαρακτήρα και πολύ συχνά απαιτεί ένα υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Τα άτομα που περιλαμβάνονται σε αυτή την κατηγορία αφορούν σε επαγγέλματα ανώτερης διαχείρισης όπως είναι διευθυντές επιχειρήσεων και οικονομικοί διευθυντές, επαγγελματίες που ασχολούνται με τα νομικά (πχ. δικηγόροι), αλλά και επαγγέλματα που αφορούν στον τομέα της υγείας (πχ. ιατροί). Επίσης, δεν πρέπει να ξεχνάμε και του επαγγελματίες που έχουν ως γνωστικό αντικείμενο τον κλάδο της τεχνολογίας.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

Η Τρίτη υποομάδα, όπως προαναφέρθηκε, είναι οι καλλιτέχνες οι οποίοι το κύριο αντικείμενο των εργασιών τους περιστρέφεται γύρω από καλλιτεχνικά και πολιτιστικά επαγγέλματα.

Η υποομάδα των καλλιτεχνών ασχολείται κυρίως με το πρόβλημα της εύρεσης δραστηριοτήτων όπως είναι η δημιουργία νέων ιδεών, γνώσης, τεχνολογίας, σχεδιασμού και περιεχομένου όπως και ο δημιουργικός πυρήνας.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Τα δημιουργικά επαγγέλματα αφορούν ορισμένα επαγγέλματα που παράγουν δημιουργικά αγαθά ή υπηρεσίες. Τα επαγγέλματα αυτά περιλαμβάνουν τους πολεοδόμους, τους γραφίστες,

τους διαφημιστές, τους καλλιτέχνες, τους συγγραφείς, τους δημοσιογράφους, τους προγραμματιστές κ.α..

Τα άτομα που δραστηριοποιούνται σε δημιουργικά επαγγέλματα μπορούν να συμμετέχουν σε οποιοδήποτε στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας αλλά αυτό που τα διακρίνει είναι η συμμετοχή τους στις δημιουργικές λειτουργίες.

Όμως τα δημιουργικά επαγγέλματα δεν είναι απαραίτητο να βρίσκονται μόνο στους δημιουργικούς κλάδους αφού πολλές φορές δεν εντοπίζονται μόνο στους δημιουργικούς κλάδους αλλά είναι δυνατόν να εμφανιστούν και σε άλλους κλάδους. Είναι επόμενο σε αυτούς τους μη δημιουργικούς κλάδους και ειδικότερα σε μη δημιουργικές επιχειρήσεις να δραστηριοποιούνται άτομα που ασκούν εξειδικευμένα δημιουργικά επαγγέλματα. Τα άτομα αυτά διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

- Τους ειδικούς όπου είναι τα άτομα που εργάζονται στα δημιουργικά επαγγέλματα εντός των δημιουργικών κλάδων όπως είναι ένας μουσικός.
- Τα υποστηρικτικά, τα οποία είναι άτομα που εργάζονται στους δημιουργικούς κλάδους αλλά δεν ασκούν δημιουργικά επαγγέλματα όπως είναι μία γραμματέας σε μια διαφημιστική εταιρία.
- Τα ενσωματωμένα άτομα, τα οποία ασκούν δημιουργικά επαγγέλματα εκτός των δημιουργικών κλάδων όπως είναι ένας σχεδιαστής σε μία τεχνική εταιρία.

Αναλογιζόμενοι τα όσα αναφέρονται παραπάνω, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το δημιουργικό εργατικό δυναμικό είναι οι ομάδες των ατόμων που απασχολούνται σε όλα τα δημιουργικά επαγγέλματα και όλους τους δημιουργικούς κλάδους.

3. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ

Η δημιουργική τάξη όπως συμπεραίνουμε αλλά και όπως υποστηρίζεται, από τους Florida, Mellander, & Stolarick, ως προς την συγκέντρωση της, δεν αποτελεί απαραίτητα κριτήριο η αλληλεξάρτηση μεταξύ της κοινωνικής ανοχής των περιοχών σε σχέση με την οικονομική τους ανάπτυξη αλλά έχει παρατηρηθεί ότι η ανοχή μιας περιοχής στη διαφορετικότητα των ανθρώπων όπως είναι τα εξωτερικά χαρακτηριστικά τους, η εθνικότητα, η φυλή ή ακόμα και στις σεξουαλικές τους προτιμήσεις, καθιστά τους ανθρώπινους πόρους αυτούς αποδοτικότερους και παραγωγικότερους συνδυάζομενοι υπό κάποιες προϋποθέσεις.

Οι προϋποθέσεις αυτές κατά τους Florida, Mellander, & Stolarick είναι:

- Τα περιορισμένα εμπόδια εισόδου και ένταξης σε μία περιοχή
- Η διάδοση της γνώσης και η εξωτερικότητα του ανθρώπινου κεφαλαίου

- Το μέγεθος της διαφάνειας και τη αξιοκρατίας που επικρατούν στην περιοχή αυτή
- Η συγκέντρωση πόρων

Ως προς τα περιορισμένα εμπόδια εισόδου και ένταξης σε μία περιοχή ενδεικτικό παράδειγμα είναι η συγκέντρωση των καλλιτεχνών και των ομοφυλόφιλων. Έχει παρατηρηθεί ότι οι περιοχές αυτές αποτελούν πόλο έλξης ατόμων με ταλέντο αλλά με έντονο το στοιχείο της διαφορετικότητας. Αποτέλεσμα της συγκέντρωσης του ανθρώπινου κεφαλαίου με τις παραπάνω ιδιαιτερότητες είναι η ποικιλομορφία της γνώσης αλλά και η δημιουργία νέων προοπτικών για καινοτομία και ανάπτυξη. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ευκολία της εισόδου σε μια περιοχή και ένα κοινωνικό σύνολο αποτελεί σημαντική δυναμική οικονομικής ανάπτυξης. Γενικά, όσο πιο εύκολη είναι η είσοδος του ανθρώπινου κεφαλαίου σε μία περιοχή, τόσο πιο πιθανή είναι η συγκέντρωση του ταλέντου.

Ως προς την διάδοση της γνώσης και της εξωτερικότητας του ανθρώπινου κεφαλαίου έχει διαπιστωθεί ότι τα τελευταία χρόνια, ο ρόλος των καλλιτεχνικών δικτύων χαρακτηρίζεται ως μέσο διάδοσης νέων ιδεών και μεταφοράς γνώσης μεταξύ των επιχειρήσεων και των βιομηχανιών όπου όπως έχει ειπωθεί αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην ανάπτυξη και την καινοτομία.

Σχετικά με την διαφάνεια και την αξιοκρατία μιας περιοχής, οι καλλιτέχνες και οι ομοφυλόφιλοι οι οποίοι αποτελούν σημαντικό ποσοστό το ανθρώπινου κεφάλαιου, πρεσβεύουν αξίες όπως η ευρύτητα αντίληψης, η αξιοκρατία, η ανεκτικότητα στο κίνδυνο και η αυτό-έκφραση με αποτέλεσμα να είναι περισσότερο ευδιάθετοι καθώς εργάζονται σε περιοχές με ανοχή και δεκτικότητα στη διαφορετικότητα. Όπως υποστηρίζει ο Lucas υπάρχουν αναμφισβήτητα στοιχεία της σχέσεως μεταξύ της τεχνολογικής και επιχειρηματικής εργασίας και του καλλιτεχνικού και πολιτιστικού πληθυσμού ως δημιούργημα των αξιών αυτών.

Όπως παρατηρείται, τα τελευταία χρόνια η παραγωγικότητα της επιχειρησιακής δραστηριότητας αυξάνεται σε περιοχές με έντονη την παρουσία του καλλιτεχνικού και ομοφυλόφιλου πληθυσμού. Η εξήγηση σε αυτό το φαινόμενο βρίσκεται στις παραδοσιακές δομές μιας επιχείρησης καθώς έχουν την τάση της περιθωριοποίησης των καλλιτεχνών και των ομοφυλόφιλων με αποτέλεσμα να απαιτείται η επιπλέον άντληση πόρων για τον σχηματισμό νέων οργανισμών και επιχειρήσεων και όχι για την επιχειρηματικότητα.

Οι τέσσερις προϋποθέσεις, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω, στο σύνολό τους, βελτιώνουν σημαντικά την παραγωγικότητα της περιφερειακής καινοτομίας και επιχειρηματικότητας του ανθρώπινου κεφαλαίου.

4. 3Ts

Για την οικονομική ανάπτυξη και την ευημερία μίας περιοχής, σύμφωνα με τον Florida(θεωρία 3Ts), απαιτείται ταλέντο, ανοχή και τεχνολογία. Όμως για να επιτευχθεί οικονομική ανάπτυξη και ευημερία απαιτείται ανθρώπινο κεφάλαιο και ειδικότερα δημιουργικοί άνθρωποι. Μια περιοχή για να προσελκύσει όμως δημιουργικούς ανθρώπους είναι απαραίτητο να πληροί και τα “3Ts”.

Αναφερόμενοι στην θεωρία των “3Ts” διαπιστώνουμε ότι η τεχνολογία είναι ο παράγοντας εκείνος όπου ωθεί την σημερινή οικονομία καθώς όπως έχει παρατηρηθεί, οι πόλεις εκείνες όπου έχει καλλιεργηθεί βιομηχανία υψηλής τεχνολογίας θεωρούνται πιο ανεπτυγμένες και πιο σημαντικές. Επίσης, το ταλέντο, είναι προφανές ότι συμβάλει στην ανάπτυξη μιας πόλης ή μιας οικονομίας γενικότερα ως προς το εργατικό δυναμικό το οποίο έχει την δυνατότητα να καινοτομεί και να είναι άριστα εκπαιδευμένο ενώ η ανοχή ως προς τις διαφορές στην εθνικότητα, την θρησκεία και τον τρόπο ζωής θεωρείται θεμέλιος λίθος για την ευημερία και την συνοχή μίας περιοχής τόσο οικονομικά όσο και κοινωνικά.

Είναι αντιληπτό ότι ο κινητήριος μοχλός της οικονομίας και της καινοτομίας είναι η εφαρμογή της παραπάνω θεωρίας. Ανά τον κόσμο έχει παρατηρηθεί ότι πόλεις οι οποίες διέθεταν τεχνολογία και αναγνωρισμένα πανεπιστήμια δεν κατάφεραν να εξελιχθούν καθώς δεν ήταν ανεκτικές πρωτίστως και πρόθυμες αλλά και ανοιχτές στην προσέλκυση και διατήρηση δημιουργικών ανθρώπων. Στην δημιουργική οικονομία, η ικανότητα προσέλκυσης ταλέντου δημιουργεί πλεονέκτημα.

ΤΑΛΕΝΤΟ

Είναι αυτονόητο ότι η επιλογή των επιχειρήσεων να εγκατασταθούν σε περιφέρειες με φυσικούς πόρους, συστήματα μεταφοράς και χαμηλό κόστος εργασίας οδηγεί στην περιφερειακή ανάπτυξη αλλά και στην προέλευση καινούριων εργαζόμενων. Στην δημιουργική οικονομία αυτή η διαδικασία μεταβάλλεται καθώς οι δημιουργικοί εργαζόμενοι είναι ευκίνητοι και ευπρόσδεκτοι από εργοδότες της τεχνολογίας. Όμως η περιφερειακή ανάπτυξη αντιστοίχως, έχει την ικανότητα να παράγει, να προσελκύει και να διατηρεί τη βάση του ταλέντου που απαιτείται ώστε να δημιουργούνται και να αναπτύσσονται εταιρίες υψηλής τεχνολογίας.

Οι κοινωνιολογικοί παράγοντες οι οποίοι δημιουργούν συνθήκες προσέλκυσης ατόμων με ταλέντο έχουν σημαντικό μερίδιο ευθύνης για την δημιουργία και τη στήριξη του περιφερειακού πλεονεκτήματος. Βασική ιδιότητα του περιφερειακού πλεονεκτήματος είναι η ικανότητα της

εκάστοτε περιοχής να αντιληφθεί τις επιθυμίες των νέων δημιουργικών ανθρώπων, που αποφασίζουν να εγκατασταθούν στις εν λόγω περιοχές.

Έρευνες έχουν δείξει ότι η ικανότητα διατήρησης και αποτροπής της διαφυγής του ταλέντου, είναι σημαντικότερη από την ικανότητα προσέλκυσής του. Είναι φυσικό επόμενο πολλές περιοχές να αναπτύσσουν στρατηγικές διατήρησης του ταλέντου ώστε να παραμείνουν οι άνθρωποι εκεί, ή ακόμα και να δελεάσουν όσους έχουν απομακρυνθεί ώστε να επιστρέψουν.

Όπως γίνεται αντιληπτό, το ταλέντο και η περιφερειακή ανταγωνιστικότητα αποτελούν συνδετικούς κρίκους στη δημιουργική οικονομία. Για τον λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητο να εξεταστούν τα κριτήρια επιλογής που θέτουν τα ταλαντούχα άτομα ώστε να ζήσουν και να εργαστούν σε μία περιοχή. Σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί οι κύριοι παράγοντες που αφορούν την ελκυστικότητα μιας θέσης υψηλής τεχνολογίας είναι ο μισθός αλλά και η ποιότητα ζωής στην κοινότητα της προσφερόμενης θέσης.

Ειδικότερα σε έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί σε ομάδα νέων δημιουργικών εργαζομένων(Florida) διαπιστώθηκε ότι οι συμμετέχοντες, κατέληξαν μεταξύ των οικονομικών ευκαιριών και του τρόπου ζωής, για την επιλογή μίας περιοχής για να ζήσουν. Δηλαδή, μία περιοχή που θα επιτύχουν εργασιακή αποκατάσταση και ο τρόπος ζωής τους θα είναι βασισμένος στη δημιουργική οικονομία. Όσον αφορά τον τρόπο ζωής σε μια περιοχή, διαπιστώθηκε ότι απαιτούνται ορισμένες ανέσεις. Αυτές είναι κυρίως:

- Ο αριθμός νέων ενεργών ατόμων.
- Εύκολη πρόσβαση σε ένα ευρύ φάσμα εξωτερικών δραστηριοτήτων.
- Η ποικιλία μουσικών σκηνών.
- επιλογές στη νυχτερινή ζωή
- Ένα καθαρό και υγιές περιβάλλον και η δέσμευση διατήρησής του για απόλαυση και αναψυχή.
- Ένας τρόπος ζωής φιλικός προς τους νέους και υποστηρικτικός προς τη διαφορετικότητα.

Συνεπώς, η ποιότητα της περιοχής είναι ο παράγοντας εκείνος που δίνει την δυνατότητα στις περιφέρειες να προσελκύσουν ταλέντα. Η ποιότητα μιας περιοχής σε συνάρτηση με τα αγαθά, τις προκλήσεις, και τις υψηλές ανταμοιβές των θέσεων εργασίας, είναι οι λόγοι για τους οποίους κάποιες περιοχές ξεχωρίζουν ως προς την προσέλκυση ταλέντων.

ΑΝΟΧΗ

Θεμελιώδες στοιχείο για την περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη θεωρείται η ανοχή και αυτό γιατί παρέχει σε ένα άτομο ελευθερία ώστε να ασκεί επαγγέλματα και να δημιουργεί επιχειρήσεις χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις φυλετικές, εθνικές, θρησκευτικές διαφορές και το σεξουαλικό προσανατολισμό.

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Η τεχνολογία και η καινοτομία θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι οι κυριότερες συνιστώσες μίας κοινωνίας ή ενός οργανισμού ώστε να αναπτυχθεί οικονομικά. Σύμφωνα με τον Florida, για να επιτύχουν οι κοινωνίες ή οι οργανισμοί πρέπει να έχουν διόδους για τη μεταφορά έρευνας, ιδεών και καινοτομίας μέσα σε εμπορεύσιμα και βιώσιμα προϊόντα. Με λίγα λόγια να υπάρχει ένα δίκτυο κίνησης της πληροφορίας. Σε περιφερειακό επίπεδο διαπιστώνεται ότι η σχέση μεταξύ των τεχνολογικών ιδρυμάτων, των βιομηχανιών υψηλής τεχνολογίας και της καινοτομίας είναι σημαντικός παράγοντας για το επίπεδο της τεχνολογίας.

Μελετώντας τις περιοχές που η οικονομία τους βασίζεται στην υψηλή τεχνολογία, διαπιστώνεται η ικανότητα των περιοχών αυτών να προσελκύουν επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας και εργαζόμενους που έχουν ανώτατη μόρφωση. Αποτέλεσμα αυτών είναι η κοινότητα-πόλη να αποκομίζει σημαντικά και πολλαπλά οφέλη.

Η ανοδική πορεία στο τομέα της υψηλής τεχνολογίας της οικονομίας έχει παρατηρηθεί ότι ενεργοποιεί την ικανότητα παροχής ποιότητας περιβάλλοντος, φυσικών παροχών και τον επιθυμητό τρόπο ζωής για τους εργαζόμενους. Αρά είναι επακόλουθο να προσελκύονται εργαζόμενοι και ειδικότερα εργαζόμενοι με ταλέντο όπου αποτελούν σημαντικό παράγοντα εγκατάστασης για τις επιχειρήσεις καθώς τις καθιστά ανταγωνιστικές και καινοτόμες.

Σε καμία περίπτωση δεν θα ήταν δυνατόν να μην εξετάσουμε τη σχέση μεταξύ της υψηλής τεχνολογίας με την ανοχή και τη διαφορετικότητα. Έχει διαπιστωθεί ότι οι ταλαντούχοι άνθρωποι προτιμούν περιοχές με γνώμονα εκτός της αγοράς εργασίας, όπου πρέπει να είναι ανοικτή και ανεκτική, και την ποιότητα ζωής που επιθυμούν, αλλά και με γνώμονα την διαφορετικότητα και τον πολιτιστικό πλούτο. Έτσι οι περιοχές αυτές έχουν ως συνέπεια την προσέλκυση καινοτόμων επιχειρήσεων με αποτέλεσμα, να οδηγούνται σε ένα κύκλο οικονομικής ανάπτυξης.

Όπως έχει αναφερθεί, οι άνθρωποι των τεχνολογικών επιχειρήσεων πηγαίνουν σε μέρη με χαρακτηριστικά την ποικιλομορφία της σκέψης και την ευρύτητα του πνεύματος ενώ δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι καθοριστικό ρόλο παίζουν η ανοχή και τα χαλαρά εμπόδια εισόδου του ανθρώπινου κεφαλαίου. Όπως μπορούμε να αντιληφθούμε υπάρχει σχέση εξάρτησης μεταξύ υψηλής τεχνολογίας και διαφορετικότητας. Συνεπώς, οι πόλεις πρέπει να ξεκινήσουν να συνδυάζουν τους

στόχους τους για την παροχή ενός καλύτερου επιχειρηματικού περιβάλλοντος με στρατηγικές που στοχεύουν στη βελτίωση της ανοχής και της διαφορετικότητας.

Αναλογιζόμενοι τα όσα προηγήθηκαν, η εξέλιξη της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου οδήγησε το Florida στην ανάπτυξη της έννοιας της δημιουργικής τάξης. Σύμφωνα με την εν λόγω προσέγγιση, η δημιουργική τάξη αποτελεί την κινητήρια δύναμη ανάπτυξης και ευημερίας στις σύγχρονες κοινωνίες όπου στόχος είναι οι περιοχές(πόλεις, περιφέρειες) να προσελκύσουν δημιουργικά άτομα, γεγονός που συμβαίνει υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Ως εκ τούτου, η δημιουργική τάξη μπορεί να ευημερήσει σε περιοχές που καλύπτουν τις απαιτήσεις των 3Τ.

Στο πλαίσιο της ανάλυσης της θεωρίας δημιουργικής τάξης εξετάζονται παράγοντες όπως η συγκέντρωση ταλαντούχων ατόμων, μεταναστών ή ομοφυλόφιλων σε μία περιοχή σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες όπως οι πολιτιστικές ή ψυχαγωγικές παροχές, η τεχνολογική ανάπτυξη, το κλίμα της περιοχής κτλ.

5. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ

Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες ή αλλιώς κλάδοι πολιτισμού και δημιουργικότητας συνήθως περιλαμβάνουν επιμέρους βιομηχανίες όπως αυτές των εκδόσεων και εκτυπώσεων, την αρχιτεκτονική και το ειδικευμένο σχέδιο (design), την τηλεόραση και το ραδιόφωνο, την παραγωγή μουσικής και κινηματογραφικών ταινιών, τις αναπαραστατικές και εικαστικές τέχνες, την παραγωγή διαφημίσεων, τα μουσεία και τις βιβλιοθήκες, την φωτογραφία και την παραγωγή λογισμικού. Είναι αντιληπτό ότι πρόκειται για αμιγώς πολιτιστικά αγαθά χωρίς όμως να μην είναι δυνατόν να περιλαμβάνονται και αγαθά τα οποία είναι προϊόντα μιας ευρύτερης δημιουργικής διαδικασίας.

Τα δύο κύρια χαρακτηριστικά των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών, είναι ότι τα αγαθά και υπηρεσίες που παράγουν αποτελούν σύμβολα και ότι τα αγαθά και οι υπηρεσίες αυτές προστατεύονται από νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Τα αγαθά αυτά μπορεί να είναι ένα πίνακας ζωγραφικής, ένα διαφημιστικό μήνυμα, ένα βιβλίο, ένα τραγούδι, μια κινηματογραφική ταινία, μια υπηρεσία εσωτερικής διακόσμησης, ένα μουσείο κ.α.

Τα τελευταία χρόνια οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες βρέθηκαν στο επίκεντρο των θεωρητικών και πολιτικών συζητήσεων λόγω της αλματώδους ανάπτυξης της τεχνολογίας και ειδικά λόγω της έλευσης του διαδικτύου που άλλαξε τους τρόπους παραγωγής και διανομής των συμβολικών αγαθών και αναδιαμόρφωσε την ζήτηση για αυτά τα αγαθά.

Το διαδίκτυο, από την μία πλευρά, έκανε πολλά συμβολικά αγαθά πιο προσιτά στο ευρύ κοινό μέσω του «κατεβάσματος» αρχείων (μουσική, κινηματογραφικές ταινίες κλπ), ενώ η

ανάπτυξη της ψηφιακής τεχνολογίας μεταμόρφωσε τους τρόπους και τα κόστη παραγωγής. Για παράδειγμα ένας κινηματογραφιστής μπορεί πλέον με τα κατάλληλα ψηφιακά μέσα να δημιουργήσει μια ταινία στο οικιακό του στούντιο, ενώ μέσω των ψηφιακών αρχείων (πχ. mp3), μια δισκογραφική εταιρία έχει πλέον μηδενικά κόστη αναπαραγωγής της μουσικής των καλλιτεχνών της, σε σχέση με την αναπαραγωγή των ψηφιακών δίσκων (cd).

Τα παραπάνω μεταμόρφωσαν σχεδόν όλες τις αγορές συμβολικών αγαθών, αλλά και δημιούργησαν την τάση πολλά συμβολικά αγαθά να νοούνται πλέον ως ελεύθερα αγαθά, λόγω του ανεξέλεγκτου (και δωρεάν) διαμοιρασμού ψηφιακών αρχείων μέσω του διαδικτύου (ψηφιακή πειρατεία). Το τελευταίο υπήρξε ένας από τους κυριότερους λόγους για την δημιουργία των πρώτων δημόσιων πολιτικών για τις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες, περίπου στο τέλος της δεκαετίας του 1990, που στόχευαν στην θωράκιση των πνευματικών τους δικαιωμάτων.

Η «δημιουργική βιομηχανία» (creative industry) χαρακτηρίζεται ως μια ιδιαίτερα δυναμική και αναπτυσσόμενη συνιστώσα της οικονομίας των πόλεων και των χωρών γενικότερα καθώς τα τελευταία χρόνια βρίσκεται στο επίκεντρο των διεθνών και των ευρωπαϊκών στρατηγικών ανάπτυξης. Αυτό το φαινόμενο συμβαίνει γιατί μέσω της δημιουργίας αξίας αποτελεί το βασικό στοιχείο του συστήματος της οικονομίας μιας κοινωνίας ενώ επιπλέον ενθαρρύνεται η εμφάνιση νέων ιδεών και τεχνολογιών συμβάλλοντας στην ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα μίας κοινωνίας. Ως εκ τούτου, οι δημιουργικές βιομηχανίες αφορούν ένα ευρύτερο παραγωγικό σύνολο, συμπεριλαμβανομένων των αγαθών και των υπηρεσιών που παράγονται από πολιτιστικές βιομηχανίες αλλά και συμπεριλαμβανομένων και των βιομηχανιών ερευνάς, ανάπτυξης και καινοτομίας.

Η αποκαλούμενη «δημιουργική βιομηχανία», παρά το γεγονός ότι ο όρος «βιομηχανία» χρησιμοποιείται στην συγκεκριμένη περίπτωση καταχρηστικά για να περιγράψει την κατάσταση, σύμφωνα με UK Government Department for Culture, Media and Sport –DCMS αναφέρεται σε μια παραγωγική διαδικασία γνώσης και ταλέντου που είναι απόλυτα εξαρτημένη με την ατομική δημιουργικότητα, τις ικανότητες και το ταλέντο του ανθρωπίνου δυναμικού και ειδικότερα των δημιουργικών ατόμων παρουσιάζοντας σημαντική δυναμική για ανάπτυξη αλλά και δημιουργία θέσεων εργασίας μέσα από την παραγωγή και την εκμετάλλευση της πνευματικής εργασίας.

Η πολιτιστική βιομηχανία θεωρείται ως υποκατηγορία της δημιουργικής οικονομίας η οποία όπως ορίζεται από την UNESCO είναι η βιομηχανία που συνδυάζει τη δημιουργία, την παραγωγή και την εμπορευματοποίηση άυλης εργασίας, πολιτιστικής φύσης, το αντικείμενο της οποίας συνήθως προστατεύεται από κανόνες πνευματικών δικαιωμάτων και μπορεί να πάρει τη μορφή αγαθού ή υπηρεσίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτού του είδους η εμπορευματοποίηση δεν αποτελεί πάντα τον απόλυτο εκφυλισμό της πολιτιστικής έκφρασης, αντιθέτως, σε πολλές περιπτώσεις

παράγονται βιομηχανικά και ψηφιακά αγαθά με θετικές ιδιότητες για τον πολιτισμό και την τέχνη προσδίδοντας ποικιλομορφία αλλά και οικονομικά οφέλη όχι μόνο στα αστικά κέντρα αλλά και στις αγροτικές περιοχές με την επένδυση σε παραδοσιακές αγροτικές βιοτεχνίες. Αναφορικά με τα παραπάνω, μπορούμε να πούμε ότι οι βιομηχανίες και κυρίως οι βιομηχανίες ραδιοφώνου, του έντυπου λόγου, του κινηματογράφου και των μέσων μαζικής ενημέρωσης γενικότερα αλλά και της βιομηχανίας της μουσικής είναι οι κύριοι αντιπρόσωποι της πολιτιστικής βιομηχανίας γενικότερα. Όπως μπορούμε να αντιληφθούμε παρόλο που υπάρχουν σημαντικές ομοιότητες μεταξύ δημιουργικής και πολιτιστικής βιομηχανίας εξ ορισμού ακόμα διαχωρίζονται.

Όπως συμπεραίνουμε, ως δημιουργικά επαγγέλματα ορίζονται τα επαγγέλματα εκείνα που σχετίζονται με το σύνολο της πολιτιστικής και δημιουργικής βιομηχανίας όπως οι εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, γλυπτική, φωτογραφία κλπ), οι παραστατικές τέχνες (θέατρο, χορός, μουσική κλπ), εφαρμοσμένες τέχνες (γραφιστική, product design, web design κλπ), η αρχιτεκτονική, η λογοτεχνία αλλά και ό,τι σχετίζεται με την αναπαραγωγή τους όπως εκδόσεις, περιοδικά, εφημερίδες, ραδιόφωνο, τηλεόραση, διαφήμιση κ.ά

Πολλές πόλεις και περιοχές, διεθνώς, έχουν αξιοποιήσει το ανθρώπινο δημιουργικό τους κεφάλαιο επενδύοντας σε στρατηγικές και πολιτικές που προάγουν ισχυρές ταυτότητες σε διάφορα μεγάλα πεδία της δημιουργικής οικονομίας όπως η μουσική, ο κινηματογράφος, η λογοτεχνία, οι εφαρμοσμένες και καλές τέχνες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα δεν έχει ανοίξει ένας ουσιαστικός διάλογος σχετικά με την αξιοποίηση του σημαντικού αυτού κεφαλαίου που διαθέτουν οι πόλεις και οι περιοχές της, ως συνέπεια της μη ενεργοποίησης αντίστοιχων πολιτικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

1. ΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ο ΟΡΙΣΜΟΣ

Η επίσημη παρουσίαση του όρου «δημιουργικοί κλάδοι» έγινε το 1997 όταν η αγγλική κυβέρνηση δημιούργησε μια ομάδα εργασίας για τους δημιουργικούς κλάδους και το υπουργείο πολιτισμού, μέσων και αθλητισμού της Αγγλίας(DCMS) ανέλαβε την χαρτογράφηση της τρέχουσας δραστηριότητας στους δημιουργικούς κλάδους καθώς και την σύνταξη πολιτικών μέτρων που θα μπορούσαν να προωθήσουν την περεταίρω ανάπτυξη τους.

Σύμφωνα με το DCMS δημιουργικοί κλάδοι, είναι εκείνες οι δραστηριότητες που η προέλευση τους έγκειται στην ατομική δημιουργικότητα, την ικανότητα και το ταλέντο και οι οποίες έχουν την δυνατότητα να παράγουν πλούτο και θέσεις εργασίας μέσω της βιομηχανικής

εκμετάλλευσης της διανοητικής ιδιοκτησίας. Ωστόσο ο ορισμός αυτός παραμένει αρκετά αόριστος. Το DCMS προσπάθησε να διαχωρίσει τις έννοιες «πολιτιστικοί» και «δημιουργικοί» κλάδοι και να δώσει ένα πιο σαφή ορισμό ορίζοντας τους πολιτιστικούς κλάδους ως «καλλιτεχνικά προσανατολισμένους» και τους «δημιουργικούς κλάδους» ως εκείνους που βασίζονται στην τεχνολογική αναπαραγωγή και στοχεύουν σε μια μαζική αγορά.

Ωστόσο, μετέπειτα αναφορές ορίζουν τους δημιουργικούς κλάδους ως την ιδέα εκείνη η οποία αποσκοπεί να περιγράψει το εννοιολογικό πλαίσιο και την πρακτική σύγκλιση των δημιουργικών τεχνών με τους πολιτιστικούς κλάδους, υπό το πρίσμα των νέων τεχνολογιών, των μέσων ενημέρωσης στο πλαίσιο μιας νέας οικονομίας γνώσης. Αυτό συμβαίνει χρησιμοποιώντας την αλληλεξαρτώμενη σχέση μεταξύ κάτοικου και καταναλωτή. Οι δημιουργικοί κλάδοι όπως θα παρατηρήσουμε και από την περαιτέρω ανάλυση αποτελεί τον πυρήνα της δημιουργικής οικονομίας. Σύμφωνα με την θέση του Howkins, ο ορός “δημιουργική οικονομία” είναι αρκετά ευρύς καλύπτοντας δεκαπέντε δημιουργικούς κλάδους από τις τέχνες μέχρι το ευρύτερο πεδίο των επιστήμων και της τεχνολογίας.

Επίσης αναφέρει ότι κάθε δημιουργικός κλάδος προσδιορίζεται σύμφωνα με τις εισροές του στην εθνική οικονομία, την προστιθέμενη αξία και από την διαφορά του σε σχέση με τους παραδοσιακούς κλάδους. Παράλληλα ο Caves ορίζει τους δημιουργικούς κλάδους ως τους κλάδους που παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες, οι οποίοι σε μεγάλο βαθμό συνδέονται με την πολιτιστική, καλλιτεχνική ή απλώς με την ψυχαγωγική αξία. Σύμφωνα με τον Caves αυτή περιλαμβάνουν τις εκδόσεις περιοδικών και βιβλίων, τις τέχνες του θεάματος, τις εικαστικές τέχνες, τις ηχογραφήσεις, τις κινηματογραφικές ταινίες, την τηλεόραση καθώς επίσης την μόδα και τα παιχνίδια.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την θεωρία DCMS οι πολιτιστικοί κλάδοι περιλαμβάνουν την πολιτιστική κληρονομιά, τις τέχνες, τον σχεδιασμό (design), την τηλεόραση, τον κινηματογράφο και τα ηλεκτρονικά μέσα, ενώ οι δημιουργικοί κλάδοι περιλαμβάνουν όλα τα παραπάνω εκτός από την πολιτιστική κληρονομιά, αλλά περιλαμβάνουν και κλάδους όπως η πληροφορική. Μια ερευνά στην Ολλανδία ορίζει τους δημιουργικούς κλάδους ως εκείνους τους τομείς στους οποίους τα αγαθά και οι υπηρεσίες που παράγονται είναι αποτέλεσμα δημιουργικής εργασίας όπου η υλική και η συμβολική αξία είναι σημαντικά στοιχεία στον ορισμό αυτό από την άποψη ότι οι δημιουργικοί κλάδοι παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και στην διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας στην κοινωνία.

Αναλυτικά οι δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στους δημιουργικούς κλάδους σύμφωνα με τον ορισμό του DCMS είναι η διαφήμιση, η αρχιτεκτονική, η χειροτεχνία, το σχέδιο, το σχέδιο μόδας, οι ταινίες, η μουσική, η τηλεόραση και το ραδιόφωνο, οι εκφραστικές τέχνες (θέατρο,

χώρος, όπερα), οι έκδοσεις και η δημιουργία λογισμικών ειδικών στους τομείς των τεχνών και της διασκέδασης.

Όμως, όπως παρατηρήθηκε, δεν υπάρχει συγκεκριμένη ταξινόμηση των δημιουργικών κλάδων υπό το πρίσμα συγκεκριμένων κριτηρίων, παρόλα αυτά, έχουν αναπτυχθεί ορισμένα μοντέλα ώστε να υπάρξει μια πιο συστηματική κατανόηση των χαρακτηριστικών των δημιουργικών κλάδων ενώ ο Flew, κατηγοριοποίησε τους δημιουργικούς κλάδους λαμβάνοντας υπόψη οικονομικές ιδιότητες όπως αυτός τις όρισε. Αξίζει να σημειωθεί ότι από χώρα σε χώρα ανάλογα, ο όρος δημιουργικός κλάδος διαφέρει

2. ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ-ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΚΛΑΔΩΝ

Όπως προαναφέρθηκε η ταξινόμηση των δημιουργικών κλάδων με βάση ορισμένα κριτήρια ώστε να υπάρξει μια συστηματική κατανόηση των χαρακτηριστικών τους δεν έχει επιφέρει σημαντικά αποτελέσματα και αυτό γιατί για κάθε μοντέλο που αναπτύσσεται αποτελεί ένα διαφορετικό πρίσμα με συγκεκριμένο σκεπτικό που αναπτύσσεται λαμβάνοντας υπόψη διαφορετικές παραδοχές κάθε φορά σχετικά με τον σκοπό και τον τρόπο λειτουργίας των κλάδων. Είναι ξεκάθαρο λοιπόν ότι η πολυπλοκότητα και η διαφορετικότητα στον τρόπο σκέψης και προσέγγισης της έννοιας των δημιουργικών τομέων, δημιουργεί πρόβλημα στην δημιουργία ενός συγκεκριμένου μοντέλου.

Ωστόσο, ο Flew, κατάφερε να χαρακτηρίσει τους δημιουργικούς κλάδους ως συνάρτηση οικονομικών ιδιοτήτων αφού οι δημιουργικοί κλάδοι έχουν ως βασικό τους αποτέλεσμα την οικονομία. Οι ιδιότητες αυτές είναι:

- Αβεβαιότητα της ζήτησης.

Τα δημιουργικά προϊόντα είναι αγαθά όπου οι αγοραστές έχουν ελλιπή πληροφόρηση πριν την κατανάλωση τους, ενώ το μέγεθος ικανοποίησης τους είναι υποκειμενικό και άυλο

- Τέχνη για την τέχνη

Έχει παρατηρηθεί ότι το δημιουργικό δυναμικό κατέχει υψηλό αίσθημα ανησυχίας και προσήλωσης για την πρωτοτυπία, τις τεχνικές, τις επαγγελματικές δεξιότητες, την αρμονία και τις υποσχέσεις των δημιουργικών προϊόντων σε τέτοιο βαθμό ώστε να έχουν τάσεις συμβιβασμού σε ενδεχόμενη μείωση μισθού παρά να αναζητήσουν νέα κοινότυπη δουλειά.

- Η αρχή του συλλογικού χαρακτήρα

Αφορά την ανάγκη για την ανάπτυξη και διατήρηση των δημιουργικών ομάδων με διαφορετικές δεξιότητες, ενδιαφέροντα και προσδοκίες για το τελικό παραγόμενο προϊόν.

- Ποικιλία των προϊόντων

Τα δημιουργικά προϊόντα τα οποία είναι αναρίθμητα καθώς ποικίλουν ανάλογα με την χρήση τους, το υλικό και διάφορων άλλων παραμέτρων αποτελούν αποτέλεσμα διαφόρων συνδυασμών από εισροές.

- Δεξιότητες

Οι καλλιτέχνες έχουν δεξιότητες οι οποίες είναι μετρήσιμες εκ του αποτελέσματος, δηλαδή ανάλογα με τις δεξιότητες, το ταλέντο, την πρωτοτυπία και τις δημιουργικές διαδικασίες που συντελούν για την δημιουργία ενός προϊόντος από καλλιτέχνη σε καλλιτέχνη διαφέρουν με σημαντικές διαφορές σχετικά με το οικονομικό αποτέλεσμα του παραγόμενου προϊόντος.

- Συντονισμός και χρόνος

Αφορά στον συντονισμό δημιουργικών δραστηριοτήτων εντός αυστηρού και συγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος.

- Διαχρονικότητα της τέχνης

Η ιδιότητα αυτή αφορά στην διαχρονικότητα των δημιουργικών προϊόντων και στην ικανότητα των παραγωγών να διατηρούν το οικονομικό ενδιαφέρον του δημιουργικού προϊόντος.

Η προσπάθεια ταξινόμησης όμως δημιούργησε εκτός της θεωρίας του Flew, τέσσερα βασικά μοντέλα τα οποία όμως κατατάσσουν τον πυρήνα και την περιφέρεια των δημιουργικών κλάδων της οικονομίας διαφορετικά μεταξύ τους και λαμβάνοντας υπόψη διαφορετικά κριτήρια.

Τα κυριότερα μοντέλα που αναπτύχθηκαν είναι τα:

- UK DCMS
- SYMBOLIC TEXT
- CONCENTRIC CIRCLES
- WIPO

Είναι ευκολά αντιληπτό ότι ο κάθε ερευνητής ή ερευνητικός φορέας ορίζει διαφορετικά τους δημιουργικούς κλάδους εννοιολογικά τουλάχιστον αλλά με ίδιο περιεχόμενο. Οι πλέον αποδεκτοί όμως ορισμοί εκφράζονται όπως είδαμε από τον Howkins και τον Caves σχετικά με τους δημιουργικούς κλάδους. Παρόλα αυτά όμως, παράλληλα αναπτύχθηκαν ορισμένα μοντέλα ώστε να περιγράφουν οι δημιουργικοί κλάδοι με βάση ορισμένα χαρακτηριστικά τους. Επομένως, η οριοθέτηση και η ταξινόμηση των δημιουργικών κλάδων αποτελεί σημαντικό μέρος για την κατανόηση και μελέτη τους.

3. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αύξηση της συγκέντρωσης των δημιουργικών κλάδων σε πολλές χώρες, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Αμερική. Η σύνδεση των δημιουργικών κλάδων και της οικονομικής ανάπτυξης οφείλεται κατά κύριο λόγο σε εργασίες του Richard Florida. Η ανάπτυξη όμως των δημιουργικών κλάδων και η ένταξη τους στις εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές έχει αποδοθεί και στην μετάβαση από το φορντιστικό στο μεταφορντιστικό μοντέλο παραγωγής, την ολοκλήρωση και ενοποίηση των αγορών και την εμφάνιση νέων τεχνολογιών που οδήγησαν σε αναζήτηση νέων πηγών ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.

Πολλοί ερευνητές έχουν επισημάνει ότι οι δημιουργικοί κλάδοι αποτελούν έναν από τους περισσότερο υποσχόμενους οικονομικούς τομείς με πολλές δυνατότητες να συνεισφέρουν στην δημιουργία πλούτου και απασχόλησης και επομένως να προωθήσουν την οικονομική ανάπτυξη στις περιοχές τις οποίες βρίσκονται. Γενικά οι εταιρίες που ανήκουν στους δημιουργικούς κλάδους τείνουν να έχουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όσο αναφορά στο τρόπο λειτουργίας τους και τις παραγωγικές διαδικασίες, που της ξεχωρίζουν από το σύνολο των άλλων επιχειρήσεων αλλά έχουν και θετικά αποτελέσματα στο σύνολο της οικονομίας. Οι δημιουργικές εταιρίες είναι κυρίως μικρής κλίμακας και με ευέλικτο εργασιακό σχεδιασμό, κάτι που τους επιτρέπει να αποκομίζουν νέες ιδέες και προσεγγίσεις κυρίως μέσω της κινητικότητας των υπάλληλων.

Σύμφωνα με τον Coney, οι δραστηριότητες που ανήκουν στους δημιουργικούς κλάδους είναι σχετικά μικρής κλίμακας κυρίως, επειδή οι οικονομίες μικρής κλίμακας δεν είναι δύσκολο να επιτευχθούν στις δημιουργικές δραστηριότητες και επειδή αυτές είναι σημαντικής έντασης εργασίας. Σχετικά με την κατανομή των επιχειρήσεων που ανήκουν σε δημιουργικούς κλάδους, έχει παρατηρηθεί ότι τέτοιες επιχειρήσεις τείνουν να συγκεντρώνονται σε αστικές και κυρίως μητροπολιτικές περιοχές. Από έρευνα που πραγματοποιήθηκε για τις δημιουργικές επιχειρήσεις της Ολλανδίας, προκύπτει ότι υπάρχουν σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ του ποσοστού των εταιριών στους δημιουργικούς κλάδους και στο ποσοστό εισόδου νέων εταιριών, όπως και αν ορίζονται οι δημιουργικοί κλάδοι.

Όσον αφορά όμως στη συσχέτιση των δημιουργικών κλάδων με την ανταγωνιστικότητα μιας περιοχής, σύμφωνα με την ίδια μελέτη προκύπτει ότι το ένα δεν συνεπάγεται το άλλο.

Συγκεκριμένα λαμβάνοντας ως δείκτη μέτρησης το ποσοστό απασχόλησης, η μελέτη αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ της παρουσίας δημιουργικών επιχειρήσεων και της αύξησης της απασχόλησης, και κατά συνέπεια της ανταγωνιστικότητας μιας περιοχής. Αντίθετα προκύπτει ότι μια συγκέντρωση δημιουργικών κλάδων αποτελεί λιγότερο σημαντικό παράγοντα για την αύξηση της απασχόλησης, και κατά συνέπεια της ανταγωνιστικότητας μιας περιοχής.

Αναφορικά με την συσχέτιση των δημιουργικών κλάδων με την προώθηση της καινοτομίας, σύμφωνα με τους Kimpeler και Georgieff, μετά από έρευνα που πραγματοποιήθηκε για τις δημιουργικές επιχειρήσεις της Αυστρίας, η παρουσία επιχειρήσεων που ανήκουν στους δημιουργικούς κλάδους μπορεί να προωθήσει την καινοτομία με δυο κύριους τρόπους. Αρχικά οι δημιουργικοί κλάδοι απαρτίζονται από ιδιαίτερα καινοτόμες επιχειρήσεις που παράγουν ένα μεγάλο αριθμό νέων επιχειρήσεων και υπηρεσιών. Επιπλέον, μεταφέρουν ιδέες και νέες προσεγγίσεις σε άλλες εταιρείες, ακόμα και όταν οι τελευταίες δεν ανήκουν σε δημιουργικούς κλάδους.

Σε γενικές γραμμές, οι επιχειρήσεις των δημιουργικών κλάδων τείνουν να είναι πιο καινοτόμες και με υψηλότερες επενδύσεις για την καινοτομία συγκριτικά με εταιρείες σε άλλους κλάδους. Από αυτές εξαιρούνται οι εταιρείες στον τομέα των τεχνών, ωστόσο ο συγκεκριμένος τομέας αποτελεί ούτως ή άλλως εξαίρεση, καθώς χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένη ιδεολογία και επηρεάζεται με διαφορετικούς τρόπους από τους μηχανισμούς της αγοράς.

Τέλος εταιρείες που είναι εγκατεστημένες σε αστικές περιοχές εμφανίζονται να είναι σημαντικά πιο καινοτόμες από τις αντίστοιχες σε αγροτικές περιοχές, και αυτό οφείλεται προφανώς στην υψηλότερη συγκέντρωση δημιουργικών κλάδων στις αστικές περιοχές, γεγονός που ευνοεί την ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ τους.

Ένα σημαντικό κενό της πρόσφατης αναζήτησης των πολιτικών σχετικά με τους δημιουργικούς κλάδους εγγυείται στην αδυναμία να εντοπίσει και να περιγράψει σαφώς τους τρόπους με τους οποίους οι δημιουργικοί κλάδοι συνεισφέρουν στην αστική ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, δεν καθορίζεται ο ακριβής ρόλος που παίζουν οι δημιουργικοί κλάδοι στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη και η ακριβής φύση των ευρύτερων κοινωνικών και πολιτιστικών οφελών.

Σύμφωνα με τον Oakley το να χρησιμοποιηθούν οι δημιουργικοί κλάδοι ως ο κύριος μοχλός μιας αναπτυξιακής πολιτικής ενέχει τον κίνδυνο δημιουργίας ασταθούς και πολωμένης οικονομικής ανάπτυξης και αύξησης των οικονομικών ανισοτήτων, κάτι που μπορεί να ενταθεί περεταίρω από το πρόβλημα της κοινωνικής μεταβολής αστικών περιοχών.

Συγκεκριμένα, η αστάθεια που χαρακτηρίζει τους δημιουργικούς κλάδους και τις δημιουργικές πόλεις γενικότερα μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την οικονομική κατάσταση μιας πόλης, οδηγώντας σε αστάθεια της τοπικής οικονομίας, και ειδικά σε περιόδους οικονομικής κρίσης. Παράλληλα, ενώ γενικά υποστηρίζεται η προώθηση της ποικιλομορφίας όσο αναφορά στις πολιτιστικές επιρροές, φαίνεται να εμποδίζεται η κοινωνικοοικονομική ποικιλομορφία του εργατικού δυναμικού από την κυριαρχία συγκεκριμένων πολιτικών οπτικών. Εντός των δημιουργικών κλάδων είναι αντίθετη με τις πολιτικές που τους βλέπουν ως ένα εργαλείο για την

προώθηση κοινωνικής συνοχής, και στην πραγματικότητα μπορεί να αποτελέσει ένα μηχανισμό με τον οποίο οι μειονεκτικές κοινωνίες να περιθωριοποιηθούν περαιτέρω.

Συμπερασματικά, η συζήτηση για τους δημιουργικούς κλάδους έχει επηρεάσει αρκετά και έχει καταφέρει να ενσωματωθεί στις σύγχρονες πολιτικές αστικής ανάπτυξης. Ωστόσο, μέχρι στιγμής είναι αμφίβολο το κατά πόσο και σε πιο βαθμό συνεισφέρει θετικά στην αστική ανάπτυξη τόσο σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο καθώς δεν υπάρχουν μετρήσιμα στοιχεία και δείκτες αναπαράστασης αυτών. Σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί προκύπτει το συμπέρασμα ότι η ύπαρξη των δημιουργικών κλάδων μπορεί να έχει θετική επιρροή στην καινοτομία και ως ένα βαθμό στην οικονομία μιας περιοχής. Όμως σε άλλες διαστάσεις τις αστικής ανάπτυξης όπως στην κοινωνική διάσταση φαίνεται να υπάρχουν και αρνητικά αποτελέσματα.

Οι κύριοι εκφραστές μιας δημιουργικής οικονομίας είναι η δημιουργική βιομηχανία και η πολιτιστική βιομηχανία όπου όπως είναι φανερό διαμέσου αυτών προέρχεται η οικονομική ανάπτυξη και η πολιτιστική ανάπτυξη και τροφοδοτείται εκ νέου η δημιουργική οικονομία.

Οι δημιουργικές πόλεις όμως δεν θα μπορούσαν να υπάρχουν χωρίς την δημιουργική τάξη σύμφωνα με τον Richard Florida. Αυτό σημαίνει ότι η τάξη κρίνεται απαραίτητη για την επιτυχή ανάπτυξη της δημιουργικής πόλης και αποτελείται από ανθρώπους διάφορων ειδικοτήτων που αποτελούν τους εργαζόμενους πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών. Αυτοί αποτελούν τον ανθρώπινο παράγοντα που παράγει καινοτομίες και προϊόντα και κατ' επέκταση παράγουν αξία και οικονομικά οφέλη για την δημιουργική πόλη. Είναι επόμενο οι πόλεις αυτές να θέλουν να προσελκύσουν δυναμικό και στελέχη για την βιομηχανία τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

Μια πόλη για να χαρακτηριστεί ως «δημιουργική πόλη» θα πρέπει να συντελούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις αυτές όπως αναπτύχθηκαν στο κεφάλαιο 1, αποτελούν την βάση της δημιουργικότητας και τον τρόπο ώστε μια πόλη να καταστεί δημιουργική.

Σύμφωνα με τον Richard Florida, για να καταστεί δημιουργική μία πόλη πρέπει η πόλη να επικεντρωθεί σε διαδικασίες προσέλκυσης δημιουργικών ατόμων αποσκοπώντας στην προώθηση της δημιουργικής οικονομίας, δηλαδή θεωρεί ως βασικό συστατικό της δημιουργικής πόλης τον ρόλο των δημιουργικών ατόμων. Από την άλλη όμως, ο Landry υποστηρίζει ότι σημαντικότερος παράγοντας για να καταστεί μια πόλη δημιουργική είναι οι πολιτιστικοί πόροι του ευρύτερου χώρου, εστιάζοντας στον σχεδιασμό της δημιουργικής πόλης αναδεικνύοντας εκτός της πολιτιστικής και πολιτισμικής διάστασης, την σημασία που έχει ο συνδυασμός του δομημένου και του φυσικού περιβάλλοντος αλλά και οι μορφές μετακίνησης, οι χώροι υπαίθριων δραστηριοτήτων, η συνύπαρξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων καθώς και η χωρική ποικιλομορφία και η μίξη των χρήσεων του χώρου.

Ως αποτέλεσμα της χωρικής ανάπτυξης η έννοια της δημιουργικότητας όπως έχει άλλωστε αναφερθεί, έχει έντονη χωρική διάσταση ενώ οι δημιουργικοί κλάδοι έχουν την τάση να εμφανίζονται με την μορφή εξειδικευμένων γεωγραφικών συγκεντρώσεων.

1. ΧΩΡΟΣ

Είναι αντιληπτό ότι και οι δύο προαναφερόμενες θεωρίες είναι αποδεκτές. Επομένως, η σημασία του χώρου της πόλης ως παράγοντα αξιοποίησης των πολιτιστικών πόρων, οι διαδικασίες προσέλκυσης των δημιουργικών ατόμων και η καλλιέργεια της δημιουργικότητας είναι καθοριστικοί παράγοντες ώστε μια πόλη να χαρακτηριστεί ως δημιουργική.

Είναι αναμενόμενο οι δημιουργικοί κλάδοι να έχουν την τάση να εμφανίζονται με την μορφή εξειδικευμένων γεωγραφικών συγκεντρώσεων καθώς ένα περιβάλλον όπου προσφέρει ποικιλότητα, κίνητρα, ελευθερία έκφρασης, ενδιαφέρον για την νεωτερικότητα αλλά και ένα ανοιχτό και ανανεώσιμο δίκτυο διαπροσωπικών σχέσεων και προσφέρεται ως καταλύτης για τις σχέσεις, τις ιδέες και τα ταλέντα είναι αναμενόμενο να αποτελεί ένα φιλικό και ανταγωνιστικό περιβάλλον για τις επιχειρήσεις μέσω της προώθησης της καινοτομίας, της αύξησης της παραγωγικότητάς τους και της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων.

Με λίγα λόγια το φυσικό και δομημένο περιβάλλον θεωρείται σημαντικός παράγοντας και επηρεάζει σημαντικά της διαδικασίες εκείνες που αποσκοπούν στην προσέλκυση των ατόμων της δημιουργικής τάξης και κατ' επέκταση των επιχειρήσεων που αποβλέπουν στην δημιουργικότητα. Σε συνδυασμό δε με το πολιτιστικό και πολιτισμικό υπόβαθρο ενός χώρου θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο χώρος αυτός αποκτά ιδιαίτερα ελκυστικό και μοναδικό χαρακτήρα. Όπως αναφέρει και Landry, «ο πολιτισμός θεωρείται ότι διατρέχει όλες τις δράσεις και λειτουργίες της πόλης καθώς η δημιουργική πόλη είναι περισσότερο προσανατολισμένη στον πολιτισμό και ο πολιτισμός είναι άμεσα συνδεδεμένος με τη δημιουργικότητα και μετατρέπεται σε βασικό αστικό πόρο. Οι πολιτιστικοί πόροι θεωρούνται «οι πρώτες ύλες της πόλης και η βάση των αξιών της, αντικαθιστώντας τους παραδοσιακούς πόρους της. Η χωρική διάσταση της δημιουργικότητας εντοπίζεται μέσω της ιδιαίτερης σχέσης των πολιτιστικών πόρων με τους τόπους καθώς αντανακλούν τη θέση κάθε τόπου, τη διαμόρφωσή του και τη δυναμική του και τελικά την ιδιαιτερότητά του».

2. ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Οι χωρικές διαστάσεις της δημιουργικότητας και οι άμεσες αναφορές και αλληλεπιδράσεις της με τον χώρο της πόλης, συγκεκριμενοποιούνται με τη μορφή των αστικών εξυπηρετήσεων και της ελκυστικότητας του αστικού περιβάλλοντος αλλά και με τον ιδιαίτερο ρόλο των πολιτιστικών πόρων. Ο χώρος της πόλης αποκτά σημασία για την προώθηση της δημιουργικότητας στις κοινωνικές και οικονομικές διεργασίες.

Ο σχεδιασμός της δημιουργικής πόλης απαιτεί στρατηγική προσέγγιση και μελέτη λαμβάνοντας όλους εκείνους τους παράγοντες που συντελούν. Ο Landry βασιζόμενος στα παραπάνω, ανέπτυξε ένα μοντέλο χωρικού σχεδιασμού που περιλαμβάνει τέσσερα βασικά στάδια. Αυτά είναι:

-Ένας συνολικός στρατηγικός σχεδιασμός πέντε βημάτων.

-Η χρήση και εφαρμογή ενός συνόλου αναλυτικών εργαλείων, το πιο σημαντικό από τα οποία είναι ο κύκλος της αστικής δημιουργικότητας.

- Μια σειρά δεικτών για την μέτρηση του κατά πόσο είναι δημιουργική μια πόλη ή ένα έργο.

- Ένα εύρος τεχνικών που βοηθούν τη δημιουργική σκέψη και σχεδιασμό.

Τα πέντε βήματα του πρώτου σταδίου αφορούν στον σχεδιασμό, δημιουργία δεικτών, υλοποίηση, αξιολόγηση, αναθεώρηση ενώ για το καθένα αναπτύσσονται αναλυτικά εργαλεία υποστήριξης. Η αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού εξαρτάται από μια σειρά παραγόντων που αφορούν την αναγνώριση της σημασίας της δημιουργικής σκέψης, της ανεπάρκειας των

μεμονωμένων προσεγγίσεων, της σημασίας της πολυθεματικής προσέγγισης, της πολυδιάστατης μορφής των πόρων του δημιουργικού σχεδιασμού με στοιχεία υλικά όπως η τοποθεσία, η ύπαρξη ερευνητικών ινστιτούτων ή προσόντων σε μια πόλη αλλά και άυλα όπως η εμπιστοσύνη, η εικόνα του τόπου, η δυναμική της ιστορίας και της παράδοσης της πόλης.

Δηλαδή, ο σχεδιασμός της δημιουργικής πόλης περιλαμβάνει μορφές συλλογικότητας και συμμετοχής, πλήθος παραγόντων που συμμετέχουν στη διαδικασία αλλά και ποικιλία απόψεων για την υλοποίησή του.

Πρέπει όμως να ληφθούν υπόψη και στοιχεία όπως η μη επικέντρωσή του στον λεπτομερή σχεδιασμό των χρήσεων γης και γενικότερα το ότι δεν ασχολείται αναλυτικά και εξαντλητικά με όλα τα ζητήματα της πόλης, αλλά με επιλεγμένα θέματα που ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένους στόχους. Όμως δεν πρέπει να απαξιώνονται οι προσπάθειες οραματισμού διαφορετικών μελλοντικών καταστάσεων.

Ιδιαίτερος είναι ο ρόλος αυτών που ασχολούνται με τον σχεδιασμό για τη δημιουργικότητα. Αν και συνήθως η έμφαση δίνεται σε όσους απασχολούνται στους κλάδους των τεχνών, της εκπαίδευσης, και της τεχνολογίας, στα πλαίσια του σχεδιασμού θα μπορούσαν να εμπλέκονται και άτομα με ιδιαίτερες δυνατότητες και δεξιότητες στη λήψη αποφάσεων και τη χάραξη στρατηγικών, όχι απαραίτητα με συγκεκριμένη εμπειρία, αλλά νέα άτομα με νέες αντιλήψεις διαφορετικές από προηγούμενες πρακτικές που θα συνδυάζουν τις ιδέες για το μέλλον με προηγούμενα συμπεράσματα.

Η διάδοση της ιδέας της δημιουργικής πόλης οδήγησε σε σχετικές πρωτοβουλίες Ευρωπαϊκών πόλεων οι οποίες συμμετείχαν στο δίκτυο του προγράμματος URBACT II και επεξεργάστηκαν πλαίσια και κατευθύνσεις εφαρμογής. Στο πλαίσιο αυτό για τον προγραμματισμό της αστικής ανάπτυξης προτείνεται το λεγόμενο οικοσύστημα δημιουργικότητας που βασίζεται σε τρεις συνιστώσες όπως αυτές έχουν αναλυθεί παραπάνω: άνθρωπος (δημιουργική τάξη), οικονομία (δημιουργικοί κλάδοι), χώρος (δημιουργικές πόλεις).

Από τις θεωρητικές προσεγγίσεις και τις εμπειρικές εφαρμογές που παρουσιάστηκαν παραπάνω διαφαίνεται ότι η προώθηση της ιδέας της δημιουργικότητας μέσω του στρατηγικού σχεδιασμού, διευκολύνεται με την ολοκληρωμένη προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη της ένα σύνολο παραγόντων.

3. ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Από τις παραπάνω προσεγγίσεις περί «δημιουργικών κλάδων», γίνεται αντιληπτό ότι δε μπορεί να δοθεί ένας συγκεκριμένος και ευρέως αποδεκτός ορισμός, κυρίως λόγω της ποικιλόμορφης φύσης τους.

Σ' αυτό το σημείο, θεωρείται σκόπιμο να παραθέσω την άποψή μου περί «δημιουργικών κλάδων», ώστε να καταστεί όσο το δυνατόν πιο σαφές το πλαίσιο στο οποίο έχει επικεντρωθεί η έρευνα αυτή για τις περιπτώσεις που ακολουθούν. Η εργασία αυτή υιοθετεί τις προσεγγίσεις των βασικότερων κειμένων για τους δημιουργικούς κλάδους (DCMS, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «μοντέλο» Σιγκαπούρης, WIPO, "The Economy of Culture in Europe 2006", UNCTAD 2008) χωρίς όμως να ασπάζεται ορισμένο μοντέλο. Ειδικότερα, στα πλαίσια αυτά φαίνεται πως ο όρος των «δημιουργικών κλάδων» είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τις «δημιουργικές» επιχειρήσεις υπηρεσιών, καθώς και με τις διαστάσεις του πολιτισμού και της καινοτομίας, όπως έχει αναφερθεί παραπάνω.

Για το λόγο αυτό περιλαμβάνει κάθε είδους πολιτιστικές δραστηριότητες με σημαντικότερες τις τέχνες (χειροτεχνία, ζωγραφική, γλυπτική, θέατρο, φεστιβάλ, εκθέσεις, χορός, κ.ά.), τη διεθνώς αναγνωρισμένη πολιτιστική κληρονομιά (μουσεία, μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι,), τα ΜΜΕ (τηλεόραση, ράδιο), τον κινηματογράφο, τη μουσική (συναυλίες, ορχήστρες), την έκδοση βιβλίων και εφημερίδων. Ακόμα, εκτιμώ ότι ο σχεδιασμός ενός προϊόντος που έχει ενσωματωμένη καινοτομία είναι απαραίτητο να συμπεριλαμβάνεται στους «δημιουργικούς κλάδους» (π.χ σχέδιο μόδας, όπως επίσης και οι στρατηγικές προώθησης (π.χ marketing) που το συνοδεύουν, καθώς βασίζονται στην πρωτοτυπία-ελκυστικότητα, ενώ δεν πρέπει να παραληφθεί ο κλάδος της αρχιτεκτονικής.

Τέλος, συναφές πεδίο με την πρωτοτυπία και καινοτομία αποτελούν και τα προϊόντα-υπηρεσίες έντασης γνώσης και τεχνολογίας ως αποτέλεσμα της έρευνας και ανάπτυξης (Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών, τομείς επιστημονικής αιχμής, κ.ά.) με κυρίαρχο το ρόλο των πανεπιστημίων και των ερευνητικών κέντρων.

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, φαίνεται ότι εκτός από την ανάπτυξη των «δημιουργικών κλάδων» και συμπεριλαμβανομένων όσων αναφέρθηκαν περί «δημιουργικών πόλεων», μια περιοχή-πόλη πρέπει να έχει και κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά για να θεωρείται δημιουργική. Αυτά σχετίζονται με την πιο πρόσφατη θεωρία του Florida και συγκεκριμένα με τα χωρικά πλεονεκτήματα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Αν μια περιοχή επιδιώκει να καταστεί ελκυστική για τους δημιουργικούς ανθρώπους, τότε πρέπει να διαθέτει καλής ποιότητας φυσικό και δομημένο περιβάλλον με σημαντικότερα χαρακτηριστικά τις πλατείες, τα πάρκα, τους χώρους πρασίνου, τους πεζόδρομους, τα εναλλακτικά μέσα μεταφοράς, τους επαρκείς χώρους στάθμευσης, το ελκυστικό περιβάλλον κατοικίας και υποδομές πολιτισμού-

έντασης γνώσης. Ακόμα, εξίσου σημαντικοί παράγοντες εκτός από τα χωρικά πλεονεκτήματα που προσφέρονται και πιθανώς μεγαλύτερης βαρύτητας είναι ο διεθνής χαρακτήρας της περιοχής και η ανοχή της στην διαφορετικότητα, το ταλέντο και η τεχνολογία.

Ως μελέτες περίπτωσης, επιλέγονται το Μπιλμπάο, οι Βρυξέλλες, η Φλωρεντία, η Βιέννη και η Σεούλ.

4. Η ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΜΠΙΛΜΠΑΟ ΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΟΛΗ “Do it like Bilbao!” («κάν’ το όπως το Μπιλμπάο»)

ΓΕΝΙΚΑ

Η πόλη του Μπιλμπάο βρίσκεται στην Ισπανία και είναι η πρωτεύουσα της επαρχίας της Βισκαϊκής, στη Χώρα των Βάσκων. Η πόλη περιτοιχίζεται από λόφους και βρίσκεται σε απόσταση 11 χιλιομέτρων από τον Ατλαντικό Ωκεανό, με τον οποίο και συνδέεται μέσω του πλωτού ποταμού Nervion. Σε αυτό το ποτάμι το Μπιλμπάο οφείλει το όνομά του (από το bi albo, που στα βασκικά σημαίνει «δύο όχθες») και την παλιά του αίγλη.

Εικόνα 1. χάρτης Βισκαϊκής χώρας

Το Μπιλμπάο είναι χτισμένο σε μια περιοχή με πλούσια κοιτάσματα σιδήρου, την οποία και εκμεταλλεύτηκε αλλά και σε προνομακική του θέση κοντά στον ωκεανό. Από τις αρχές του 15ου αιώνα ήταν ένα από τα κύρια λιμάνια που ένωναν την Ισπανία με την Ευρώπη και αργότερα με την Αμερική, ενώ στη συνέχεια εξελίχθηκε σε βιομηχανικό και εμπορικό κέντρο. Μέχρι το 1997 το Μπιλμπάο ήταν μια καθαρά βιομηχανική πόλη χωρίς τουρισμό.

Όμως από την ημέρα που το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης άνοιξε τις πόρτες του, το ύψος της πόλης άλλαξε. Το φουτουριστικό δημιούργημα του διάσημου αρχιτέκτονα Frank Gehry χτίστηκε στην παλιά βιομηχανική ζώνη του Μπιλμπάο για να στεγάσει έργα μοντέρνας τέχνης του ιδρύματος Solomon Guggenheim. Τον πρώτο χρόνο της λειτουργίας του το Μουσείο προσέλκυσε 1.300.000 επισκέπτες και σύντομα το Μπιλμπάο έγινε προορισμός για ταξιδιώτες από κάθε γωνιά της γης, ενώ συνεχίζει να είναι μια από τις πιο δυναμικά αναπτυσσόμενες πόλεις της Ευρώπης. Ο πληθυσμός της πόλης σήμερα ανέρχεται στις 939.000 κατοίκους.

Ο ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΜΠΙΛΜΠΑΟ

Όπως προαναφέρθηκε η πόλη του Μπιλμπάο αποτελούσε κυρίως βιομηχανική περιοχή διατηρώντας όμως τον ιστορικό της χαρακτήρα. Σήμερα, η πόλη αναμορφώνεται δίνοντας έμφαση στο σύγχρονο σχεδιασμό και στην «αρχιτεκτονική τοπίου». Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η δημιουργία χώρων αναψυχής και περιπάτου σε χιλιάδες τετραγωνικά μέτρα πρώην βιομηχανικής ζώνης που βρίσκονται γύρω από το Guggenheim.

Όμως η λαβυρινθώδης Παλιά Πόλη, το Casco Viejo, που απλώνεται στη δεξιά όχθη του ποταμού συνεχίζει να αποτελεί ενδιαφέρον κομμάτι του Μπιλμπάο. Ανάμεσα στα εντυπωσιακά παλιά κτίρια ξεχωρίζει το θέατρο Arriaga, ενώ υπάρχουν και αξιόλογες εκκλησίες μπαρόκ ή γοτθικού ρυθμού όπως η San Nicolas ή η San Anton.

Το περίφημο βιτρό που βρίσκεται στον σιδηροδρομικό σταθμό εντυπωσιάζει τους επισκέπτες και το περίφημο κτίριο της δημοτικής αγοράς Ριμπέρα που χτίστηκε το 1929 ανακατασκευάζεται. Η Πλάθα Νουέβα είναι μια γοητευτική πλατεία που διατηρεί μέχρι σήμερα το ύψος της και συγκεντρώνει του ντόπιους κάθε Κυριακή με το υπαίθριο παζάρι παλαιοπωλών.

Η περιοχή γύρω από το μουσείο θεωρείται ένα ανοιχτό μουσείο σύγχρονης αρχιτεκτονικής με ιδιαίτερα κτίρια, όπως η βιβλιοθήκη του ιδιωτικού πανεπιστημίου που κατασκεύασε ο Ισπανός αρχιτέκτονας Ραφαέλ Μονέο και τον διαμορφωμένο χώρο που καλύπτει την όχθη του ποταμού.

Στο κέντρο της Παλιάς Πόλης βρίσκεται το Museo Vasco, ένα μικρό λαογραφικό μουσείο που συγκεντρώνει αρχαιολογικά ευρήματα από την ευρύτερη περιοχή της χώρας των Βάσκων

αλλά και εκθέματα σχετικά με τη διαβίωση και την οικονομία όπως είναι το ψάρεμα, η ναυπηγική, η κτηνοτροφία, η αγγειοπλαστική και η μεταλλουργία.

Σε ένα λόφο πάνω από την παλιά πόλη βρίσκεται η Basilica de Begona, η εκκλησία που είναι αφιερωμένη στον προστάτη άγιο της πόλης.

Το σύγχρονο κομμάτι της πόλης απλώνεται στην απέναντι όχθη του ποταμού και προσδιορίζεται από την κεντρική λεωφόρο Gran Via, η οποία οδηγεί στην πλατεία Moya, όπου είναι συγκεντρωμένα ιστορικά κτίρια. Τα σύγχρονα έργα που συνόδευσαν τη δημιουργία του μουσείου Γκούγκενχαϊμ περιλαμβάνουν το τραμ και το μετρό, που θεωρείται από τα ωραιότερα της Ευρώπης.

3Ts & ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ

1. Πολιτιστικοί κλάδοι

Στο Μπιλμπάο πραγματοποιούνται εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφίας, έργων τέχνης, γλυπτικής, ανθοδετικής και σύγχρονης τέχνης με καλλιτέχνες από όλο τον κόσμο καθιστώντας την πόλη δυναμική. Πιο αναγνωρίσιμο από όλα θεωρείται το Φεστιβάλ μουσικής του Μπιλμπάο BBK, όπου πραγματοποιείται κάθε χρόνο και θεωρείται από τα διασημότερα φεστιβάλ ποπ και ροκ μουσικής στην Ισπανία αλλά και στην Ευρώπη. Αξίζει να σημειωθεί ότι έχει κερδίσει στην Αγγλία το βραβείο του καλύτερου φεστιβάλ εκτός Αγγλίας το 2010 και 2011 και το βραβείο του καλύτερου μεσαίου μεγέθους φεστιβάλ από τα Ευρωπαϊκά Βραβεία Φεστιβάλ.

Πλήθος θεατρικών και μουσικών παραστάσεων, εκθέσεων τέχνης και ζωγραφικής αλλά και κινηματογραφικών φεστιβάλ όπως είναι το **Διεθνές Φεστιβάλ Cine Invisible "Film Sozialak" Μπιλμπάο - Ισπανία 2015**, λαμβάνουν χώρα στα χαρακτηριστικά θέατρα της πόλης και σε σύγχρονα κτίρια όπως είναι το συνεδριακό κέντρο και μέγαρο μουσικής Εουσκαλντούνα το οποίο έχει χτιστεί στις όχθες του Μπιλμπάο, σε θέση όπου βρίσκονταν τα παλαιά ναυπηγεία Εουσκαλντούνα.

Εικόνα 2. Συνεδριακό κέντρο και μέγαρο μουσικής Εουσκαλντούνα

Εικόνα 3α & 3β. Θέατρο Αριάγκα

Ακόμα είναι χαρακτηριστικό της πόλης ότι κάθε είδους δημιουργοί διάσημοι ή όχι, χορευτές, καλλιτέχνες κάθε είδους από κάθε γωνιά του κόσμου, συναντώνται σε εκδηλώσεις στο Μπιλιμπάο, καθιστώντας το πόλο έλξης πολιτιστικού και καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος προάγοντας το δημιουργικό δυναμικό της πόλης.

Εκτός των άλλων όμως έχει να επιδείξει ως πόλη και σημαντικό έργο στον αθλητισμό, γεγονός που αποδεικνύεται από την αθλητική παιδεία της πόλης και τις εγκαταστάσεις της

Εικόνα 4.Στάδιο ΣΑΝ ΜΑΜΕΣ - Μπιλμπάο

2. Δημιουργικές τέχνες

Η πόλη του Μπιλμπάο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μία πόλη που συνδυάζει το παρελθόν με το σύγχρονο κόσμο παρόλο που μια δεκαετία πριν ήταν σχετικά μια άγνωστη και κατεστραμμένη βιομηχανική περιοχή. Συνδυάζοντας όμως την σύγχρονη αρχιτεκτονική, την αρχιτεκτονική τοπίου, τα σύγχρονα έργα υποδομών και τα εντυπωσιακά παλιά κτίρια όπως εκκλησίες μπαρόκ ή γοθικού ρυθμού δίνει τη αίσθηση πλούσιου πολιτιστικού και πολιτισμικού χαρακτήρα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι πλέον το Μπιλμπάο αποτελεί πρότυπο σύγχρονης αρχιτεκτονικής.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την προσέλκυση ατόμων και την παραγωγή πλούτου διαμέσου του τουρισμού, της προσέλκυσης δημιουργικών ατόμων και επενδύσεων, της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας με αποτέλεσμα την περαιτέρω ανάπτυξη της πόλης αποδεικνύοντας ότι ο πολιτισμός δρα ως κινητήριο δύναμη στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μιας περιοχής.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το Μουσείο Γκούγκενχαϊμ, Μουσείο Καλών Τεχνών, Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Deusto και άλλα κτίρια διάσημων αρχιτεκτόνων.

Εικόνα 5. Μουσείο Γκούγκενχάιμ

Εικόνα 6. Μουσείο Γκούγκενχάιμ

Εικόνα 7. Μουσείο Καλών Τεχνών

Εικόνα 8. Γέφυρα La Salve Bridge

Εικόνα 9. Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Deusto

Όπως είναι αντιληπτό, η δημιουργική και θετική δυναμική του σύγχρονου Μπιλμπάο, αναδεικνύεται με την έκθεση έργων από αρχιτέκτονες και δημιουργικές ομάδες της πόλης σε κάθε σημείο της, αφού ολόκληρη η πόλη αποτελεί ένα ανοιχτό μουσείο σύγχρονης αρχιτεκτονικής. Η τέχνη, οι ιδέες, το πνεύμα, ο πολιτισμός έχουν βρει στο Μπιλμπάο τον τρόπο να αλληλοτροφοδοτούνται, να συνυπάρχουν και να εξελίσσονται ενώ η πόλη εστιάζει πλέον σε νέες στρατηγικές σχεδιασμού σε συνάρτηση με τις εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στην πόλη, με αποτέλεσμα οι δημιουργικές ομάδες της πόλης, της τοπικής αστικής παράδοσης και των μετασχηματισμών του δημόσιου χώρου να δίνουν ιδιαίτερο χαρακτήρα στην πόλη όπου έχει ως στόχο την μελλοντική οικονομική ανάπτυξη της και την ανάπτυξη του πληθυσμού της.

Στο πλαίσιο της ανάδειξης της αρχιτεκτονικής, της μόδας και των τεχνών στην πόλη διοργανώνονται εκδηλώσεις όπως το «Presentation of the V Bilbao International Art & Fashion», το «Feel like a model for a day», το «creaMODA THE FASHION DESIGN CONTEXT», «Presentation of the V Bilbao International Art & Fashion», το “Innovating brand, brand to innovate” και πολλά άλλα γεγονότα με στόχο την ενημέρωση και ενθάρρυνση των σχεδιαστών και των επιχειρήσεων για τη δημιουργία και χρήση των σχεδίων στοχεύοντας στη γενικότερη ανάπτυξη και προώθηση του design στην πόλη και όχι μόνο.

3. Τεχνολογία

Το μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης της πόλης αλλάζει και προσανατολίζεται προς τη νέα αστική οικονομία. Όπως προαναφέρθηκε, η πόλη από βιομηχανικό κέντρο λόγω της κρίσης μετατράπηκε σε κέντρο υπηρεσιών με αποτέλεσμα τόσο το ποσοστό συμμετοχής του τριτογενή τομέα, όσο και η απασχόληση στον τριτογενή τομέα ενώ βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο να αυξάνονται συνεχώς. Ειδικότερα, η απασχόληση σε επιχειρήσεις έντασης γνώσης κατέχει σημαντικό ποσοστό επί του συνόλου. Επίσης, λόγω του επιχειρηματικού περιβάλλοντος που έχει δημιουργηθεί στην πόλη αλλά και της ποιότητας ζωής που προσφέρει συντελεί στην ανάληψη επιχειρηματικής δράσης.

Στο Μπιλμπάο οι δημιουργικές βιομηχανίες έχουν γίνει ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της πόλης δίνοντας ιδιαίτερο βάρος στην καινοτομία και τη δημιουργικότητα όπου είναι άρρηκτα συνδεδεμένες έννοιες με τον πολιτιστικό τομέα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι σήμερα το Μπιλμπάο είναι πολιτισμικά ισχυρό και πυκνό, κυρίως χάρη στο γεγονός ότι ο πολιτισμός έχει τεθεί στο κέντρο της αστικής ανάπτυξης μέσω των πολιτιστικών πολιτικών που είναι δεσμευμένες με την καινοτομία, τη δημιουργικότητα και τη συνύπαρξη.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό όμως του Μπιλμπάο αποτελεί ο τεχνολογικός τομέας και ο τρόπος με τον οποίο ενσωματώθηκε στο περιβάλλον της πόλης. Αξίζει να σημειωθεί ότι το πανεπιστήμιο της πόλης, το πανεπιστήμιο Δεουέστο, συμβάλει στην τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία όπως και επιχειρήσεις άμεσα συνδεδεμένες με αυτήν στους τομείς της ενέργειας, της πληροφορικής, των θετικών επιστημών κ.α..

Ένας δείκτης της τεχνολογικής ανάπτυξης αυτής είναι οι εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα και αφορούν την τεχνολογία, την καινοτομία και την δημιουργικότητα σε διάφορους τομείς όπως η ιατρική, οι Η/Υ, το λογισμικό, την ψυχαγωγία, τη βιομηχανία και άλλα. Τέτοιες εκδηλώσεις είναι το «EPLAN Experience Bilbao - Claves para una ingeniería eficiente», «Industries & Design» αλλά και για τεχνολογικά ιατρικά θέματα όπως «II SIMPOSIO DE ANE - Talleres Temáticos "Neuroeducación" Los secretos de las mentes brillantes».

4. Ανεκτικότητα

Ένας από τους βασικότερους δείκτες έκφρασης του διεθνή χαρακτήρα μιας πόλης είναι η ευκολία πρόσβασης σε/από διεθνείς προορισμούς. Στην περίπτωση του Μπιλμπάο το οποίο βρίσκεται σε σχετικά κοντινή γεωγραφική θέση σε σχέση με μείζονα πολεοδομικά συγκροτήματα της Ε.Ε., θεωρείται ότι έχει τις υποδομές ώστε να καθίσταται ευκολά προσβάσιμο προς άλλους πολίτες ενώ η μέχρι τώρα πορεία του στον τομέα του πολιτισμού και η προσέλκυση καλλιτεχνών το καθιστά ανεκτικό στο «διαφορετικό».

Επίσης με την ανάπτυξη του τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή του Μπιλιμπάο οι επιχειρήσεις αναψυχής όπως μπαρ, καφέ, εστιατόρια, club, παραδοσιακά εργαστήρια έχουν αναβαθμίσει σημαντικά τις υπηρεσίες τους και τον τρόπο λειτουργίας και αντιμετώπισης του διαφορετικού.

5. Χωρικός Σχεδιασμός

Εξαιτίας του μαρασμού που βίωνε η πόλη μέχρι κάποιας χρονικής περιόδου, δημιουργήθηκαν τα περιθώρια και οι προϋποθέσεις εκείνες ώστε η πόλη να επαναπροσδιοριστεί. Για τον λόγο αυτό ο χωρικός σχεδιασμός της πόλης αποτέλεσε τροφή για σκέψη για το πολιτικό καθεστώς της πόλης όπου είχε ως αποτέλεσμα να ωθήσει την πόλη δημιουργικά.

Έτσι δημιουργήθηκαν σημαντικά έργα υποδομής όπως γέφυρες (εικ.8), το μετρό, το τράμ και τις σιδηροδρομικές γραμμές γενικότερα, το αεροδρόμιο Παλόμα, πάρκα αλλά και αναβαθμίστηκαν υπάρχοντα κτίρια όπως θέατρα(εικ. 3 &4), πάρκα και πλατείες.

Εικόνα 10.. Αεροδρόμιο Παλόμα-Μπιλιμπάο

Εικόνα 11. Είσοδος του Μετρό-Μπιλμπάο

Εικόνα 12. Πάρκο Doña Casilda

Εικόνα 13. Plaza Nueva-Bilbao

Το Πολεοδομικό συγκρότημα της πόλης, λόγω παλαιότητας παρουσιάζει άναρχη δόμηση χωρίς αυτό να σημαίνει ότι υποβαθμίζεται η ευρύτερη περιοχή της παλιάς πόλης καθώς για την διευκόλυνση και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής έχει πεζοδρομηθεί.

Εξαιτίας της επάρκειας των μέσων μαζικής μεταφοράς, η ποιότητα ζωής έχει αναβαθμιστεί σημαντικά ενώ παράλληλα, η ύπαρξη πληθώρας κέντρων αναψυχής όπως τα εστιατόρια , καφέ, κινηματογράφοι, θέατρα και άλλοι χώροι εκδηλώσεων σε συνδυασμό με τα πάρκα και τις πλατείες προσδίδουν ιδιαίτερη ζωντάνια καθ' όλη τη διάρκεια της μέρας προβάλλοντας τον τοπικό χαρακτήρα.

Αναλογιζόμενοι τα όσα έχουν αναφερθεί σε προηγούμενα κεφάλαια, σε γενικές γραμμές, το Μπιλμπάο παρουσιάζει αυτό που ο Florida ονομάζει ως χωρικά πλεονεκτήματα. Επίσης, όπως παρατηρείται επαληθεύονται οι οικονομικές θεωρίες του περί 3Ts καθώς η εν λόγω πόλη αναπτύσσει την ανοχή, το ταλέντο και την τεχνολογία όπου σε συνδυασμό με τα χωρικά πλεονεκτήματα που προσφέρει την καθιστά εξαιρετικά ανταγωνιστική στην προσέλκυση δημιουργικών ανθρώπων και κατ' επέκταση δημιουργική πόλη.

5. Η ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΒΡΥΞΕΛΛΩΝ ΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΟΛΗ

Γενικά

Η πόλη των Βρυξελλών (ολλανδικά: Brussel, γαλλικά: Bruxelles) είναι η πρωτεύουσα του Βελγίου καθώς είναι το μεγαλύτερο αστικό κέντρο της χώρας και αποτελεί το διοικητικό κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ευρύτερη περιφέρεια των Βρυξελλών είναι επισήμως δίγλωσση, αποτελώντας το γλωσσικό σύνορο μεταξύ του φλαμανδόφωνου βορείου Βελγίου και του γαλλόφωνου νοτίου. Στην πραγματικότητα η πλειονότητα της περιφέρειας μιλά γαλλικά.

Στις Βρυξέλλες εδρεύουν δύο από τα κεντρικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην πόλη εδρεύει - πολιτικά - και το NATO, καθώς και η Δυτικο-Ευρωπαϊκή Ένωση (WEU).

Όσον αφορά την ιστορικότητα της πόλης πρέπει να αναφέρουμε ότι η πόλη γιόρτασε το 1979 μία χιλιετία ζωής με μια ιστορική πορεία άμεσα συνδεδεμένη με αυτήν της ευρωπαϊκής ηπείρου.

Εικόνα 1. Χάρτης Βελγίου

Ο χώρος των Βρυξελλών

Το ευρύτερο περιβάλλον των Βρυξελλών χαρακτηρίζεται από την ιστορικότητα του αλλά και από την γεωγραφία του. Αναλύοντας το όνομα της πόλης, το οποίο σημαίνει «το σπίτι στο βάλτο», θα πρέπει να περιμένουμε ένα περιβάλλον με αφθονία σε υδάτινους πόρους και επομένως με έντονα στοιχεία τοπίων και πάρκων.

Αναφερόμενοι στην ιστορικότητα της πόλης, πρέπει να λάβουμε υπόψιν το πολιτισμική και πολιτιστική κληρονομιά της πόλης από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα και το πώς εξελίχτηκε ώστε να αποτελεί πρότυπο μιας δημιουργικής πόλης «παντρεύοντας» την ιστορία της, το φυσικό περιβάλλον και τον σύγχρονο κόσμο.

3Ts & ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ

1. Πολιτιστικοί κλάδοι

Οι Βρυξέλλες σήμερα έχουν να επιδείξουν σημαντικά πολιτιστικά και πολιτισμικά δρώμενα στους τομείς της μουσικής, του κινηματογράφου και του θεάτρου, του ραδιοφώνου, του χορού, της γαστρονομίας, της φωτογραφίας, των έντυπων εκδόσεων και της σύγχρονης τέχνης, στα βιντεοπαιχνίδια ακόμα και στην τέχνη του τατουάζ.

Στον τομέα της μουσικής ειδικότερα, κάθε χρόνο από το 2002 διοργανώνεται το φεστιβάλ BSF (Brussels Summer Festival) το οποίο διαρκεί δέκα ημέρες με προσκεκλημένους καλλιτέχνες υψηλού επιπέδου και πλήθος επισκεπτών από όλο τον κόσμο. Εκτός αυτού όμως, μια σειρά από

διάφορα φεστιβάλ δίνουν το στίγμα τους στην καλλιτεχνική μουσική σκηνή της πόλης όπως το “River Jazz Festival” και πάρα πολλά άλλα φεστιβάλ για κάθε είδους μουσική.

Καταλυτής στην καλλιτεχνική ζωή της πόλης αποτελεί το Βασιλικό Ωδείο όπου στεγάζεται η δραματική και η μουσική ακαδημία έχοντας να παρουσιάσει σημαντικό έργο σε όλους τους τομείς ενώ αποτελεί και την μακρά μουσική παράδοση της πόλης.

Εικόνα 2. Βασιλικό Ωδείο

Όσον αφορά τον κινηματογράφο και το θέατρο, ένας σημαντικός αριθμός δρώμενων λαμβάνει χώρα εκφράζοντας την διαφορετικότητα και τα ανήσυχα πνεύματα περνώντας διάφορα σημασιολογικά μηνύματα. Κάποια από τα φεστιβάλ αυτά είναι το “Courts Mais Trash”, το “A Films Ouverts” που λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο της Διεθνούς Ημέρας των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων, με ταινίες μεγάλου και μικρού μήκους, το Millennium - Διεθνές Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ, το “BIFFF Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου” αλλά και πολλά άλλα με το καθένα να έχει ξεχωριστή σημασία και να πρεσβεύει διαφορετικές αξίες. Και στο θέατρο όμως οι Βρυξέλλες παρουσιάζουν έντονη κινητικότητα παρουσιάζοντας πολλές εκδηλώσεις όπως το “Φεστιβάλ XS”.

Όπως προαναφέρθηκε, οι Βρυξέλλες φιλοξενούν εκτός των άλλων και φεστιβάλ χορού από όλα τα είδη. Μερικά από αυτά είναι το “Φεστιβάλ Lezarts Urbains”, το “In Movement” όπου συνδυάζονται μια ποικιλία από στυλ με στόχο να καταδείξει τον σύγχρονο κόσμο, είτε πρόκειται για πολιτικά ή κοινωνικά θέματα ή ακόμα δίνοντας ζωή σε τρέχοντα ζητήματα. Ακόμα, λαμβάνει χώρα και το φεστιβάλ “The Brussels Tango Festival” όπου εκτός από τις επιδείξεις που γίνονται

προσφέρονται μαθήματα για αρχάριους σε μια ποικιλία χώρων, όχι μόνο επί σκηνής, αλλά και σε σταθμούς του μετρό και σε διάφορες γωνιές της πόλης καθιστώντας το φεστιβάλ διαδραστικό. Πολλά ακόμα φεστιβάλ συμβαίνουν εξίσου σημαντικά που δεν μπορούμε όμως να αναφέρουμε.

Οι Βρυξέλλες όπως παρατηρείται για κάθε μορφή τέχνης έχει να παρουσιάσει αντίστοιχα φεστιβάλ. Στο έντυπο ξεχωρίζει η ετήσια έκθεση βιβλίου “Foire du Livre” και το διετές λογοτεχνικό φεστιβάλ “Festival Passa Porta”. Ακόμα και στα κόμικς όπως το manga, η Lolita αλλά και τα video games και όλες τις νεότερες τάσεις υψηλής τεχνολογίας παρουσιάζονται στο φεστιβάλ “Made in Asia”.

Επίσης, σημαντικές εκθέσεις διοργανώνονται με θέμα την σύγχρονη τέχνη όπως η “OFF Course Brussels Contemporary Art Fair”, η “Affordable Art Fair (AAF) Brussels” και η “Art Brussels” αλλά και οι εκθέσεις “BRAFA- Brussels Antiques & Fine Arts Fair” και “Eurantica” φιλοξενώντας κάθε είδους τέχνη όπως φωτογραφίες, γλυπτική, κεραμική, υαλουργία κ.α.. Ακόμα διοργανώνονται εκθέσεις με θέμα την αρχιτεκτονική και τη ανθοκομία όπως η “Opening of the Royal Greenhouses” αλλά και εκθέσεις με γαστρονομικό χαρακτήρα όπως η “Brussels Chocolate Fair”.

Εξίσου σημαντικό φεστιβάλ όμως θεωρείται και το φεστιβάλ μπύρας “Belgian Beer Weekend” καθώς το Βέλγιο έχει μακρά ιστορία στον τομέα της ζυθοποιίας. Επιπλέον, το “Ommegang Festival” λαμβάνει χώρα στις Βρυξέλλες όπου θεωρείται εξαιρετικά σημαντικό για τους κατοίκους της καθώς έχει ιστορικό και πολιτιστικό περιεχόμενο.

Αναλογιζόμενοι την πληθώρα των παραπάνω πολιτιστικών γεγονότων είναι εύκολο να αντιληφθεί κανείς πόσο πολύπλευρη και ανοιχτή πόλη είναι προσφέροντας κάθε είδους ψυχαγωγία συνδυάζοντας την ιστορία της με τον σύγχρονο πολιτισμό.

2. Δημιουργικές Τέχνες

Η πόλη όντας διοικητικό κέντρο της Ευρώπης εκφράζει το πρόσωπο της Ευρώπης που θα πρέπει να είναι σύγχρονο και εντυπωσιακό διατηρώντας όμως τον ιστορικό της χαρακτήρα.

Αρκεί να λάβουμε υπόψιν το κτίριο που στεγάζεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το “Berlaymont” το οποίο είναι εξαιρετικής αρχιτεκτονικής και το μνημείο του ατόμου. Όμως, όπως προαναφέρθηκε, η πόλη διατηρεί και υποστηρίζει τον ιστορικό αρχιτεκτονικό της χαρακτήρα αναδεικνύοντας τα μνημεία της πόλης και καθιστώντας τα λειτουργικά στοιχεία όπως είναι τα μουσεία. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πόλη έχει αρκετά μουσεία που φιλοξενούν κάθε μορφή τέχνης. Ορισμένα από αυτά τα κτίρια είναι το Βασιλικό Μουσείο Καλών Τεχνών, το Βελγικό Κέντρο Κινουμένου Σχεδίου.

Εικόνα 3.Κτίριο Ευρωπαϊκής Επιτροπής, “Berlaymont”

Εικόνα 4.Μνημείο του Ατόμου“Atomium”

Επιπλέον η πόλη έχει να επιδείξει και σημαντικά μνημεία αρχιτεκτονικής όπως είναι το Βασιλικό παλάτι των Βρυξελλών, ο Καθεδρικός Ναός των Βρυξελλών, η Βασιλική της Ιερής καρδιάς και άλλα σημαντικά μνημεία.

Εικόνα 5.Βασιλικό παλάτι των Βρυξελλών

Λαμβάνοντας υπόψιν το πλήθος των εκθέσεων που οργανώνονται με θέμα την αρχιτεκτονική, την μόδα, την αρχιτεκτονική τοπίου καθώς επίσης και την παραγωγή σχεδίων για βιομηχανική χρήση και όχι μόνο, γεγονός που μαρτυράτε από τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών που είναι εγκατεστημένες στην περιοχή των Βρυξελλών, αλλά και οι έρευνες σε καινοτομίες των πανεπιστημίων της περιοχής είναι αντιληπτό το μέγεθος και η εξέλιξη που βιώνει η πόλη στους τομείς αυτούς. Χαρακτηριστικές είναι οι εκθέσεις που διοργανώνονται “Brussels Biennale of Modern Architecture” και “Biennale Art Nouveau & Art Deco”

3. Τεχνολογία

Η τεχνολογία είναι ένα σημαντικό κομμάτι της ζωής της πόλης γεγονός που προκύπτει από τις έρευνες που πραγματοποιούνται και χρηματοδοτούνται για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, για ιατρικά θέματα, για ενεργειακά αποδοτικά κτίρια, για τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών (ΤΠΕ) για Έξυπνες Πόλεις και Κοινότητες, για διαχείριση και ανάκτηση ενέργειας αλλά και τεχνολογίες προστασίας του περιβάλλοντος, για θετικές επιστήμες, για την μηχανική, για τις οικονομικές επιστήμες. Επιπλέον όμως θα πρέπει να λάβουμε υπόψη την ζωή της πόλης αφού προωθούνται δράσεις και τεχνολογίες που εξοικονομούν ενέργεια και δεν ρυπαίνουν το περιβάλλον με την χρήση των μέσων μαζικής μεταφοράς αλλά και χρήση εναλλακτικών τρόπων μεταφοράς όπως είναι το ποδήλατο.

Δεν θα μπορούσε άλλωστε να περίμενε κάτι λιγότερο κανείς, αναλογιζόμενος τις αξίες που πρεσβεύει η Ευρωπαϊκή Ένωση και τον τρόπο που λειτουργεί.

Κάθε χρόνο διοργανώνονται συνέδρια όπως είναι το “ E² Tech4Cities – Energy & Efficiency Technologies for Cities” όπου αφορά τους επιστημονικούς τομείς της ενέργειας, το “Brussels Innova” όπου είναι μια διεθνής έκθεση καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας και νέων τεχνολογιών και από το 2015 διοργανώνεται η 1η Διαδραστική Έκθεση “MedTech Discoveries”.

Επιπλέον, δεν πρέπει να ξεχνάμε και την συνεργασία που έχει η πόλη με τα πανεπιστημιακά ιδρύματα, που εδρεύουν στη περιοχή, σχετικά με ερευνητικά προγράμματα καινοτομίας και τεχνολογίας και αφορούν κατά ένα μέρος και την αναβάθμιση της πόλης.

4. Ανοχή

Οι Βρυξέλλες εκτός των παραπάνω παρουσιάζουν εξαιρετική ανοχή στην διαφορετικότητα. Αυτό θα μπορούσαμε να πούμε ότι συμβαίνει για τρεις διαφορετικούς βασικούς λόγους. Ο πρώτος είναι ότι στην πόλη βρίσκονται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς επίσης εδρεύει και το NATO και η Δυτικο-Ευρωπαϊκή Ένωση (WEU). Τα στελέχη που πλαισιώνουν τους οργανισμούς αυτούς είναι διάφορων εθνικοτήτων, με διαφορετικές κουλτούρες και αντιλήψεις με αποτέλεσμα να έχει δημιουργηθεί μια κάποια ανεκτικότητα στη πόλη αυτή.

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι μέσω των κάθε είδους φεστιβάλ που διοργανώνονται η πόλη γίνεται πόλος έλξης πολλών διαφορετικών ανθρώπων με έντονο το στοιχείο της διαφορετικότητας όπως οι ομοφυλόφιλοι και οι διάφοροι καλλιτέχνες και τουρίστες που επισκέπτονται την πόλη. Αξίζει να σημειωθεί ότι κάθε χρόνο εκτός των άλλων διοργανώνεται και το “Tels Quels : Festival Lesbien Gay Bi Trans” και το “Pride Day Brussels” τα οποία είναι αφιερωμένα σε ομοφυλόφιλα άτομα.

Ο τρίτος λόγος είναι ότι οι Βρυξέλλες θεωρούνται το πρόσωπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση όπως είναι γνωστό έχει ως θεμέλιο λίθο της τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ατομικών ελευθεριών.

5. Χωρικός Σχεδιασμός

Η πόλη των Βρυξελλών είναι μία πόλη όπου εξελίχτηκε με ομαλό τρόπο κατά την πάροδο των αιώνων με αποτέλεσμα να αποτελεί ένα δομημένο περιβάλλον σεβόμενο την ιστορία της αλλά και με ισχυρές τάσεις εξέλιξης.

Τα έργα υποδομής που διαθέτει θα πρέπει απλά να είναι αντάξια της έδρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η λειτουργία της πόλης εξίσου αδιάβλητη και οργανωμένη.

Η ανάπτυξη και η ανάδειξη των ήδη υπάρχοντων πάρκων και Πλατειών που διαθέτει η πόλη όπως η Πλατεία Μεγάλης Αγοράς “Grand Place / Grote Markt”, το Πάρκο Cinquantenaire και τα μουσεία Cinquantenaire & Museums προσδίδουν ιδιαίτερο χαρακτήρα στην πόλη και ποιότητα ζωής για τους κατοίκους της.

Επίσης, η πόλη κινείται εκτός των άλλων σε έναν άξονα οικολογίας έχοντας μάλιστα καθιερώσει το φεστιβάλ οικολογικού περιεχομένου “Car-free Sunday”, προτρέποντας στους κατοίκους να μην χρησιμοποιούν τα αυτοκίνητα τους στο κέντρο κάποιες Κυριακές.

Εικόνα 6. Πλατεία Μεγάλης Αγοράς “Grand Place / Grote Markt”

Εικόνα 7. Πάρκο Cinquantenaire

6. Συμπέρασμα

Μελετώντας την πόλη των Βρυξελλών βλέπουμε ότι αντικατοπτρίζει κατά μεγάλο βαθμό την θεωρία του Florida περί 3Ts, δηλαδή ανοχή, τεχνολογία και ταλέντο. Η πόλη όπως είδαμε έχει να παρουσιάσει ποικιλία και πληθώρα δρώμενων σχετικά με την πολιτιστική βιομηχανία όπως η μουσική, οι τέχνες και άλλες μορφές έκφρασης, διαθέτει μεγάλη ανοχή στην διαφορετικότητα σεβόμενη τις ατομικές ελευθερίες και δικαιώματα και επενδύει στις νέες τεχνολογίες και καινοτομίες και προσφέρει υψηλού επιπέδου υπηρεσίες.

Επιπλέον, ως πόλη έχει εναρμονίσει απόλυτα την ιστορία της με τον σύγχρονο τρόπο ζωής διαθέτοντας σημαντικές υποδομές με σεβασμό στο περιβάλλον της και τους κατοίκους της.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, είναι φυσικό η πόλη αυτή να κατέχει υψηλή θέση στον αγώνα των πόλεων για την προσέλκυση δημιουργικών ατόμων και επιχειρήσεων καθώς τα δημιουργικά άτομα θα αποτελέσουν τον κινητήριο μοχλό για ανάπτυξη της οικονομίας της πόλης προσελκύοντας επενδύσεις και επιχειρήσεις αλλά και ενισχύοντας τις υπάρχουσες. Επομένως, η πόλη θα αναπτύσσεται και θα διανύει περιόδους οικονομικής ευημερίας με σταθερό ρυθμό. Δεδομένης της κατάστασης που επικρατεί στις Βρυξέλλες και των στοιχείων που προκύπτουν η

πόλη θεωρείται δημιουργική πόλη με σταθερούς ρυθμούς ανάπτυξης και πολλά υποσχόμενο μέλλον.

6. Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ ΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΟΛΗ (η «καινούρια» πόλη - Firenze- la città nuova)

ΓΕΝΙΚΑ

Η Φλωρεντία είναι μια πόλη της Ιταλίας τετρακοσίων χιλιάδων κατοίκων, στην περιφέρεια της Τοσκάνης όπου η ίδρυσή της πιθανολογείται στο 200π.Χ. πλησίον του ποταμού Άρνου. Ως εκ τούτου είναι επόμενο να παρουσιάζει μακρά ιστορία στο πέρασμα των αιώνων καταλήγοντας στην σημερινή της μορφή με έντονη πολιτιστική και πολιτισμική κληρονομιά.

3Ts & ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ

1. Πολιτιστικοί κλάδοι

Όπως προαναφέρθηκε η Φλωρεντία έχει να παρουσιάσει μεγάλη ιστορία. Η σημαντικότερη περίοδος της θα μπορούσαμε να πούμε ότι ήταν εποχή της Αναγέννησης γεγονός που προκύπτει από την οικονομική της ανάπτυξη αλλά κυρίως από τις τέχνες και τις επιστήμες που άνθισαν εκείνη την εποχή στη πόλη.

Η οικονομική και καλλιτεχνική αναγέννηση έδωσαν ιδιαίτερο και δυναμικό χαρακτήρα στην πόλη, τον οποίο διατηρεί ακόμα και σήμερα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Φλωρεντία αποτέλεσε ένα πρώιμο παράδειγμα δημιουργικής πόλης.

Αιχμή του δόρατος της πόλης αποτέλεσαν και αποτελούν οι τέχνες με οποιαδήποτε μορφή μπορούμε να την συναντήσουμε. Σημαντικοί καλλιτέχνες παγκοσμίου βεληνεκούς έζησαν και δημιούργησαν μοναδικά έργα ανεκτίμητης αξίας όπως ο Μιχαήλ Άγγελος με έργα εξωτερικής διακόσμησης κτιρίων, ο Φιλίππο Μπρουνελλέσκι με έργα όπως ο τρούλος του καθεδρικού ναού, τον Λορέντσο Γκιμπέρτι, τον Ντονατέλλο και πάρα πολλούς άλλους ισάξιους καλλιτέχνες. Η ζωγραφική, η γλυπτική, η αρχιτεκτονική, η ποίηση και η λογοτεχνία, η μουσική και το θέατρο ήταν οι τέχνες που ανθούσαν αλλά και οι επιστήμες με σημαντικότερο εκπρόσωπο τους τον Λεονάρντο Νταβίντσι. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι την αποκαλούν και «πρωτεύουσα της τέχνης». Μάλιστα, το ιστορικό κέντρο της πόλης προστατεύεται από την UNESCO καθώς θεωρείται μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς.

Εικόνα 1. Καθεδρικός Ναός της Φλωρεντίας “Santa Maria del Fiore”

Εικόνα 2.. Τρούλος του καθεδρικού ναού του Φιλίππο Μπρουνελλέσκι

Εικόνα 3.Δαβίδ του Μιχαήλ Αγγέλου

Εικόνα 4. ο Δαβίδ του Ντονατέλλο, Μουσείο Μπαρτζέλλο της Φλωρεντίας

Για τον λόγο αυτό, η πόλη εκμεταλλεύεται το χαρακτηριστικό της αυτό γνώρισμα και την πλουσιότατη πολιτισμική και πολιτιστική της κληρονομιά επενδύοντας σε υπηρεσίες που αναδεικνύουν τον τουρισμό και την πολιτιστική βιομηχανία.

Η πόλη είναι ένα ενεργό κέντρο της τέχνης και του πολιτισμού, και διοργανώνει περιοδικές εκθέσεις και φεστιβάλ τέχνης. Οι εκδηλώσεις-φεστιβάλ που διοργανώνει καλλιτεχνικού περιεχόμενου και ειδικότερα φεστιβάλ που αφορούν την ζωγραφική, την γλυπτική και γενικότερα της καλές τέχνες όπως είναι το “FESTIVAL OF CREATIVITY”, το “ FLORENCE BIENNALE” στο οποίο δίνονται σημαντικές ευκαιρίες σε νέους καλλιτέχνες αλλά και το “CLASSICAL CONCERTS AND OPERAS IN FLORENCE” κλασικής μουσικής και όπερας. Ακόμα διοργανώνονται φεστιβάλ όπως το “FABBRICA EUROPA” στο οποίο παρουσιάζονται έργα ζωγραφικής, μουσικής, θέατρου και λογοτεχνία αλλά και σύγχρονης τέχνης αλλά και τα διεθνή φεστιβάλ κινηματογράφου “FESTIVAL DEI POPOLI” και “INTERCITY FESTIVAL”. Επιπλέον οργανώνονται φεστιβάλ με σκοπό την ανάδειξη της χειροτεχνίας και των τοπικών προϊόντων ένδυσης, κοσμημάτων, επίπλων αλλά και ομορφιάς και προϊόντων υγείας, φαγητού και κρασιού. Ένα τέτοιο φεστιβάλ είναι το “ART - INTERNATIONAL HANDICRAFTS FAIR”.

Σε μία πόλη όπως η Φλωρεντία δεν θα ήταν επιτρεπτό να μην έχει εκθέσεις καλών τεχνών, γκαλερί και μουσεία. Στην περιοχή του ιστορικού κέντρου της πόλης υφίσταται ένας σημαντικός

αριθμός γκαλερί και εκθέσεων με σημαντικότερες αυτών την “Galleria dell' Accademia” και την “Galleria Uffizi”. Όσον αφορά τα μουσεία της πόλης, αυτό που ξεχωρίζει είναι το Μουσείο Μπαρτζέλο “Museo del Bargello”.

Εικόνα 5. Galleria Uffizi

Εικόνα 6. Galleria dell' Accademia

Εικόνα 7. Μουσείο Μπαρτζέλο "Museo del Bargello"

Εκτός όμως των παραπάνω, η πόλη προσανατολίζεται στην ανάδειξη και στην δημιουργία νέων καλλιτεχνών μέσα από τις σχολές καλών τεχνών που διαθέτει με σημαντικότερη αυτών, την Ακαδημία Καλών Τεχνών “Accademia delle Belle Arti”. Αυτό όμως που είναι πραγματικά αξιοσημείωτο, είναι ο τρόπος που εντάσσει στο δυναμικό της, τους νέους καλλιτέχνες διαμέσου των ευκαιριών που προσφέρει για εκθέσεις και εργασία σε διάφορα εργαστήρια. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, η πόλη, εκτός του να παράγει καλλιτέχνες να δύναται να τους κρατήσει εκεί αναβαθμίζοντας το δυναμικό της και την αξία των πολιτιστικών προϊόντων της.

Εικόνα 8 Ακαδημία Καλών Τεχνών “Accademia delle Belle Arti”

2. Δημιουργικές τέχνες

Η Φλωρεντία ως ιταλική πόλη επηρεαζόμενη από την κληρονομιά της έχει παράδοση και στις δημιουργικές τέχνες γεγονός που αποδεικνύεται από τον αριθμό σχολών αρχιτεκτονικής, σχεδίου και σχεδίου μόδας. Παρόλα αυτά όμως δεν θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχει εξελιχθεί στον τομέα της αρχιτεκτονικής ως προς την όψη της πόλης.

Τα τελευταία χρόνια γίνονται σημαντικές προσπάθειες από την πολιτική ηγεσία της πόλης ώστε να αναδειχθεί αρχιτεκτονικά και να εκμοντερνιστεί σεβόμενη πάντα το παρελθόν της, την δυναμική και την ταυτότητα της πόλης. Μάλιστα έχει προκηρυχθεί διαγωνισμός από την ηγεσία

της πόλης, για το σταθμό τρένων υψηλής ταχύτητας SAV και για την ανάπτυξη του αεροδρομίου της Φλωρεντίας που αποτελούν τις εισόδους της πόλης όπου εάν πραγματοποιηθούν θα αποτελέσουν καινοτομία στον χώρο της σύγχρονης αρχιτεκτονικής.

Εικόνα 9.Μακέτα σταθμού τρένων υψηλής ταχύτητας SAV, Sir Norman Foster-studio Ove Arup Engineering

Εικόνα 10Μακέτα ανάπτυξης αεροδρομίου,Pascall+Watson Ltd

Ακόμα φιλοξενεί κάθε χρόνο πέντε γεγονότα μόδας με διεθνή εμβέλεια τα οποία είναι το Pitti Immagine Uomo, το Bimbo, το FILATI, το Casa και το ModaPelle αλλά και εκθέσεις μόδας.

3. Τεχνολογία

Με μια πρώτη ματιά, η Φλωρεντία δεν είναι αυτό που θα λέγαμε ως «σύγχρονη πόλη» καθώς δεν έχει να επιδείξει σύγχρονα κτίρια και σύγχρονα έργα υποδομών. Παρόλα αυτά όμως, ως μία αναπτυσσόμενη οικονομικά και επιχειρηματικά πόλη τουλάχιστον όσον αφορά τις πολιτιστικές βιομηχανίες και όχι μόνο, οι βιομηχανίες αυτές έχουν εισάγει την τεχνολογία και την καινοτομία στα επιχειρηματικά τους πλάνα. Σε αυτό βοηθούν και τα τεχνολογικά ιδρύματα της περιοχής όπως το Florence-Darlington Technical College και το Southeastern Institute of Manufacturing and Technology (SiMT). Μάλιστα στο SiMT, υπάρχει η δυνατότητα εκπαίδευσης εργαζομένων από επιχειρήσεις με αντικείμενο σχετικού ενδιαφέροντος. Επιπλέον, δεν πρέπει να ξεχνάμε και το δυναμικό των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον βιομηχανικό τομέα και ειδικότερα στην κλωστοϋφαντουργία, την μεταλλοτεχνία, τα φαρμακευτικά προϊόντα, το γυαλί τα κεραμικά και τη χημεία παρέχοντας εξοπλισμό υψηλής τεχνολογίας, λογισμικά και άλλες υπηρεσίες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις της πόλης συμμετέχουν ενεργά στα τεχνολογικά ιδρύματα χρηματοδοτώντας ερευνητικά προγράμματα και καινοτομίες αναλόγως το αντικείμενο ενδιαφέροντος αποκομίζοντας ένα επιπλέον όφελος. Το όφελος αυτό είναι η απορρόφηση από την επιχείρηση εξειδικευμένων ταλαντούχων εργαζομένων, αναβαθμίζοντας την αξία του παραγόμενου προϊόντος της. Σκεπτόμενοι τα όσα ειπώθηκαν στα εισαγωγικά κεφάλαια σχετικά με την δημιουργική τάξη και τις θεωρίες που ειπώθηκαν αλλά και τη περίπτωση της Φλωρεντίας, τα τεχνολογικά ιδρύματα υπό ορισμένες συνθήκες, που είναι το ήδη υπάρχον επιχειρηματικό δυναμικό, μπορούν να παράγουν πλούτο μέσω των ταλαντούχων ατόμων που παράγει.

4. Ανοχή

Η Φλωρεντία ως «πρωτεύουσα της τέχνης» δεν θα μπορούσε να μην έχει ανεκτικότητα στο διαφορετικό, είτε αυτό λέγεται κουλτούρα, είτε θρησκεία, είτε εθνικότητα. Η τέχνη άλλωστε ως έννοια είναι η έκφραση του διαφορετικού, των ηθικών αξιών αλλά και ο ενστερνισμός νέων αντιλήψεων και οπτικών που αποτελεί και την τροφή της τέχνης.

Επίσης, λόγω της τουριστικής βιομηχανίας που έχει αναπτυχθεί στην πόλη οι κάτοικοί της έχουν αναπτύξει έντονα το αίσθημα της ανοχής και της συμπάθειας προς τους άλλους λαούς και γενικότερα προς τα άτομα διαφορετικών αντιλήψεων και τρόπου σκέψης.

Ακόμα, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε διάφορους τομείς στην ευρύτερη περιοχή της Φλωρεντίας λόγω της εξωστρέφειας τους επιχειρηματικά έχουν αναπτύξει την ανοχή τους σε διαφορετικές αντιλήψεις και νοοτροπίες. Επιπλέον, ένα ακόμα στοιχείο που προκύπτει η

ανοχή του επιχειρηματικού κόσμου είναι και η ενθάρρυνση της καινοτομίας από αυτόν μέσω των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που αναφέρθηκαν παραπάνω.

5. Χωρικός Σχεδιασμός

Ο χωρικός σχεδιασμός της πόλης δεν αντιπροσωπεύει καθόλου μια σύγχρονη πόλη καθώς τα ελάχιστα έργα υποδομής όπως είναι δρόμοι ταχείας κυκλοφορίας, τα παλιάς τεχνολογίας μέσα μαζικής μεταφοράς, η μη ύπαρξη υπόγειου σιδηρόδρομου σε συνδυασμό με τους στενούς δρόμους καθιστούν δύσκολη την μετακίνηση με μηχανοκίνητα μέσα στους δρόμους της πόλης και την καθημερινή ζωή.

Όμως το πολιτειακό καθεστώς κατάφερε αυτό να το ανατρέψει, προωθώντας εναλλακτικούς τρόπους μετακίνησης όπως είναι το ποδήλατο δημιουργώντας σταθμούς ποδηλάτων στο ιστορικό κέντρο της πόλης όπου ήταν και εντονότερο το πρόβλημα.

Επιπλέον, η υπάρχουσα πεζοδρόμηση λειτούργησε προς όφελος της πόλης αφού σε συνδυασμό με τα υφιστάμενα κτίρια γοθτικής αρχιτεκτονικής και τα φεστιβάλ που λαμβάνουν χώρα δημιουργούν σκηνικά υπαίθριων εκθέσεων και μουσικών, θεατρικών σκηνών, ειδικότερα το καλοκαίρι, με αποτέλεσμα ο περαστικός να νιώθει μοναδικό κομμάτι της πόλης.

Εικόνα 11 τυπικός πεζόδρομος πόλης

Ακόμα υπάρχουν πολλές υπαίθριες κινηματογραφικές αίθουσες όπου μία ταινία για να προβληθεί χρησιμοποιεί μια πρόσοψη ενός κτιρίου ως οθόνη. Σχεδόν σε όλες τις πλατείες κατά τους καλοκαιρινούς μήνες παρέχεται ψυχαγωγία κάθε βράδυ με φόντο τα γύρω κτίρια.

Εικόνα 12Φωτ. απο υπαίθρια έκθεση του Γιαν Φαμπρ

Δεν πρέπει να ξεχνάμε όμως και τα πάρκα τα οποία διαθέτει η πόλη όπως το Giardino Torrigiani, το Le Cascine, Giardino Dell'Iris και πολλά άλλα εξίσου αξιολογά τα οποία προσφέρονται για ένα σύνολο από δραστηριότητες.

Εικόνα 13 Πλατεία Αγίας Μαρίας "Piazza of Santa Maria Novella"

Εικόνα 14 Η Piazza della Signoria

Εικόνα 15 Giardino dell'ArteCultura

6. Συμπέρασμα

Η Φλωρεντία όπως προαναφέρθηκε αποτέλεσε ένα πρώιμο μοντέλο δημιουργικής πόλης βασιζόμενη στην πολιτιστική της βιομηχανία όπου σε συνδυασμό με την οικονομική της ευημερία λόγω των εμπορικών της δραστηριοτήτων προσέλκυε δημιουργικούς ανθρώπους.

Η πόλη εξελισσόμενη αλλά διατηρώντας το μοντέλο αυτό σε μεγάλο βαθμό, όσον αφορά την πολιτιστική της βιομηχανία, αλλά και εξελίσσοντας τον βιομηχανικό της τομέα και τον τομέα των υπηρεσιών κατάφερε να διατηρήσει ένα επιθετικό και καινοτόμο οικονομικό μοντέλο.

Οι εκδηλώσεις τέχνης που λαμβάνουν χώρα σε στεγασμένους και υπαίθριους χώρους αλλά και η πολιτιστική κληρονομιά της πόλης, είναι παράγοντες που επηρεάζουν θετικά την εξέλιξη της πόλης παρουσιάζοντας ανοχή, δημιουργώντας ταλέντο και ενθαρρύνοντας την τεχνολογία.

Η πόλη όπως είδαμε έχει να παρουσιάσει ποικιλία και πληθώρα δρώμενων σχετικά με την πολιτιστική βιομηχανία ενώ προσφέρει υψηλού επιπέδου υπηρεσίες. Τα τελευταία χρόνια, γίνονται προσπάθειες εκσυγχρονισμού και εκμοντερνισμού της επενδύοντας σε νέες τεχνολογίες και καινοτομίες και υποδομές σύγχρονης αρχιτεκτονικής χωρίς να αλλοιωθεί ο ιστορικός και καλλιτεχνικός της χαρακτήρας. Παρόλα τα μειονεκτήματα που προκύπτουν στην πόλη λόγω της

παλαιότητας της, ειδικότερα ως προς το πολεοδομικό της τομέα ενδιαφέροντος, κατάφερε να τα μετατρέψει προς όφελος της αναδεικνύοντας ακόμα περισσότερο την πολιτιστική της βιομηχανία.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, είναι επόμενο η πόλη αυτή να μπορεί να διατηρεί σε υψηλό επίπεδο το προφίλ της και να προσελκύει δημιουργικά άτομα και επιχειρήσεις παρόλα που δεν έχει να επιδείξει μνημεία σύγχρονης τέχνης και κτίρια σύγχρονης αρχιτεκτονικής. Έχει καταφέρει όμως να «παράγει» και να ανανεώνει τα δημιουργικά άτομα μέσω των σχολών και των τεχνολογικών ιδρυμάτων υψηλού επιπέδου. Το σημαντικότερο από όλα όμως, είναι ότι η πόλη έχει καταφέρει να διατηρεί το δυναμικό αυτό στο ενεργό δυναμικό της πόλης αποτρέποντας το να μεταναστεύσει.

Αποτέλεσμα της στρατηγικής αυτής είναι η παραγωγή υπεραξίας σε μια ποικιλία από προϊόντα και υπηρεσίες αλλά και πολιτισμού. Η πόλη με αυτό τον τρόπο μπορεί να χαρακτηριστεί ως δημιουργική πόλη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΕΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΟΛΗ

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστεί η υφιστάμενη κατάσταση της πόλης της Πάτρας όσον αφορά τους παράγοντες που αναλύονται παραπάνω και αφορούν τον χωρικό σχεδιασμό της πόλης, τον τομέα της τεχνολογίας, στον τομέα του πολιτισμού και στην ανοχή που επιδεικνύει σαν πόλη αλλά και οι παρεμβάσεις όπως και οι τρόποι ώστε να καταστεί η πόλη δημιουργική.

Ειδικότερα, διαμέσου των παραπάνω παραγόντων θα παρουσιαστούν οι επιμέρους δημιουργικοί τομείς της πόλης αλλά και θα εντοπιστούν σημεία υστέρησης σε σχέση με άλλες πόλεις και σύμφωνα με τα μοντέλα των δημιουργικών πόλεων. Δηλαδή αφού πρώτα καθορίσουμε την υφιστάμενη κατάσταση θα προταθούν βελτιωτικές προτάσεις και νέες προτάσεις ώστε η πόλη να καταστεί δημιουργική και βιώσιμη. Για τον ρεαλιστικότερο καθορισμό της υφιστάμενης κατάστασης της πόλης και για τις προτάσεις βελτίωσης της πόλης πραγματοποιήθηκε έρευνα σε δείγμα πολιτών της πόλης οι οποίοι ζουν σε προάστια αλλά και στο ιστορικό κέντρο της πόλης.

ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η Πάτρα είναι μια πόλη που χρονολογείται από την εποχή των Μυκηναϊκών χρόνων και είναι χτισμένη στους πρόποδες του Παναχαϊκού όρους και ανάμεσα από τους ποταμούς Γλαυκό και Χάραδρο ενώ έχει μέτωπο προς της θάλασσα.

Η μακρά ιστορία της μαρτυρά την στρατηγική θέση που κατείχε η πόλη όσον αφορά το εμπόριο και όχι μόνο. Οι σημαντικότεροι κατακτητές της ήταν οι Ρωμαίοι γεγονός που αποδεικνύεται από τα ρωμαϊκά έργα τα οποία είχαν κατασκευαστεί και ορισμένα από αυτά σώζονται ακόμα και σήμερα. Η σημαντικότερη ιστορική στιγμή της πόλης ήταν η κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης από τον Δεσπότη Παλαιών Πατρών Γερμανό, την 25^η Μαρτίου 1821. Το 1828 η Πάτρα προσαρτήθηκε στο νεοσύστατο Ελληνικό κράτος.

Όπως προαναφέρθηκε, ανά τους αιώνες η πόλη θεωρούνταν περιζήτητη κατάκτηση για τον παραπάνω λόγο καθώς το λιμάνι της πόλης πρόσφερε οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη. Όμως, εξαιτίας και των πλούσιων υδάτινων πόρων της περιοχής οι κάτοικοι της πόλης είχαν ως ενασχόληση εκτός από το εμπόριο, την γεωργία και την κτηνοτροφία. Μεταπολεμικά, η πόλη αναπτύχθηκε βιομηχανικά οπου σε συνδυασμό με την περεταίρω ανάπτυξη του λιμανιού της είχαν πλέον τεθεί όλες εκείνες οι προϋποθέσεις ώστε η Πάτρα να είναι μία πόλη δελεαστική για επενδύσεις και επομένως για οικονομική ανάπτυξη. Η ανοδική αυτή πορεία διήρκησε έως και την δεκαετία του 1990 όπου για διάφορους λόγους, εργοστάσια κολοσσοί της πόλης έκλεισαν οριστικά, όπως το εργοστάσιο της Πατραϊκής στον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας ή μεταφέρθηκαν εκτός Πατρών ή ακόμα και εκτός Ελλάδος όπως το εργοστάσιο της Pirrelli, με αποτέλεσμα την καταστροφή της βιομηχανίας της περιοχής.

Σήμερα η Πάτρα αποτελεί την τρίτη μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδος, με διακόσιες χιλιάδες κάτοικους περίπου, και ένα από τα σημαντικότερα λιμάνια της ενώ θεωρείται σημαντικό διαμετακομιστικό και εμπορικό κέντρο αλλά διατηρώντας και τον πάλε ποτέ βιομηχανικό χαρακτήρα της.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ-ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

1. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Η Πάτρα, όπως αναφέρθηκε, είναι μία πόλη με πλούσια και μακρά ιστορία. Ως εκ τούτου, είναι επόμενο να έχει σημαντική πολιτιστική και πολιτισμική κληρονομιά όσο αυτό ήταν δυνατόν λαμβάνοντας υπόψιν τον σκοταδισμό που βίωσε, όπως και όλη η Ελλάδα άλλωστε, την στιγμή

που η υπόλοιπη Ευρώπη βίωνε την Αναγέννηση. Ωστόσο, η Πάτρα εξαιτίας της εμπορικής της θέσης και της οικονομικής της ανάπτυξης κατάφερε να αναπτύξει τον πολιτιστικό της χαρακτήρα.

Σήμερα, η πόλη με μία σειρά από γεγονότα και εκδηλώσεις προσπαθεί να βρει την θέση της στον παγκόσμιο πολιτιστικό χάρτη και την ταυτότητά της. Ενώ η Πάτρα έχει σημαντικό καλλιτεχνικό δυναμικό, γεγονός που αποδεικνύεται από το πλήθος των Ωδείων, των σχολών καλών τεχνών και εικαστικών, των σχολών χορού, εκτός από ένα σημαντικό πλήθος φεστιβάλ τοπικού χαρακτήρα αλλά με λίγες σχετικά εξωγενείς συμμετοχές όπως το φεστιβάλ κιθάρας, τα μόνα φεστιβάλ διεθνούς χαρακτήρα που φιλοξενεί η πόλη αλλά ιδιαίτερα σημαντικά γεγονότα διεθνώς, είναι το ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΠΑΤΡΑΣ και το ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΑΤΡΑΣ.

Το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Πάτρας φιλοξενεί εκτός σημαντικούς Έλληνες δημιουργούς και ξένους παρουσιάζοντας ντοκιμαντέρ, animation, ταινίες μικρού μήκους και video art με θέματα που αφορούν την οικολογία, την κοινωνία, τον πολιτισμό και την Ελλάδα του σήμερα. Ο μεγάλος αριθμός των ελληνικών συμμετοχών στο Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Πάτρας και ειδικότερα των πατρινών καλλιτεχνών είναι ελπιδοφόρα ένδειξη για το καλλιτεχνικό μέλλον της Πάτρας όπου δείχνει ότι η ελεύθερη καλλιτεχνική έκφραση ζει και δεν θα σταματήσει ποτέ να εκδηλώνεται.

Το ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΑΤΡΑΣ είναι το σημαντικότερο πολιτιστικό γεγονός, μετά το καρναβάλι, για την Πάτρα αλλά και για την Ελλάδα, με διεθνή εμβέλεια. Η διάρκεια του ορίζεται από τις αρχές του Ιουνίου έως και τον Σεπτέμβριο και ο τόπος διεξαγωγής του δεν περιορίζεται σε ένα μόνο σημείο της πόλης αλλά σε σημαντικά μνημεία της αναδεικνύοντας και προβάλλοντας αυτά. Οι χώροι αυτοί είναι το Ρωμαϊκό Ωδείο, το Κάστρο της πόλης και το Παλαιό Δημοτικό Νοσοκομείο.

Εικόνα 1..Παλιό Δημοτικό Νοσοκομείο

Εικόνα 2. το Ρωμαϊκό Ωδείο

Εικόνα 3.το Κάστρο της πόλης

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το φεστιβάλ δεν αποτελεί μια απλή εκδήλωση τεχνών αλλά ένα διαδραστικό πολιτιστικό γεγονός με σκοπό ο θεατής του να αποτελέσει μέρος και κομμάτι της πόλης. Ακόμα παρατηρώντας το πρόγραμμα του φεστιβάλ θα τολμούσαμε να πούμε ότι αποτελείται από επιμέρους μικρότερα φεστιβάλ.

Επιπλέον, το φεστιβάλ αυτό παρουσιάζει πολύπλευρο και πολυδιάστατο χαρακτήρα καθώς ενώ στα πρώτα χρόνια διεξαγωγής του αφορούσε την μουσική, μεταγενέστερα εξελίχθηκε στους χώρους του θεάτρου, του χορού, του κινηματογράφου και των εικαστικών δίνοντας στην εκδήλωση αυτή πολύπλευρο και πολυπρόσωπο χαρακτήρα.

Στον χώρο της μουσικής, σημαντικοί καλλιτέχνες έχουν συμμετάσχει στο φεστιβάλ από τον Ελλαδικό και ξένο χώρο φιλοξενώντας διάφορα είδη μουσικής όπως είναι η ελληνική παραδοσιακή μουσική που παρουσιάζει σημαντική ποικιλομορφία αλλά και ξένα είδη μουσικής όπως η Jazz ή ακόμα και ξένα συγκροτήματα παραδοσιακής μουσικής. Δεν πρέπει να ξεχάσουμε και τα κονσέρτα μουσικών οργάνων.

Όσον αφορά το θέατρο, αξίζει να σημειωθεί ότι εκπροσωπούνται όλα τα είδη θεάτρου καθώς στο φεστιβάλ λαμβάνουν χώρα παραστάσεις όπως μιούζικαλ, παιδικό θέατρο, σύγχρονο θέατρο. Ιδιαίτερη έμφαση όμως δίνεται στις παραστάσεις αρχαίων τραγωδιών. Επιπλέον εκτός των παραπάνω πραγματοποιούνται και παραστάσεις θεάτρου σκιών.

Εκτός της μουσικής και του θεάτρου στο φεστιβάλ πραγματοποιούνται εκδηλώσεις χορού, ζωγραφικής, σύγχρονης τέχνης και ποίησης. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο του φεστιβάλ αναβιώνουν και οι υπαίθριοι κινηματογράφοι της πόλης.

Τέλος, το Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας μπορούμε να πούμε ότι αποτελεί τόπο διεξαγωγής κορυφαίων πολιτιστικών γεγονότων με πρωτότυπες παραγωγές καθιστώντας το χωνευτήρι ιδεών και επικοινωνητικού διαλόγου.

Εικόνα 4α. Άρμα καρναβαλιού

Παρόλα αυτά όμως, το σημαντικότερο γεγονός της Πάτρα είναι το καρναβάλι το οποίο χρονολογείται από τον 19^ο αιώνα και ξεκίνησε ως χορός. Σήμερα, το καρναβάλι έχει ταυτόσημη έννοια με τον χορό, την μουσική, την ζωγραφική, την γλυπτική και κάθε μορφή τέχνης, κρίνοντας και από τα δρώμενα που λαμβάνουν χώρα στην περίοδο του καρναβαλιού αλλά και κατά την προετοιμασία του. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι η τέχνη έχει σκοπό να εκφράσει συναισθήματα και καταστάσεις που επηρεάζουν την ζωή ενός ατόμου. Στην προκειμένη περίπτωση, το καρναβάλι είναι μια μεγάλη γιορτή χαράς, ανοιχτή σε όλους και τρόπος έκφρασης συναισθημάτων.

Εικόνα 4β. Άρμα καρναβαλιού

Εικόνα 4γ. Άρμα καρναβαλιού

Σε κάθε γωνιά της πόλης συμβαίνει και ένα καλλιτεχνικό γεγονός όπως τα θέατρα δρόμου, εκθέσεις, εικαστικές δραστηριότητες, συναυλίες, χορευτικές δραστηριότητες με αποτέλεσμα όλη η πόλη να μετατρέπεται σε μια παράσταση με σκηνικό την ίδια την πόλη, και πρωταγωνιστές όλους τους κατοίκους και τους επισκέπτες.

Εικόνα 5. Νυχτερινή παρέλαση

Εικόνα 616α. Μεγάλη παρέλαση

Εικόνα 6β. Μεγάλη παρέλαση

2. Δημιουργικές Τέχνες

Ο πλούτος που συγκεντρώθηκε στην Πάτρα κατά την μεταπολεμική περίοδο με την εκβιομηχάνισή της αλλά και πολύ πριν, κατά την περίοδο της προσάρτησης της στο Ελληνικό κράτος όπου ανθούσε ο εμπορικός τομέας, δικαιολογεί την ύπαρξη των περίτεχνων και ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής νεοκλασικά κτίρια στο ιστορικό κέντρο της πόλης.

Εικόνα7..Νεοκλασικό κτίριο του Δανού αρχιτέκτονα CH. E. Hansen 1872

Χαρακτηριστικά παραδείγματα κτιρίων του 19^{ου} αιώνα είναι το Νεοκλασικό κτίριο του Δανού αρχιτέκτονα CH. E. Hansen 1872(εικ.7) στο οποίο στεγάστηκε το δημοτικό νοσοκομείο της πόλης και το Δημοτικό Θέατρο «ΑΠΟΛΛΩΝ» που σχεδιάστηκε από τον Γερμανού Αρχιτέκτονα Ερνέστου Τσίλερ επίσης το 1872.

Η συγκέντρωση πλούτου όπως προαναφέρθηκε, και η εμπορική θέση της πόλης είχε ως αποτέλεσμα και την συγκέντρωση αρκετών αρχιτεκτόνων και γενικότερα εικαστικών και καλλιτεχνών.

Τα αρχιτεκτονικά αυτά στολίδια, αποτέλεσαν αρχιτεκτονική καινοτομία για την εποχή καθιστώντας την πόλη πιο κοσμοπολίτικη, πιο δυναμική, πιο ισχυρή και πιο ελκυστική σε νέους κατοίκους με δημιουργικό χαρακτήρα και ταλέντα. Σύμφωνα με το Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., στο ιστορικό κέντρο κυρίως, στην Πάτρα βρίσκονται 329 νεοκλασικά κτίρια.

Εικόνα 8..Δημοτικό Θέατρο «ΑΠΟΛΛΩΝ» του Γερμανού Αρχιτέκτονα Ερνέστου Τσίλερ, 1872

Εικόνα 9.17 Αρχοντικό Γεωκήμονα της περιοχής των Πατρων, 1909

Εκτός από τα παραπάνω αρχιτεκτονικά οικοδομήματα, στην Πάτρα συναντάμε μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας όπως βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες αλλά και ναούς με σπάνια εικαστικά δημιουργήματα όπως τοιχογραφίες, εικόνες και ψηφιδωτά.

Εικόνα 10. Νέος Ιερός Ναός Αγίου Ανδρέα, 1974

Σήμερα η πόλη έχει να επιδείξει σύγχρονα αρχιτεκτονικά οικοδομήματα με σημαντικότερο την Γέφυρα Χαρίλαος Τρικούπης που αποτελεί επιστημονικό και τεχνολογικό επίτευγμα αλλά και το Αρχαιολογικό Μουσείο και τμήμα του Γενικού νοσοκομείου «Ο Άγιος Ανδρέας» προσδίδοντας στην πόλη χαρακτήρα εκσυγχρονισμού και εκμοντερνισμού.

Εικόνα 11..Γέφυρα Χαρίλαος Τρικούπης

Εικόνα 12.Αρχαιολογικό Μουσείο

Στην πόλη όμως τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια έντονη κινητικότητα σχετικά με τον τομέα των δημιουργικών τεχνών καθώς εκτός από το πανεπιστημιακό ίδρυμα της πόλης που έχει επιδείξει σημαντικό έργο στον τομέα αυτό και ιδιαίτερα στην αρχιτεκτονική υπάρχουν και αρκετές σχολές καλών τεχνών στην πόλη.

Τα τελευταία δύο χρόνια μάλιστα έχει καθιερωθεί και το πολυθεματικό φεστιβάλ “Street Art Festival Patras | ArtWalk 2” στα πλαίσια του “RE-culture 4” «ΤΕΧΝΗ ΜΗ ΤΕΧΝΗ | ART NON ART». Το φεστιβάλ αυτό θα έχει τρεις θεματικές ενότητες.

Η πρώτη ενότητα θα αφορά έκθεση φωτογραφίας και ντοκιμαντέρ σχετικά με την τέχνη του δρόμου και συγκεκριμένα το γκράφιτι. Η δεύτερη ενότητα θα αφορά πάλι το γκράφιτι και θα πραγματοποιηθεί σε διάφορες τοποθεσίες της πόλης όπου οι καλλιτέχνες του street art θα έχουν την ευκαιρία να δημιουργήσουν τα έργα τους και με την συμμετοχή των περαστικών.

Τα τελευταία χρόνια το γκράφιτι αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της βιομηχανίας του θεάματος καθώς αποτελεί μια συνεχώς μεταβαλλόμενη μορφή τέχνης. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τέχνη του δρόμου κατάφερε να μπει στις γκαλερί και στα ενδιαφέροντα των πιο σοβαρών επιμελητών εκθέσεων και των μεγάλων συλλεκτών έργων τέχνης χωρίς όμως να αλλοιωθεί η γνησιότητά της. Σε πολλές περιπτώσεις χρησιμοποιείται σαν αισθητική από τις εταιρίες για τα διαφημιστικά τους ενώ αποτελούν εργαλείο από τους θεσμούς για προγράμματα που αφορούν στους νέους καθώς είναι πόλος έλξης και ενδιαφέροντος για τους αυτούς τους ανθρώπους.

Η τελευταία θεματική ενότητα του φεστιβάλ αφορά την αρχιτεκτονική και συγκεκριμένα τον σχεδιασμό και την υλοποίηση κατασκευών ως παρεμβάσεις στον διαρκώς μεταβαλλόμενο αστικό χώρο και περιβάλλον αλλά και η σχέση των εικαστικών στο πλαίσιο αυτό.

Παρόλα τα παραπάνω όμως, η πόλη βρίσκεται σε πολύ πρώιμο στάδιο όσον αφορά τις δημιουργικές τέχνες καθώς γίνονται πολύ μικρά βήματα στην ανάπτυξη αυτού του τομέα δραστηριοτήτων της πόλης κυρίως λόγω έλλειψης υποδομών και ανυπαρξίας των πολιτικών φορέων πλην ορισμένων εξ αυτών.

3. Τεχνολογία

Είναι γεγονός ότι η τεχνολογία έχει εισβάλει στην ζωή του καθενός και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής του, για τον λόγο αυτό μια πόλη πρέπει να είναι εξίσου προσαρμοσμένη τεχνολογικά ώστε να προσφέρει ανέσεις στους πολίτες της. Επιπλέον για διάφορους λόγους κυρίως περιβαλλοντικούς και οικονομικούς μία πόλη πρέπει να υιοθετήσει ένα σύγχρονο τρόπο λειτουργίας κάνοντας χρήση της τεχνολογίας και της καινοτομίας γενικότερα.

Η Πάτρα έχει την δυνατότητα να εξελιχθεί σε μία τεχνολογική πόλη προσφέροντας τεχνολογικό περιβάλλον στους πολίτες της και τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αυτήν, διαμέσου των τεχνολογικών ιδρυμάτων που είναι εγκατεστημένα στην πόλη όπως είναι το Τεχνολογικό Ίδρυμα Πάτρας, το Πανεπιστήμιο Πατρών και το Ίδρυμα Τεχνολογίας & Έρευνας (ΙΤΕ) που έχει ως έδρα το Ηράκλειο Κρήτης αλλά δραστηριοποιείται σε όλη την Ελλάδα.

τα τεχνολογικά ιδρύματα της πόλης και κυρίως με το πανεπιστήμιο, στους τομείς όπως αναφέρονται παραπάνω.

Εκτός όμως από τις παραπάνω επιχειρήσεις στην πόλη, και ειδικότερα στην περιοχή της βιομηχανικής περιοχής, υπάρχουν εξίσου σημαντικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε όλους τους τεχνολογικούς τομείς και όχι μόνο.

Τα τελευταία χρόνια τα παραπάνω ιδρύματα και επιχειρήσεις έχουν αρχίσει να οργανώνουν εκδηλώσεις με θέμα την έρευνα και την τεχνολογία όπως είναι η Έκθεση Μεταφοράς Τεχνογνωσίας Patras Innovation Quest όπου έχει στόχο την ανάπτυξη και ενίσχυση της συνεργασίας της ερευνητικής κοινότητας με τον παραγωγικό τομέα ενώ περιλαμβάνει προϊόντα καινοτόμων ιδεών, καινοτόμες μικρομεσαίες επιχειρήσεις με προϊόντα που προέκυψαν από την συνεργασία με πανεπιστήμια και ερευνητικούς φορείς και άλλες εκδηλώσεις με θέματα καινοτομίας και επιχειρηματικότητας. Με τον τρόπο αυτό οι ερευνητικές ομάδες έχουν την δυνατότητα να παρουσιάσουν στον παραγωγικό τομέα και σε επενδυτές, ώριμα αποτελέσματα έρευνας που έχουν την δυνατότητα να αξιοποιηθούν επενδυτικά.

Από την μεριά του ο παραγωγικός τομέας έχει την δυνατότητα να συζητήσει και να αναζητήσει λύσεις για προβλήματα που απασχολούν την παραγωγή σε συνεργασία με τις ερευνητικές ομάδες. Τέτοιες πρωτοβουλίες συντελούν στη δημιουργία κρίσιμου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος έναντι άλλων πόλεων , τόσο στην ερευνητική κοινότητα όσο και στον παραγωγικό τομέα.

Πρέπει να τονισθεί η κρισιμότητα των δράσεων αυτών ως προς την εξοικείωση τόσο των ερευνητών όσο και του παραγωγικού τομέα με τη διαχείριση της γνώσης, την ανάπτυξη καινοτομίας με μηχανισμούς και προϋποθέσεις οικοδόμησης δικτύων και καινοτομικών συνεργατικών σχηματισμών και εναλλακτικούς τρόπους χρηματοδότησης της καινοτομίας αλλά και ως προς αξιοποίηση αυτών από την πόλη της Πάτρας.

4. Ανοχή

Η ανοχή ως έννοια θεωρείται από αρκετούς οικονομικούς επιστήμονες είναι μέρος της επιτυχίας μιας πόλης. Η Πάτρα ως εμπορικό και διαμετακομιστικό κέντρο αλλά και λόγω του πολιτισμού και της κουλτούρας της θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχει μια κάποια ανοχή απέναντι στην διαφορετικότητα των λαών και των ατόμων, τουλάχιστον μέχρι τα τελευταία χρόνια.

Όμως παρά όλα αυτά, μία σειρά από γεγονότα όπως η υπερβολική συγκέντρωση οικονομικών μεταναστών στην πόλη λόγω του λιμανιού της πόλης και της σύνδεσης του με την υπόλοιπη Ευρώπη, η καταστροφή ορισμένων χώρων από τους μετανάστες και οικονομική κρίση

οδήγησαν σε ρατσιστικές συγκεντρώσεις μιας μικρής μερίδας κατοίκων της πόλης κατά των μεταναστών αυτών.

Επιπλέον, πρόσφατα καταγράφηκε ένα γεγονός ρατσιστικής βίας εις βάρος ομοφυλόφιλου με αποτέλεσμα το άτομο αυτό να καταλήξει στο νοσοκομείο.

Οι ρατσιστικές αυτές τάσεις κυρίως έχουν τις ρίζες τους στα υψηλά ποσοστά ανεργίας καθώς οι υπάρχουσες επιχειρήσεις της πόλης δεν μπορούν να απορροφήσουν το εργατικό δυναμικό της πόλης ενώ σε αυτό συμβάλει και το οικονομικό μοντέλο της που βασίζεται σε μεγάλο ποσοστό στο λιμάνι της ως πέρασμα προς την υπόλοιπη Ελλάδα-Ευρώπη, τον «φοιτητικό τουρισμό» αλλά και στο περιορισμένο βιομηχανικό τομέα της περιοχής.

Ευτυχώς, όμως αντιρατσιστικές οργανώσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται στην πόλη έσπευσαν να καταδικάσουν τα γεγονότα αυτά διατηρώντας τον χαρακτήρα ανεκτικότητας της πόλης σε υψηλό βαθμό.

5. Χωρικός Σχεδιασμός

Η πόλη της Πάτρας είναι μια πολύπλευρη πόλη με δυναμικό χαρακτήρα και πάρα πολλές προοπτικές. Παρόλα αυτά όμως, ο χωρικός σχεδιασμός της πόλης δεν αντιπροσωπεύει σχεδόν σε τίποτα μία σύγχρονη πόλη καθώς η πόλη έχει ελάχιστα έργα υποδομής ενώ όσα έχει δεν είναι κατάλληλα συντηρημένα, όπως το οδικό της δίκτυο αλλά αντιμετωπίζει και πάρα πολλά προβλήματα εξαιτίας της αδιαφορίας ορισμένων φορέων.

Η πολιτιστική κληρονομιά της πόλης και συγκεκριμένα για τα κτίρια με πολιτιστικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, εκτός από τα ιδιωτικά, δεν έχει ληφθεί μέριμνα ώστε να αναστηλωθούν ή να αξιοποιηθούν με σκοπό να αναδειχθεί η αξία τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα κτίρια αυτά να δημιουργούν αποκρουστική εικόνα για την πόλη. Σε πολύ κοντινή απόσταση έχει ανακαλυφθεί το Ρωμαϊκό στάδιο όπου έχει απαξιωθεί από την διοίκηση της πόλης καθώς η ανασκαφή του καθυστερεί σημαντικά. Επίσης, η πόλη ενώ διαθέτει αρκετά πάρκα και πλατείες, συνήθως είναι απεριποίητα και πολλές φορές με κατασκευαστικές ατέλειες καθιστώντας αυτές επικίνδυνες για τους πολίτες αλλά κυρίως άχρηστες για τους πολίτες και τους επισκέπτες της πόλης καθώς δεν έχουν να τους προσφέρουν κάτι.

Το σημαντικότερο μειονέκτημα της πόλης όμως εντοπίζεται στα μέσα μαζικής μεταφοράς και στην σύνδεση της με την υπόλοιπη Ελλάδα. Η πόλη ως μέσω μαζικής μεταφοράς χρησιμοποιεί λεωφορεία σε όλη την πόλη τα οποία είναι παλιάς τεχνολογίας. Η εικόνα της πόλης πλήττεται από τα παλαιωμένα και κακόγουστα λεωφορεία τα οποία δεν καλύπτουν όλες τις περιοχές της Πάτρας όπως η βιομηχανική της ζώνη. Ακόμα, το υπάρχον σιδηροδρομικό δίκτυο της πόλης κατά μεγάλο

τμήμα παραμένει ανενεργό ενώ η σιδηροδρομική ένωση της με άλλες πόλεις όπως το Κιάτο και η Αθήνα δεν λειτουργεί και το κτίριο του σταθμού της πόλης είναι παραμελημένο.

Ακόμα η υπεραστική επιβατική συγκοινωνία, πραγματοποιείται με λεωφορεία και αποτελεί την μοναδική οδική επαφή με τις υπόλοιπες πόλεις της Ελλάδος. Το κτίριο στο οποίο στεγάζεται είναι παλιό χωρίς καλαισθησία και με ελλιπή χώρο για την λειτουργία του. Το αεροδρόμιο της πόλης που αποτελεί τμήμα στρατιωτικού αεροδρομίου έχει πολύ λιτές εγκαταστάσεις και απέχει απόσταση σαράντα πέντε χιλιομέτρων χωρίς κατάλληλη και συχνή συγκοινωνία από και προς αυτό. Οι πτήσεις που διεξάγονται είναι σχετικά περιορισμένες προς άλλες ευρωπαϊκές χώρες και ακόμα λιγότερες κατά τους χειμερινούς μήνες.

Η ελλιπή συγκοινωνιακή υποδομή της πόλης και η απουσία οργανωμένων σταθμών παρκαρίσματος έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία σημαντικού κυκλοφοριακού προβλήματος στην πόλη. Το πολιτειακό καθεστώς ενώ έκανε προσπάθειες να το ανατρέψει αυτό προωθώντας εναλλακτικούς τρόπους μετακίνησης όπως είναι το ποδήλατο δημιουργώντας σταθμούς ποδηλάτων στο ιστορικό κέντρο της πόλης όπου είναι και εντονότερο το πρόβλημα, δεν επαρκούν.

Τέλος, η παραλιακή ζώνη της πόλης είναι εντελώς αναξιοποίητη καθώς δεν έχει τίποτα να επιδείξει σε έναν επισκέπτη εκτός από τον ιστορικό φάρο της πόλης και τις υπάρχουσες κακοσυντηρημένες υποδομές του παλαιού λιμανιού της πόλης. Η παραμέληση της πόλης της Πάτρας διακρίνεται εύκολα και σε αυτό συντελεί εκτός από την αδιαφορία ορισμένων φορέων και η οικονομική κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η χώρα τα τελευταία χρόνια.

Ωστόσο, η Πάτρα καταφέρνει να επιβιώσει και να αναπτύσσεται αλλά με αργούς ρυθμούς. Σημαντικός παράγοντας της υποτυπώδης αυτής ανάπτυξης αποτελεί πάλι το λιμάνι της, ως νέο λιμάνι, και οι οδικοί άξονες που συνδέονται με το λιμάνι όπως η περιμετρική οδός της Πάτρας, οι παραγλαυκίες οδικές αρτηρίες και η γέφυρα «Χαρίλαος Τρικούπης».

Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια γίνεται μια προσπάθεια ανάπλασης του ιστορικού κέντρου η οποία όμως καθυστερεί σημαντικά. Συγκεκριμένα, η ανάπλαση αφορά στην πεζοδρόμηση του ιστορικού κέντρου με τις εργασίες να έχουν πραγματοποιηθεί κατά ένα σχετικά μικρό ποσοστό και να περιορίζονται στις οδούς Γεροκωστοπούλου, Ρ. Φεραίου και Παντάνασσας. Το εγχείρημα φέρεται ότι θα βοηθήσει στο εμπορικό τομέα της πόλης και τις υπηρεσίες εστίασης, οι οποίες πρέπει να αναφερθεί ότι είναι υψηλού επιπέδου λόγω του μεγάλου αριθμού φοιτητών που φιλοξενεί η πόλη και των φεστιβάλ που λαμβάνουν χώρα. Ένας συντελεστής όμως που πρέπει να λάβουμε υπόψιν για να καταλάβουμε ότι το μέτρο αυτό δεν επαρκεί είναι ο δείκτης του τουρισμού όπου στην Πάτρα είναι εξαιρετικά χαμηλός. Σε συνδυασμό με την αναδιάρθρωση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της πόλης με αποτέλεσμα την μείωση του αριθμού των φοιτητών και το οικονομικό αδιέξοδο που έχει η χώρα είναι εύκολα κατανοητό ότι δεν πρόκειται να συμβάλει

σημαντικά στην οικονομία της πόλης. Αντιθέτως, ίσως να έχει αποτελέσματα παρακμής για τον εμπορικό κλάδο και τις επιχειρήσεις εστίασης καθώς το αγοραστικό κοινό θα τείνει να συγκεντρωθεί σε ένα συγκεκριμένο χώρο(πεζοδρόμηση) με αποτέλεσμα την εκτίναξη των ενοικίων των καταστημάτων της περιοχής ενώ η αγοραστική δύναμη του κοινού έχει συρρικνωθεί.

Ακόμα, έχει γίνει η σκέψη για ανάπλαση ενός μικρού τμήματος της παραλιακής ζώνης χωρίς όμως να υπάρχει κάποιος σχεδιασμός και προγραμματισμός σχετικά με το έργο αυτό. Πάρα ταύτα, η πόλη διαθέτει πάρκα, πλατείες και χώρους ψυχαγωγίας αξιόλογους όπως το δασύλλιο, η πλατεία Βασιλεύς Γεωργίου Α', η πλατεία Βασιλίσσης Όλγας και η πλατεία Αγίου Γεωργίου και η μαρίνα της πόλης και ο Φάρος.

Εικόνα 15.. Πλατεία Όλγας

Εικόνα 16.Πλατεία Βασιλεύς Γεωργίου Α'

Εικόνα 16.Πλατεία Αγίου Γεωργίου

Εικόνα 17.19 Φάρος Πατρών

Η ελπίδα της πόλης όμως φέρεται να είναι η βιομηχανία της πόλης, παρά τον στραγγαλισμό που υφίσταται λόγω της οικονομικής ασφυξίας και ορισμένων έργων υποδομής που λείπουν από την πόλη, όπου σε συνεργασία με τα εκπαιδευτικά ιδρύματα της πόλης μπορούν παράγουν καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες με αποτέλεσμα πλούτο για την πόλη.

Πρέπει να σημειωθεί ότι, παρόλο το έμπυχο και άψυχο δυναμικό της πόλης δεν έχει ποτέ εκπονηθεί ένα στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της πόλης.

ΠΡΟΤΑΣΗ «ΧΤΙΣΕ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ»

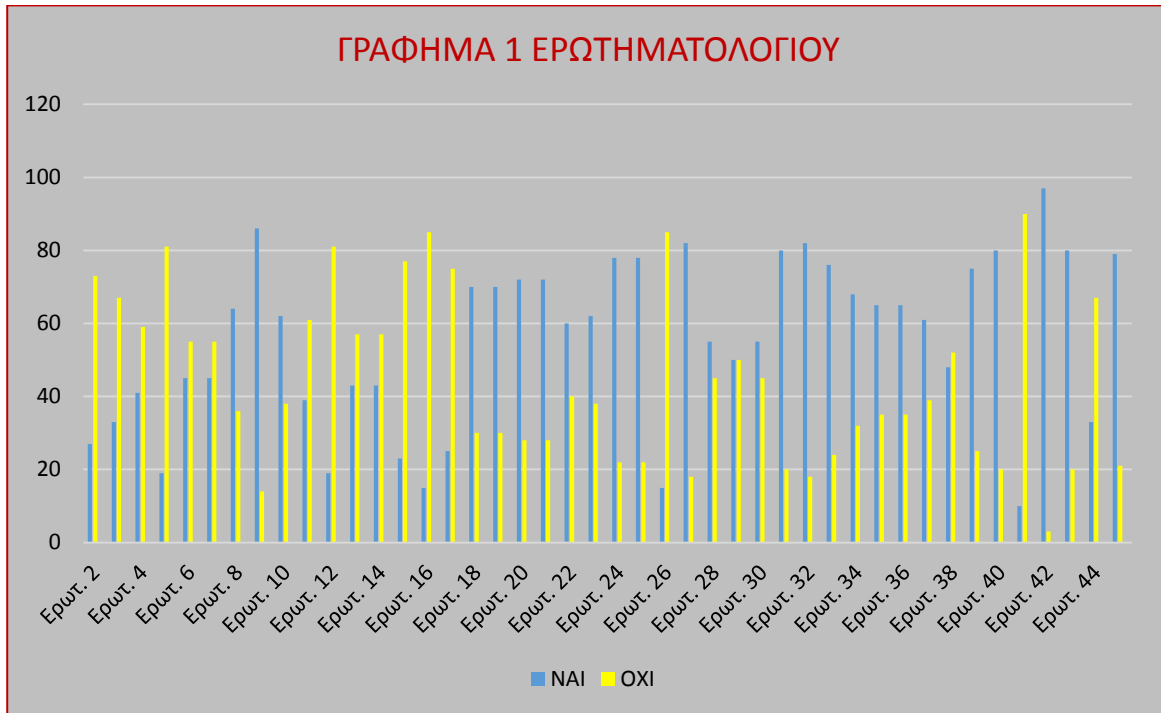
Είναι γεγονός ότι η πόλη για να καταστεί βιώσιμη και δημιουργική πρέπει να ικανοποιούνται ορισμένες συνθήκες. Η Πάτρα έχει τις δυνατότητες ώστε να ικανοποιήσει όλες εκείνες τις συνθήκες και να γίνει παγκόσμιο παράδειγμα δημιουργικής πόλης. Πρέπει όμως να επανακαθοριστεί το σχέδιο δράσης για τον σκοπό αυτό και να γίνουν καίριες και ριζοσπαστικές επεμβάσεις.

Όπως έχουμε αναφέρει οι συνθήκες αυτές αφορούν στην θεωρία του χωρικού σχεδιασμού και της θεωρία 3Ts του Florida.

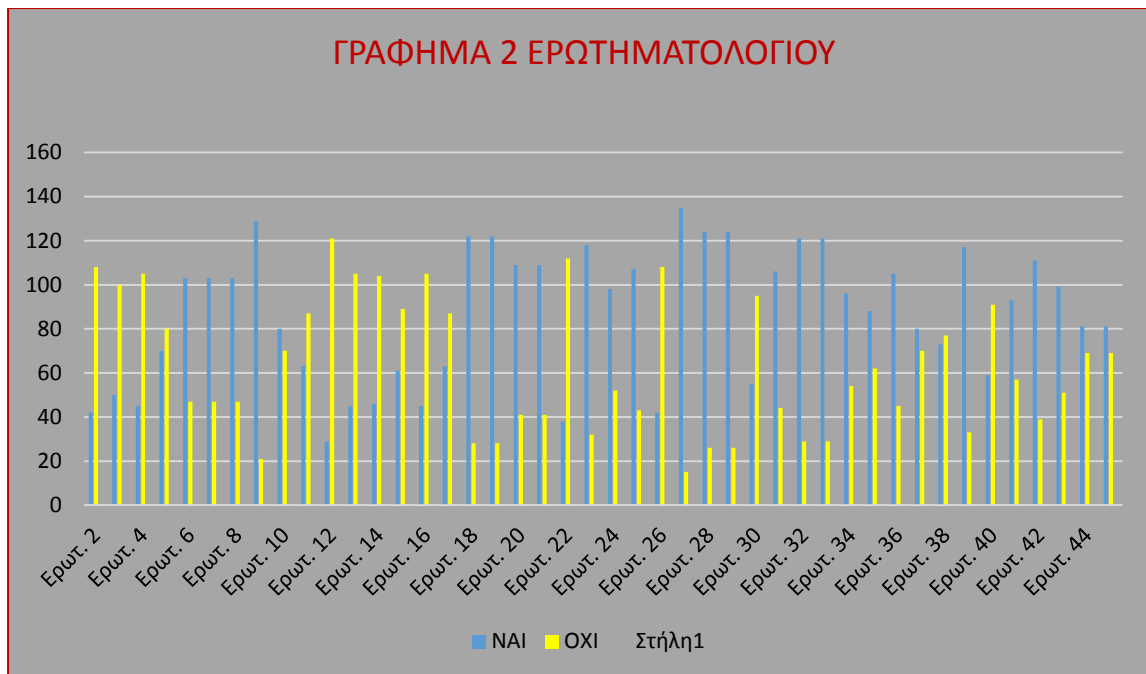
1. ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΑΤΡΑΣ-ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ο ανθρώπινος παράγοντας είναι αυτός ο οποίος κινεί την πόλη αλλά και αυτός για τον οποίο εργάζεται η πόλη. Άρα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψιν οι προτιμήσεις του και η γνώμη του γενικότερα.

Τα έργα υποδομής και οι παρεμβάσεις όπως αναφέρονται παρακάτω , είναι προϊόν έρευνας που προέκυψε από τυχαίο δείγμα διακοσίων πενήντα ατόμων, τυχαίας ηλικίας και μορφωτικού επιπέδου κατοίκων της Πάτρας που απάντησαν σε ερωτηματολόγιο που επισυνάπτεται.

Σημείωση: Το παραπάνω γράφημα αφορά σε κατοίκους του ιστορικού κέντρου και ανεξαρτήτου φύλου

Σημείωση: Το παραπάνω γράφημα αφορά σε κατοίκους των προαστίων και ανεξαρτήτου φύλου

Μελετώντας το ερωτηματολόγιο σε ερωτηματολόγιο που επισυνάπτεται καταγράψαμε απόψεις πολιτών οι οποίοι είναι ήδη κάτοικοι της πόλης και εντοπίσαμε σημεία υστέρησης της πόλης ώστε να μην λειτουργήσουν ως αποτρεπτικά στοιχεία για την προσέλκυση ατόμων με ταλέντο, να μην εκδιώξουν τα ήδη υπάρχοντα άτομα με ταλέντο της πόλης αλλά και για να βελτιωθεί η πόλη σε διάφορους τομείς διαμέσου της γνώμης αυτών που ζουν την πόλη στην καθημερινότητά της.

Λαμβάνοντας υπόψιν τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου αλλά και το γεγονός ότι η Πάτρα έχει αρκετές δυνατότητες και πιθανότητες ώστε να καταστεί δημιουργική αρκεί να υπάρξει ο κατάλληλος σχεδιασμός και ο προγραμματισμός, προκύπτει μια πρώτη εκτίμηση σχετικά. Επομένως, η πόλη πρωτίστως θα πρέπει να κατασκευάσει ορισμένα έργα υποδομής που θεωρούνται πολύ σημαντικά για την πόλη και θα έχουν πολλαπλά οφέλη σε διάφορους τομείς αλλά και για να επενδυθούν κεφάλαια σε επιχειρήσεις νέες η υφιστάμενες λαμβάνοντας υπόψιν η δειγματοληπτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε.

Αναλυτικότερα, τα έργα υποδομής που θα έπρεπε να πραγματοποιηθούν και θα έδιναν ώθηση στην πόλη για μια νέα πορεία ανάπτυξης είναι:

1. Η ολοκλήρωση του υφιστάμενου υπό κατασκευή εθνικού οδικού δικτύου για την σύνδεση της πόλης με την πρωτεύουσα θα ενισχύσει τον τουρισμό της πόλης και της μεταφορές.

2. Η ανάπτυξη και επαναλειτουργία του σιδηροδρομικού δικτύου είναι εξαιρετικά απαραίτητη καθώς θα έχει πολλαπλά οφέλη. Σε συνδυασμό με το λιμάνι που έχει αναπτύξει η πόλη θα αναβαθμιστεί σημαντικά το εμπόριο της πόλης αλλά και το ίδιο το λιμάνι. Επιπλέον, η σύνδεση του σιδηροδρομικού δικτύου με την βιομηχανική ζώνη της πόλης θα συμβάλει στην ανάπτυξη των εκεί επιχειρήσεων και θα τις καταστήσει πολύ πιο ανταγωνιστικές καθώς θα μειωθεί πάρα πολύ το κόστος μεταφοράς των προϊόντων και εμπορευμάτων τους. Ακόμα, το έργο αυτό θα συμβάλει πάρα πολύ στην μείωση του κόστους μετακίνησης των εργαζομένων της περιοχής με αποτέλεσμα την προστασία του περιβάλλοντος λόγω μείωσης των ρύπων από την μειωμένη χρήση των αυτοκινήτων τους. Η εξοικονόμηση χρήματων που θα επιτευχθεί από τη περιορισμένη χρήση των αυτοκινήτων τους, θα αναβαθμίσει της ποιότητας ζωής τους και θα τονώσει περαιτέρω την τοπική οικονομία καθώς θα αυξηθεί το αγοραστικό ενδιαφέρον τους. Επίσης, τα κρατικά ταμεία και επομένως η πόλη θα έχει όφελος από τα κέρδη του εγχειρήματος αυτού καθώς το κρατικό μέρισμα της πόλης θα αυξηθεί με αποτέλεσμα η πόλη να έχει ακόμα μεγαλύτερη δυνατότητα για επενδύσεις και αναπλάσεις στην πόλη. Επιπλέον, ο τουρισμός της πόλης, και ειδικότερα ο εγχώριος, θα αναβαθμιστεί σημαντικά και αυτό γιατί η σύνδεση με την Αθήνα θα είναι πολύ πιο ασφαλής ενώ θα μειωθεί σχετικά πάρα πολύ ο χρόνος άφιξης στην πόλη. Να σημειωθεί, ότι μια ενδεχόμενη σύνδεση και με το αεροδρόμιο, η πόλη θα αποκτούσε πιο εξωστρεφή χαρακτήρα και θα αυξανόταν ο τουρισμός. Με το παραπάνω έργο και σε συνδυασμό με το λιμάνι που διαθέτει η πόλη και το υφιστάμενο εθνικό οδικό δίκτυο όπως έχει διαμορφωθεί και διαμορφώνεται, οι διαμετακομιστικές υπηρεσίες της πόλης θα αναβαθμιστούν σε σημαντικό επίπεδο και θα την καταστήσουν εξαιρετικά ανταγωνιστική διεθνώς με σημαντικά οικονομικά οφέλη για την πόλη. Εκτός των εσόδων που θα προκύψουν πρέπει να αναλογιστεί κανείς και τις επενδύσεις που θα προσελκύσει η πόλη στον τομέα των μεταφορών αλλά και στην προσέλκυση δημιουργικών ατόμων.

3. Επίσης, θα πρέπει να ανακατασκευαστεί το αεροδρόμιο της πόλης η ακόμα να κατασκευαστεί σε πλησιέστερο σημείο της, σύμφωνα όμως με τις τάσεις της σύγχρονης αρχιτεκτονικής καθώς ένα αεροδρόμιο αποτελεί την είσοδο μιας πόλης και αποτελεί την πρώτη εντύπωση ενός επισκέπτη για μια πόλη. Εκτός αυτού, όπως αναφέρθηκε θα εκτοξεύσει τον τουρισμό της πόλης και θα τονωθεί ακόμα περισσότερο η τοπική οικονομία σε όλους τους τομείς. Ειδικότερα, οι εμπορικές επιχειρήσεις και οι επιχειρήσεις των υπηρεσιών και εστίασης θα αποκομίσουν σημαντικό όφελος από ένα τέτοιο έργο. Επιπλέον, το εγχείρημα αυτό θα συμβάλει στον πολιτισμό και την εξωστρέφεια της πόλης καθιστώντας την πιο ανεχτική και πιο κοσμοπολίτικη. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να αναπτυχθούν οι τέχνες και οι δημιουργικές τέχνες

στην πόλη ενώ η πολιτιστική αυτή ανάπτυξη θα προσελκύσει καλλιτέχνες και θα αναβαθμίσει τα υπάρχοντα φεστιβάλ ή θα είναι λόγος δημιουργίας νέων.

4. Όπως, προαναφέρθηκε ο σταθμός υπεραστικών συγκοινωνιών είναι παλιός, έχει μικρή έκταση, είναι εξαιρετικά δυσλειτουργικός και χωρίς αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον. Αυτή την στιγμή οι υπεραστική συγκοινωνία αποτελεί το μοναδικό μέσο μαζικής μεταφοράς που συνδέει την πόλη με την υπόλοιπη Ελλάδα και αποτελεί πύλη εισόδου της πόλης. Η κατασκευή ενός επιβατικού σταθμού, σύγχρονης αρχιτεκτονικής αλλά και λειτουργικότητας είναι επιτακτική ανάγκη δεδομένης και των αριθμών των επιβατών που εξυπηρετεί καθημερινά και πρόκειται να εξυπηρετήσει.

5. Ένα έργο υποδομής που θα συμβάλει στην ανάπτυξη της πόλης και ειδικότερα στον μηχανοκίνητο αθλητισμό και τον τουρισμό, το οποίο παρά τις εξαγγελίες και τις μελέτες που έχουν εκπονηθεί έχει παγώσει είναι το Αυτοκινητοδρόμιο της Πάτρας, όπως το αποκαλούν. Το έργο αυτό θα ήταν δυνατόν να φιλοξενήσει σημαντικά διεθνή φεστιβάλ του μηχανοκίνητου αθλητισμού με τεράστια οικονομικά οφέλη για την πόλη από τον τουρισμό αυτού του είδους και την διεθνή προβολή της . Αρκεί να αναλογιστούμε τα οικονομικά οφέλη που αποκομίζει η πόλη από το διεθνές φεστιβάλ μηχανοκίνητου αθλητισμού “Patras International Circuit & Kart”, στο οποίο αξίζει να σημειωθεί ότι, λαμβάνουν χώρα και άλλες εκδηλώσεις εικαστικού και μουσικού χαρακτήρα.

6. Η πόλη εκτός από τις παραπάνω «ελλείψεις», πάσχει και στον τομέα των αστικών συγκοινωνιών καθώς το μόνο μέσο που πραγματοποιείται η συγκοινωνία της πόλης είναι το λεωφορείο, όπου πολλές φορές είναι ξεπερασμένης τεχνολογίας. Το λεωφορείο, λόγο της πολεοδομικής ανάπτυξης της πόλης κυρίως αλλά και λόγω του κυκλοφοριακού προβλήματος είναι σχετικά δυσκίνητο με αποτέλεσμα να απαιτείται σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα ώστε κάποιος επιβάτης να πάει στο ιστορικό κέντρο. Αξίζει να σημειωθεί, ότι το τελευταίο χρονικό διάστημα που ενεργοποιήθηκε ένα μικρό τμήμα του σιδηροδρομικού δικτύου της πόλης, τα μειονεκτήματα του λεωφορείου ως μέσο μεταφοράς της πόλης είναι πολύ εμφανή. Τα μειονεκτήματα αυτά εντοπίζονται κυρίως στην τιμολόγηση και τον χρόνο άφιξης σε έναν προορισμό αλλά και την συχνότητα των δρομολογίων. Έναντι, των λεωφορείων για την μετάβαση των κατοίκων η των επισκεπτών στο ιστορικό κέντρο θα ήταν λειτουργικότερο η πόλη να χρησιμοποιήσει και να επεκτείνει το σιδηροδρομικό της δίκτυο δίνοντας του προασιακό χαρακτήρα, ενώ εντός της πόλη θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν μέσα όπως το τραμ. Να σημειωθεί ότι το τραμ υπήρχε στην πόλη τα παλιότερα χρόνια. Το λεωφορείο ως μέσο θα πρέπει να έχει μόνο περιφερειακό χαρακτήρα. Με τον τρόπο αυτό θα μειωθεί σημαντικά το κυκλοφοριακό πρόβλημα της πόλης, θα αναβαθμιστεί

η ποιότητα ζωής των κατοίκων της πόλης και ειδικότερα του ιστορικού κέντρου της πόλης αλλά θα αναβαθμιστεί και το περιβάλλον λόγο της μείωσης των ρύπων της πόλης.

7. Η πόλη διαθέτει μια πολύ μεγάλη παραλιακή ζώνη η οποία όμως παραμένει αναξιοποίητη. Η ζώνη αυτή θα μπορούσε να φιλοξενήσει πολλές αθλητικές δραστηριότητες αλλά και να δημιουργηθούν πάρκα με αθλητικές εγκαταστάσεις και πολιτισμικά πάρκα. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την βελτίωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών της ζωής των κατοίκων και θα αποτελούσε ένα επιπλέον λόγο ώστε να η πόλη να προσελκύσει επιπλέον κατοίκους.

8. Τα τεχνολογικά ιδρύματα της πόλης θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν περαιτέρω, με την χρηματοδότηση τους από την πόλη ή από ιδιωτικούς φορείς για ερευνητικούς σκοπούς με σκοπό την ανάπτυξη καινοτομιών και τεχνολογιών που θα βελτιωνόταν η ποιότητα ζωής της πόλης και η λειτουργικότητά της. Δηλαδή η Πάτρα πρέπει να μετατραπεί σε έξυπνη, «ευφυή» πόλη. Αυτό σημαίνει ότι με τη χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας, οι λειτουργίες της πόλης γίνονται περισσότερο διαφανείς και αποτελεσματικές αλλά και αξιοκρατικές. Για να καταφέρει η πόλη όμως να χαρακτηριστεί ως «έξυπνη» πόλη, πρέπει να αναπτύξει ένα σύστημα καινοτομίας σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, το οποίο θα καθοδηγεί την ανάπτυξη γνώσεων και τεχνολογιών στους οργανισμούς της περιοχής όπως είναι οι επιχειρήσεις, τα πανεπιστήμια, τα τεχνολογικά κέντρα κ.α., και ένα σύστημα ψηφιακών εφαρμογών διαχείρισης πληροφορίας και γνώσεων, που θα διευκολύνουν την πληροφόρηση, την επικοινωνία, τη λήψη αποφάσεων, τη μεταφορά και εφαρμογή τεχνολογιών αλλά και την συνεργασία στην καινοτομία.

9. Τέλος, μια σημαντική παράμετρο που πρέπει να συμπεριλάβουμε είναι το περιβάλλον. Η πόλη λόγω της γεωγραφικής θέσης έχει πλούσιο περιβαλλοντικό υπόβαθρο. Όμως, μια μακροσκοπική έρευνα αρκεί για να μας πείσει ότι η πόλη δεν λαμβάνει μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος της αλλά και της αναβάθμισης του. Εκτός από τις εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού που διαθέτει, δεν έχει ληφθεί καμία άλλη μέριμνα ενώ οι ελεγκτικοί κρατικοί μηχανισμοί εθελουφλούν υπέρ επιχειρήσεων που ρυπαίνουν την ευρύτερη περιοχή. Πρόσφατα μάλιστα μεγάλη τοπική εφημερίδα εξέδωσε άρθρο στο οποίο κατήγγειλε επιχείρηση για ρύπανση του θαλασσιού ορίζοντα. Επομένως, η πόλη θα πρέπει να εντείνει τους ελέγχους της στις παραγωγικές μονάδες της περιοχής και να προτείνει ή ακόμα να επιβάλλει μέτρα για προστασία του περιβάλλοντος.

10. Ακόμα, πρέπει η πόλη να κατασκευάσει μονάδα επεξεργασίας στερεών αποβλήτων. Η ενέργεια αυτή εκτός ότι θα καταργούσε τις διάσπαρτες παράνομες η όχι χωματερές, θα γλύτωνε χρήματα από πρόστιμα που επιβάλλονται στην χώρα από την Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με το ζήτημα αυτό. Ακόμα θα αναβάθμιζε το περιβάλλον και θα προσέφερε σημαντικούς πόρους στην πόλη με διάφορους πολυεπίπεδους τρόπους καθώς αφενός η πόλη θα κέρδιζε

πόρους για έρευνα, ανάπτυξη και καινοτομία από την επεξεργασία των σκουπιδιών και αφετέρου, οι θέσεις εργασίες που θα προσφέρονταν τόσο στην φάση της κατασκευής ενός τέτοιου έργου όσο και στην φάση λειτουργίας, θα έδιναν σημαντική ώθηση στην τοπική οικονομία και όχι μόνο. Αξίζει να σημειωθεί, ότι μια τέτοιου είδους εκμετάλλευση-εγχείρημα θα μπορούσε να αναβαθμίσει την πόλη ακόμα και ενεργειακά.

11. Επιπλέον, λόγω της μορφολογίας της η πόλη θα μπορούσε να είναι και ενεργειακά αυτόνομη υιοθετώντας για την λειτουργία της ανανεώσιμες μορφές ενέργειας, κατασκευάζοντας αιολικά πάρκα και όχι μόνο.

12. Τα δημόσια κτίρια θα πρέπει να αναβαθμιστούν ενεργειακά και σύμφωνα με την επιστήμη του βιοκλιματικού σχεδιασμού και με τις νέες τεχνολογίες στα συστήματα των κτιρίων ώστε να μειωθεί το κόστος λειτουργίας τους και έτσι να εξοικονομηθούν πόροι αλλά και τα κτήρια αυτά να αποκτήσουν χαρακτήρα.

2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ» ΠΑΤΡΑ

Όπως προκύπτει κατά την θεωρητική ανάλυση, σε προηγούμενα κεφάλαια, των παραγόντων που συντελούν ώστε μία πόλη να καταστεί δημιουργική, ο σημαντικότερος παράγοντας θεωρείται ο άνθρωπος.

Συνεπώς, μια πόλη για να καταστεί δημιουργική πρέπει πρωτίστως να προσελκύσει τον ανθρώπινο παράγοντα και ειδικότερα τον ανθρώπινο παράγοντα με ταλέντο. Φυσικά, δεν πρέπει να μην λάβουμε υπόψιν τους παράγοντες τεχνολογία, ταλέντο και ανοχή οι οποίοι όμως απορρέουν από το ανθρώπινο στοιχείο.

Επομένως, ο χωρικός σχεδιασμός μιας πόλης, πρέπει σε πρώτη φάση να βασιστεί στην προσέλκυση του ανθρώπου και εν συνεχεία να επικεντρωθεί στο ταλέντο, την τεχνολογία και την καινοτομία αλλά και την ανοχή(3Ts).

Επικεντρώνοντας, την προσοχή μας στην πόλη της Πάτρας, για να καταστεί δημιουργική πρέπει να ακολουθηθεί ένα συγκεκριμένο μοτίβο δράσεων, παρεμβάσεων και στρατηγικού σχεδιασμού. Οι προτάσεις μας για την μετατροπή της Πάτρας σε δημιουργική πόλη πρέπει να εξυπηρετούν στόχους όπως:

1. Η προσέλκυση νέων δημιουργικών ατόμων ή εκπαίδευση του ήδη υπάρχοντος δυναμικού της πόλης
2. η προσέλκυση ξένων επενδύσεων
3. η ανάδειξη και βελτίωση του ήδη υπάρχοντος περιβάλλοντος της πόλης και των υποδομών της

4. η ανάδειξη του τουρισμού της πόλης
5. η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
6. η έμφαση στην τεχνολογία και την καινοτομία.
7. Η ανάπτυξη και η στήριξη εμπορικών δραστηριοτήτων
8. Να αποκτήσει ταυτότητα
9. Ο πολιτιστικός σχεδιασμός και ανάπτυξη αυτού, παλιού και σύγχρονου
10. Η καθημερινότητα της πόλης.
11. Έργα και δράσεις

Για να πραγματοποιηθούν οι παραπάνω στόχοι ώστε η πόλη να καταστεί δημιουργική και βιώσιμη, όπως αναφέρθηκε πρέπει να ακολουθηθούν συγκεκριμένες δράσεις και προτάσεις. Κάποιες από αυτές θα μπορούσαν να είναι οι παρακάτω:

- Να ληφθεί υπόψιν η υφιστάμενη κατάσταση της πόλης και οι δυνατότητες της και να γίνουν οι κατάλληλες παρεμβάσεις όπως αυτές αναφέρονται παραπάνω ύστερα από έρευνα που πραγματοποιήθηκε αναφορικά με τους τομείς των υποδομών, του τουρισμού, της εκπαίδευσης, της εμπορικής και βιομηχανικής δραστηριότητας κ.α.
- Να εκμεταλλευτεί και να αναδείξει την κτιριακή υποδομή της πόλης και ειδικότερα τα ανενεργά κτίρια του βιομηχανικού τομέα, και όχι μόνο, που βρίσκονται εντός της πόλης όπως τα παλαιά σφαγεία και το βιομηχανικό θέατρο όπου είχαν υποστεί αναπλάσεις στο πλαίσιο του θεσμού «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2006» και αποτελούν πλέον πολύχρωμοι πολιτιστικών δρώμενων όπως συναυλιών και φεστιβάλ.
- Να αναδείξει τα μνημεία της πόλης και να τα προβάλλει με σκοπό την προσέλκυση τουριστών όπως τα κτίρια της ρωμαϊκής και βυζαντινής εποχής αλλά και τα νεοκλασικά.
- Να διοργανώσει δρώμενα πολιτιστικού χαρακτήρα(φεστιβάλ) όπου θα αντιπροσωπεύεται ο χαρακτήρας της πόλης. Η Πάτρα θα μπορούσε να διοργανώσει φεστιβάλ με θέματα που αφορούν τα τρόφιμα και τα ποτά. Δεν πρέπει να ξεχνάμε την ιστορία και την παράδοση της πόλης στην ποιοτική και την οιοποιία. Για τον παραπάνω λόγο αυτό θα μπορούσαν να γεννηθούν φεστιβάλ όπως τα “Wine Patra’s Festival”, “Liker Patra’s Festival” ή “Patra’s Food Expo”.

- Να διοργανώσει φεστιβάλ με θέματα τον θαλάσσιο αθλητισμό λόγω της γεωγραφικής της θέσης όπως ένας ιστιοπλοϊκός αγώνας ή αγώνες σύγχρονων θαλάσσιων αθλημάτων όπως το kite-surfing.
- Να διοργανώσει δρώμενα πολιτιστικού χαρακτήρα(φεστιβάλ) με θεματικές ενότητες όπως είναι οι τέχνες και ειδικότερα στο θέατρο, την ζωγραφική, την αρχιτεκτονική και την μουσική αλλά και δρώμενα με θέματα την τεχνολογία και την καινοτομία.
- Να συμμετάσχει σε διαγωνισμούς ώστε να διεκδικεί να φιλοξενήσει διεθνής εκδηλώσεις σε ποικίλους τομείς ενδιαφέροντος για την πόλη. Η φιλοξενία και η διοργάνωση γενικότερα εκδηλώσεων θα προβάλλει την πόλη με πολυδιάστατα οφέλη για την πόλη.
- Στόχευση στη νέα δημιουργία, διάχυση και προώθηση του σύγχρονου πολιτιστικού προϊόντος με σκοπό την ανάδειξη και την αξιοποίηση των τομέων της τέχνης που συνδέονται με την πολιτιστική βιομηχανία(αρχιτεκτονική, ντιζάιν, νέες τεχνολογίες, κινούμενη εικόνα, κινηματογράφος κ.α.)
- Στήριξη των δημιουργικών ομάδων με νέα προγράμματα και πρακτικές αλλά και σύνδεσής τους με το κοινό και την πόλη. Αυτό θα καταστεί δυνατό με την ανεύρεση τρόπων και ευκαιριών και σύνδεσης της δημιουργικότητας με την παραγωγή και την προβολή της σε συνέχεια με τον τουρισμό και την αγορά. Επιπλέον, διαμέσου της ανάπτυξης και διασύνδεσης των καλλιτεχνών με φορείς πολιτισμού αλλά και την δημιουργία δικτύων προώθησης τους εντός και εκτός των συνόρων της Πάτρας.
- Να δημιουργήσει δομές πολιτιστικού ενδιαφέροντος και θεματικά πάρκα όπως θέατρα, πολύχωρους, καλλιτεχνικά εργαστήρια και άλλες υποδομές με εύκολη και ελεύθερη πρόσβαση για τους κάτοικους της πόλης.
- Να δημιουργήσει υποδομές άθλησης και υποδομές αναψυχής όπως είναι τα αθλητικά πάρκα και οι πλατείες γενικότερα. Λόγο της γεωγραφικής της θέσης, στην πόλη θα μπορούσε να κατασκευαστεί θαλάσσιο πάρκο και ζωολογικός κήπος ή ακόμα και πίστες μηχανοκίνητου αθλητισμού.
- Επιπλέον, θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα δίκτυο σημείων με Wifi με κάλυψη όλης της πόλης ώστε να διευκολύνεται η προσβασιμότητα στο internet από όλους τους πολίτες και τους επισκέπτες της πόλης.
- Στα σημεία αυτά και όχι μόνο θα υπάρχει δυνατότητα για την λειτουργία πλατφόρμων πληροφοριών, περιήγησης και αναζήτησης που θα αναδεικνύουν τα

τουριστικά σημεία, τα ορόσημα της πόλης και θα διαφημίζουν δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα ή πρόκειται να λάβουν όπως εκθέσεις τεχνών, φεστιβάλ, αθλητικές δραστηριότητες, δράσεις οικολογίας αλλά και δράσεις κοινωνικού και πολιτικού περιεχομένου. Αυτό θα ενισχύσει το τεχνολογικό πρόσωπο της πόλης και θα ενημερώνει τους πολίτες και τους επισκέπτες για διάφορα γεγονότα της πόλης.

- Η λειτουργία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της πόλης παράγει χιλιάδες φοιτητές, οι οποίοι αναπτύσσουν μία δυναμική στη σύγχρονη καθημερινότητα της πόλης. Επομένως, πρέπει να σχεδιαστούν προγράμματα, εργαστήρια, δομές συγκράτησης τους, παραμονής αλλά δραστηριοποίησης τους στην πόλη ώστε η πόλη να προσελκύσει δημιουργικές επιχειρήσεις.
- Ακόμα, διαμέσου των παραπάνω πλατφορμών θα μπορούσε, ο κάθε πολίτης της πόλης, να συνδεθεί με δημοτικές και δημόσιες υπηρεσίες για την πληροφόρηση του ή την έκδοση εγγράφων γλυτώνοντας ο πολίτης χρόνο και χρήμα. Τέτοιες πλατφόρμες θα έδιναν επίσης την δυνατότητα συνεχούς διαβούλευσης της δημοτικής υπηρεσίας με τους πολίτες βελτιώνοντας την πόλη σε όλους τους τομείς, θα έκαναν την «πόλη» πιο «φιλική» στους πολίτες αλλά και θα ενίσχυαν τους δημοκρατικούς θεσμούς της πόλης καθώς ο κάθε πολίτης θα μπορούσε να εκφράσει την γνώμη του για διάφορα θέματα.
- Να αναβαθμίσει και να κατασκευάσει εκ νέου αστικές υποδομές .
- Να αναβαθμίσει και να σχεδιάσει εκ νέου την αστική συγκοινωνία της πόλης. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την επίλυση του κυκλοφοριακού προβλήματος της πόλης.
- Την αναβάθμιση των διαμετακομιστικών υπηρεσιών και υποδομών της. Η αναβάθμιση αυτή θα προσφέρει σημαντική πηγή εσόδων για την πόλη καθώς η σύνδεση του λιμανιού της πόλης με την βιομηχανική περιοχή και την υπόλοιπη Ελλάδα διάμεσό οδικών αξόνων, σιδηροδρομικού δικτύου και αερομεταφορών θα μετατρέψει την πόλη σημαντικότερο διαμετακομιστικό κέντρο προσελκύοντας περαιτέρω επενδύσεις.
- Να δημιουργήσει προγράμματα με σκοπό να προσελκύσει επενδύσεις και άτομα που ανήκουν στην δημιουργική τάξη.
- Να δημιουργήσει προγράμματα αναβάθμισης και ανάπλασης υποβαθμισμένων περιοχών της πόλης ώστε να προσελκύσει ακόμα περισσότερα ανθρώπινα στοιχεία με ταλέντο όπως είναι η περιοχή των «Προσφυγικών» και των «Κρύων Ιτεών»

- Να δημιουργήσει ερευνητικά και εκπαιδευτικά κέντρα ή ακόμα να αναβαθμίσει τα υπάρχοντα με σκοπό τον σχεδιασμό και την εφαρμογή προγραμμάτων έρευνας και καινοτομίας ώστε να προσελκύσει εργαζόμενους υψηλής εξειδίκευσης αλλά και επενδύσεις σε αντίστοιχους τομείς.
- Να προωθήσει δράσεις και λειτουργίες για την πόλη μέσω δικτυακών εφαρμογών. Οι εφαρμογές αυτές θα προσδώσουν στην πόλη τεχνολογική ταυτότητα και θα την καθιερώσουν ως «έξυπνη καινοτόμα πόλη» ενώ θα προκύψουν πολλαπλά οφέλη για τους πολίτες.
- Να ενισχύσει το αίσθημα της οικολογίας των πολιτών με την δημιουργία θεματικών πάρκων αλλά και την πραγματοποίηση δράσεων οικολογικού χαρακτήρα όπως είναι η ανακύκλωση ειδικά σε περιοχές όπου υπάρχουν γραφεία και καταστήματα αναψυχής.
- Να αναπτύξει δομές ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με σκοπό να τις χρησιμοποιεί για την ηλεκτροδότηση των δημοσίων κτιρίων. Με τον τρόπο αυτό εκτός από την προστασία του περιβάλλοντος θα εξοικονομηθούν και χρήματα για άλλους σκοπούς.
- Να βελτιώσει τα δημόσια κτίρια της πόλης ενεργειακά όπως είναι τα σχολικά κτίρια. Σε κάθε οροφή ενός τέτοιου κτιρίου θα μπορούσε να τοποθετηθεί φυτεμένο δώμα προσδίδοντας ξεχωριστή αισθητική στο κτίριο, πολλαπλά ενεργειακά οφέλη και πόρους προς την πόλη.
- Να δημιουργηθούν κτίρια αρχιτεκτονικής καινοτομίας και καλαισθησίας συνδυάζοντας τεχνολογικά κατασκευαστικά επιτεύγματα, νέα υλικά κατασκευής και βιοκλιματικό σχεδιασμό. Ένα τέτοιο κτίριο θα μπορούσε να φιλοξενούσε ένα υδάτινο πάρκο ή έναν ζωολογικό κήπο, ή ακόμα και ένα πολυθεματικό εμπορικό κέντρο. Ένα τέτοιο κτίριο θα αποτελούσε ορόσημο για την πόλη και όχι μόνο.
- Επιπλέον η πόλη θα μπορούσε να φιλοξενήσει εκθέσεις τέχνης αλλά και διεθνής εκθέσεις που αφορούν τις μεταφορές όπως π.χ. μία έκθεση ρυμουλκούμενων οχημάτων, ενός σαλονιού αυτοκινήτων αλλά και πολυτελέστερων προϊόντων όπως είναι τα σκάφη αναψυχής. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα στην εξωστρέφεια της πόλης σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό.
- Τέλος, η πόλη θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει εφαρμογές και τεχνικές διαφήμισης και προώθησης με σκοπό να αναδείξει τα θετικά της στοιχεία και να προσελκύσει δημιουργικά άτομα και δημιουργικές επιχειρήσεις και επενδύσεις γενικότερα.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως προκύπτει από τα όσα αναφέρονται στα παραπάνω κεφάλαια, η μετατροπή μιας πόλης σε δημιουργική απαιτεί όραμα, λεπτομερή σχεδιασμό και κατάλληλες παρεμβάσεις στην υφιστάμενη υποδομή της.

Αρχικά θα πρέπει να αναλογιστούμε το φυσικό, το πολιτιστικό και το βιομηχανικό περιβάλλον της πόλης καθώς επίσης και τον ανθρώπινο παράγοντα της. Ειδικότερα ο ανθρώπινος παράγοντας είναι αυτός ο οποίος κινεί την πόλη αλλά και αυτός για τον οποίο εργάζεται η πόλη. Άρα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψιν οι προτιμήσεις του και η γνώμη του γενικότερα. Ειδικότερα όμως των ατόμων με ταλέντο. Για τον λόγο αυτό και για την παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε έρευνα σε τυχαίο όμως δείγμα πολιτών της πόλης.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, από την μελέτη των περιπτώσεων των παραπάνω πόλεων παρατηρήθηκε ότι κάθε πόλη ενώ ακολουθούσε διαφορετικό μοντέλο ανάπτυξης λόγω της διαφορετικότητας των παραγόντων που την επηρέαζαν, είχαν τους ίδιους στόχους. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι σε κάθε πόλη παρά την διαφορετικότητά της έχει τους ίδιους στόχους αλλά διαφορετικούς τρόπους για να το πετύχει όπως συνέβαινε σε διάφορες πόλεις στην πάροδο των χρόνων.

Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω, εντοπίσαμε τα προβλήματα της υφιστάμενης κατάστασης της πόλης ώστε να πάψουν να την εμποδίζουν να αναπτυχθεί αλλά επίσης εντοπίσαμε και τις ελλείψεις της σε διάφορους δημιουργικούς κλάδους έτσι καταλήξαμε στον χωρικό σχεδιασμό της πόλης ώστε με διάφορα έργα, δράσεις και παρεμβάσεις σε δημιουργικούς τομείς θα προκληθεί μία αλυσιδωτή αντίδραση που θα αναπτύξει οικονομικά την πόλη, θα την καταστήσει ελκυστική σε ανθρώπους με ταλέντο και καλλιτεχνικές ανησυχίες, θα αναπτύξει τον τομέα της τεχνολογίας και της καινοτομίας ενώ θα αποκτήσει ανοχή μέσω της εξωστρέφειας της. Αποτέλεσμα αυτών θα είναι η πόλη να καταφέρει να ενταχθεί σε μια ατέρμονη κατάσταση δημιουργικότητας και οικονομικής ευημερίας. Αρά ύστερα από αυτές τις παρεμβάσεις θα μπορούσαμε να την χαρακτηρίσουμε ως Δημιουργική πόλη.

Από τις θεωρητικές προσεγγίσεις και τις εμπειρικές εφαρμογές που παρουσιάστηκαν παραπάνω διαφαίνεται ότι η προώθηση της ιδέας της δημιουργικότητας και της δημιουργικής πόλης μέσω του στρατηγικού σχεδιασμού, διευκολύνεται με την ολοκληρωμένη προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη της ένα σύνολο παραγόντων όπως ο άνθρωπος, ο χώρος και η οικονομία.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΝΩΝΥΜΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: “ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ ΣΕ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΟΛΗ”				
ΦΥΛΟ	ΑΝΔΡΑΣ	☐	ΓΥΝΑΙΚΑ	☐
1	Κατοικείται εντός του ιστορικού κέντρου της Πάτρας(ακτίνα 3χλμ) ή σε προάστιο;	ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ	☐	ΠΡΟΑΣΤΙΟ ☐
2	Πιστεύετε ότι η πόλη της Πάτρας είναι μια σύγχρονη πόλη;	ΝΑΙ	☐	ΟΧΙ ☐
3	Είστε ικανοποιημένοι από την ποιότητα ζωής στην πόλη;	ΝΑΙ	☐	ΟΧΙ ☐
4	Θεωρείτε την πόλη τουριστικό προορισμό;	ΝΑΙ	☐	ΟΧΙ ☐
5	Πιστεύετε ότι οι κρατικοί φορείς εξυπηρετούν τους πολίτες της;	ΝΑΙ	☐	ΟΧΙ ☐
6	Γνωρίζετε τα αξιοθέατα της πόλης ;	ΝΑΙ	☐	ΟΧΙ ☐
7	Έχετε επισκεφθεί κάποιο από αυτό;	ΝΑΙ	☐	ΟΧΙ ☐
8	Πιστεύετε ότι η πόλη φιλοξενεί καλλιτεχνικά δρώμενα;	ΝΑΙ	☐	ΟΧΙ ☐
9	Έχετε λάβει μέρος στο καρναβάλι της πόλης κατά το παρελθόν;	ΝΑΙ	☐	ΟΧΙ ☐
10	Έχετε παρακολουθήσει κάποιο από τα δρώμενα του φεστιβάλ Πατρών;	ΝΑΙ	☐	ΟΧΙ ☐
11	Θεωρείτε ότι η πόλη έχει να επιδείξει αρχιτεκτονικά δημιουργήματα;	ΝΑΙ	☐	ΟΧΙ ☐
12	Θεωρείται ότι οι φορείς της πόλης της Πάτρας έχουν αναδείξει τα ιστορικά της μνημεία;	ΝΑΙ	☐	ΟΧΙ ☐
13	Θεωρείτε την πόλη καθαρή;	ΝΑΙ	☐	ΟΧΙ ☐
14	Πιστεύετε ότι η πόλη προσανατολίζεται προς την προστασία του περιβάλλοντος;	ΝΑΙ	☐	ΟΧΙ ☐

15	Πιστεύετε ότι η πόλη υιοθετεί εναλλακτικές μορφές ενέργειας;	NAI	☐	OXI	☐
16	Λαμβάνουν χώρα στην πόλη δρώμενα για την προστασία του περιβάλλοντος;	NAI	☐	OXI	☐
17	Είστε ικανοποιημένοι από την διαχείριση των σκουπιδιών;	NAI	☐	OXI	☐
18	Πιστεύετε ότι η διαμόρφωση της παραλιακής ζώνης θα αναδείξει την πόλη;	NAI	☐	OXI	☐
19	Θα συμβάλει η διαμόρφωση αυτή στην ποιότητα ζωής των κατοίκων;	NAI	☐	OXI	☐
20	Μια ενδεχόμενη πεζοδρόμηση του ιστορικού κέντρου της πόλης θα βοηθήσει την πόλη;	NAI	☐	OXI	☐
21	Η πεζοδρόμηση αυτή θα την βοηθήσει ως προς την οικονομικά, το περιβάλλον, την ποιότητα ζωής;	NAI	☐	OXI	☐
22	Είστε ικανοποιημένοι με τα μέσα μαζικής μεταφοράς της πόλης;	NAI	☐	OXI	☐
23	Πιστεύετε ότι η προσθήκη ή η αντικατάσταση των λεωφορείων με τράμ, ηλεκτρικό ή προαστιακό σιδηρόδρομο θα βελτιώσει την ποιότητα των αστικών συγκοινωνιών της πόλης;	NAI	☐	OXI	☐
24	Θεωρείτε απαραίτητη την σύνδεση της πόλης με άλλες πόλεις της χώρας σιδηροδρομικά;	NAI	☐	OXI	☐
25	Η χρήση σιδηροδρομικών μέσων για την μεταφορά εμπορευμάτων θα συνέβαλε θετικά στην οικονομία της πόλης;	NAI	☐	OXI	☐
26	Πιστεύετε ότι το αεροδρόμιο της πόλης (Άραξος) συμβάλει στην οικονομία της πόλης;	NAI	☐	OXI	☐
27	Το λιμάνι θεωρείται ότι είναι θετικό στοιχείο για την πόλη;	NAI	☐	OXI	☐
28	Θεωρείται ότι πρέπει να διασυνδεθούν μεταξύ τους όλα τα μέσα των διαμετακομιστικών μεταφορών της πόλης;	NAI	☐	OXI	☐
29	Θεωρείτε ότι οι οδικοί άξονες έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη της πόλης;	NAI	☐	OXI	☐
30	Η πόλη της Πάτρας έχει να παρουσιάσει τεχνολογικά επιτεύγματα;	NAI	☐	OXI	☐
31	Θεωρείται ότι η πόλη πρέπει να προσανατολιστεί στην τεχνολογική αναβάθμισή της;	NAI	☐	OXI	☐
32	Πιστεύετε ότι τεχνολογικά ιδρύματα συμβάλουν στην οικονομία της πόλης;	NAI	☐	OXI	☐
33	Πιστεύετε ότι τεχνολογικά ιδρύματα συμβάλουν στον εκσυγχρονισμό της πόλης;	NAI	☐	OXI	☐
34	Πιστεύετε ότι πρέπει η πόλη να εμπλακεί επενδυτικά με τα τεχνολογικά ιδρύματά της;	NAI	☐	OXI	☐
35	Η βιομηχανία της πόλης συμβάλει θετικά στην πόλη;	NAI	☐	OXI	☐
36	Θεωρείται ότι η πόλη πρέπει να αναδείξει τον βιομηχανικό της τομέα και παραγωγή;	NAI	☐	OXI	☐
37	Οι προσφερόμενες υπηρεσίες της πόλης θεωρείται ότι βρίσκονται σε ικανοποιητικό επίπεδο;	NAI	☐	OXI	☐

38	Θεωρείτε ότι η πόλη είναι ανεχτική απέναντι στους πρόσφυγες;	NAI	☐	OXI	☐
39	Θα βοηθούσατε έναν μετανάστη προσφέροντας του είδη πρώτης ανάγκης;	NAI	☐	OXI	☐
40	Θα είχατε φιλικές σχέσεις με έναν ομοφυλόφιλο;	NAI	☐	OXI	☐
41	Θα σας ενοχλούσε να συνεργαστείτε με ένα άτομο διαφορετικής εθνικότητας;	NAI	☐	OXI	☐
42	Πιστεύετε ότι πρέπει να συντηρούνται συχνότερα και κατά καλύτερο τρόπο τα υφιστάμενα έργα υποδομών στην πόλη;	NAI	☐	OXI	☐
43	Πιστεύετε ότι πρέπει να γίνουν επιπλέον έργα υποδομών στην πόλη;	NAI	☐	OXI	☐
44	Θεωρείτε την πόλη την δεδομένη στιγμή βιώσιμη, λαμβάνοντας υπόψη την ανεργία της και την υφιστάμενη κατάσταση στην οποία βρίσκεται ως προς τον χωρικό της σχεδιασμό ;	NAI	☐	OXI	☐
45	Πιστεύετε ότι η πόλη έχει τις προϋποθέσεις να αναπτυχθεί και να εκσυγχρονιστεί;	NAI	☐	OXI	☐

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bontje, M., & Musterd, S. (2009). Creative industries, creative class and competitiveness: Expert opinions critically appraised. *Geoforum*, 40, 843–852.
- Caves, R. (2002). *Creative Industries: Contracts between Arts and Commerce*. Cambridge: Harvard University Press.
- DCMS. (2001). *Creative Industries Mapping Document 2001*. London: DCMS. Ανάκτηση από http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.culture.gov.uk/reference_library/publications/4632.aspx
- Flew, T. (2002). Beyond ad hocery: Defining Creative Industries. Cultural Sites, Cultural Theory, Cultural Policy, The Second International Conference on Cultural Policy Research, 23-26 January, Wellington.
- Florida, R. (2000). *COMPETING IN THE AGE OF TALENT:QUALITY OF PLACE AND THE NEW ECONOMY*. R. K. Mellon Foundation, Heinz Endowments, and Sustainable Pittsburgh. Pittsburgh: Carnegie Mellon University.
- Florida, R. (2002). *Entrepreneurship, Creativity, and Regional Development*. Carnegie Mellon University. Pittsburgh: Carnegie Mellon University.
- Florida, R. (2002). The Economic Geography of Talent. *Annals of the Association of American Geographers*, 92(4), 743–755.
- Florida, R. (2002). *The rise of the creative class*. N.Y.,USA: Basic Books.
- Florida, R. (2005). *CITIES AND THE CREATIVE CLASS*. New York: Routledge.
- Florida, R. (2006, September). Regions and Universities Together Can Foster a Creative Economy. *Chronicle of Higher Education*, 53(4), σ. Β6. Ανάκτηση από <http://creativeclass.com/rfcgdb/articles/Regions%20and%20Universities%20Together%20Can%20Foster%20-%20Chron%20of%20Higher%20Ed.pdf>

- Florida, R. (2009, August). 'Talent, technology and tolerance' key to attracting creative workers. Euractiv.com. Ανάκτηση από <http://www.euractiv.com/enterprise-jobs/author-talent-technology-tolerance-key-attracting-creative-workers/article-184822>
- Florida, R., & Gates, G. (2001). Technology and Tolerance: The Importance of Diversity to High-Technology Growth. The Brookings Institution, Center on Urban and Metropolitan Policy. Washington D.C.: The Brookings Institution.
- Florida, R., Mellander, C., & Stolarick, K. (2009). Talent, Technology and Tolerance in Canadian Regional Development. Canadian Geographer / Le Géographe canadien, 54(3), 277–304.
- Hahn, J., (2010) Creative Cities and (Un)Sustainability – Cultural Perspectives
- Howkins, J. (2001,2007). THE CREATIVE ECONOMY (2nd εκδ.). London: PENGUIN BOOKS.
- Howkins, J. (2012). The Creative Economy. Ανάκτηση από www.creativeeconomy.com
- Hugo Hinsley (2013). Τεύχος TEE 456. Κάνοντας τις πόλεις της Ευρώπης παραγωγικές και δημιουργικές
- Lazzeretti, L., Boix, R., & Capone, F. (2008). Do Creative Industries Cluster? Mapping Creative Local Production Systems in Italy and Spain. Industry and Innovation, 15(5), 549–567.
- LUCAS, R. E. (1988). ON THE MECHANICS OF ECONOMIC DEVELOPMENT. Journal of Monetary Economics, 22, 3-42.
- Mellander, C., & Florida, R. (2006). The Creative Class or Human Capital? Explaining Regional Development in Sweden. Electronic Working Paper Series in Economics and Institutions of Innovation Paper No. 79, 38.
- Stolarick, K., & Florida, R. (2006). Creativity, connections and innovation: a study of linkages. Environment and Planning A, 38, 1799 -1817.
- UNCTAD. (2010). Creative Economy Report 2010. New York: United Nations. Ανάκτηση από <http://www.unctad.org/creative-economy>
- UNDP. Creative economy report 2013 special edition > widening local development pathways
- Λαζαρέτου Σοφία, 2014, Working Paper, Η έξυπνη οικονομία: «πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα. Μπορούν να αποτελέσουν προοπτική εξόδου από την κρίση;
- Δρ. Σωτηριάδου Βικτωρία, 2005, «Αστική Αναγέννηση: η καινοτομία για το αστικό περιβάλλον»

ΙΣΤΟΛΟΓΙΑ

- <http://www.in2life.gr/escape/destinations/article/195714/mpilmpao-erotas-a-la-vaskika.html>
- <http://www.in2life.gr/escape/destinations/article/195412/amvoyrgo-anakalyptontas-thn-enallaktikh-germania.html>
- <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CF%80%CE%B9%CE%BB%CE%BC%CF%80%CE%AC%CE%BF>

- <https://www.eventbrite.es/e/registro-eplan-experience-bilbao-claves-para-una-ingenieria-eficiente-25540699921?aff=erelexpmlt>
- <https://www.eventbrite.es/e/entradas-neuroeducacion-los-secretos-de-las-mentes-brillantes-bilbao-25198930680?aff=erelexpmlt>
- <http://www2.med.auth.gr/act/news.php>
- <http://dweek.bidc.eus/en/event/>
- <http://www.athinorama.gr/travel/travelideas/articles.aspx?artid=2500890>
- <http://spitswww.uvt.nl/rise/participant-university-of-deusto.html>
- <http://magdax.blogspot.gr/2016/03/northern-spain-bilbao.html>
- <http://www.kathimerini.gr/764374/opinion/epikairothta/politikh/h-eyrwph-twn-zwntanwn-oymanismwn>
- <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=217087>
- <http://www.euskonews.com/0171zbn/gaia17104es.html>
- <http://www.taxidologio.gr/bilbao.html>
- <http://www.ethnos.gr/europi/arthro/mpilmpao texni kai geusignosia-11857065/>
- <http://www.teatroarriaga.com/el-teatro-en-imagenes/?lang=en>
- <http://www.taxidologio.gr/brussels.html>
- <http://www.bruxelles.be/artdet.cfm?id=4000>
- http://visitbrussels.be/bitc/BE_en/content/10108/festival-calendar.do
- <http://ingolden.gr/in/%CE%B2%CF%81%CF%85%CE%BE%CE%AD%CE%BB%CE%B%CE%B5%CF%82-%CE%B7-%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CF%85-%CF%87%CF%84%CF%85%CF%80%CE%AC-%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CE%BB%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82/>
- <http://www.aboutflorence.com/economy-of-Florence.html>
- <http://www.aboutflorence.com/art-and-culture-of-Florence.html>
- <http://www.aboutflorence.com/events-in-Florence.html>
- http://www.travelstyle.gr/portal/gr/destination_articles.php?dest_id=159&id=2574
- <http://www.taxidologio.gr/florence.html>
- <http://www.lawstudies.gr/%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CE%BC%CE%B9%CE%B1/%CE%99%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B1-/Florence-International-Film-School/>
- http://www.ethnos.gr/europi/arthro/florentia_h_koitida_tis_anagennisis-64362545/
- <http://www.florencechoirfestival.com/>
- <https://www.visitflorence.com/florence-events/main-florence-events.html>
- http://eventful.com/florence/events/categories#!location=city_id%7C2752940&page_number=17
- <http://www.pascalls.co.uk/projects/aviation/florence-airport/>
- <https://www.fdtc.edu/>
- <http://simt.com/>
- <http://www.greekarchitects.gr/gr/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%B5%CF%82/%CF%86%CE%BB%CF%89%CF%81%CE%B5%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CE%B7-%C2%AB%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B7-firenze-la-citt%C3%A0->

- [nuova%CE%BF-%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%B8%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%85%CF%88%CE%B7%CE%BB%CE%AE%CF%82-%CF%84%CE%B1%CF%87%CF%8D%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-sir-norman-foster-id1649](http://www.patrasevents.gr/article/90410-eboriko-kentro-open-mall-stin-patra)
- <http://www.patrasevents.gr/article/90410-eboriko-kentro-open-mall-stin-patra>
  - <http://www.socartes.gr/post/kalesma-neon-eikastikon-apo-4o-diethnes-eikastiko-festival-patras-re-culture-4-prothesmia-31>
  - <http://www.fbgfoodandwinefest.com/Patron.htm>
  - http://www.plusmag.gr/article/%CE%9E%CE%B5%CE%BA%CE%B9%CE%BD_%CF%84%CE%BF_34%CE%BF_%CE%A6%CE%B5%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%B2%CE%BB_%CE%A0%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%82
  - <http://sfairika.gr/site/%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B5%CF%82-%CF%86%CE%B5%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%B2%CE%B1%CE%BB-%CF%80%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%82-2016-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CF%87%CE%B1%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B7/>
  - <https://kileko79.wordpress.com/%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B5%CF%83-%CF%86%CE%B5%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%B2%CE%B1%CE%BB-%CF%80%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%83/>
  - <http://www.elculture.gr/blog/2o-street-art-festival-patras/>
  - <http://www.thebest.gr/news/index/viewStory/393111>
  - http://www.fe-odeiopatron.gr/index.php?option=com_content&view=section&id=16&Itemid=45
  - <http://www.tempo24.gr/eidisi/29239/patra-plithos-ekdiloseon-sto-fetino-34oy-festival-patras-thesmos-arhaioy-dramatos-deite>
  - http://www.festivalpatras.gr/?section=1768&language=el_GR
  - http://intermediakt.org/creationship/index_el.html#programme
  - <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%AC%CF%84%CF%81%CE%B1#.CE.99.CF.83.CF.84.CE.BF.CF.81.CE.AF.CE.B1>
  - <http://www.elabs.dreamhosters.com/achaea/el/attractions/architecture/367-2010-02-09-12-07-44>
  - <http://www.tempo24.gr/eidisi/16775/patra-enas-peripatos-gia-tin-arhitektoniki-axia-tis-polis-deite-fotografies>
  - <http://www.thebest.gr/news/index/viewStory/354515>
  - <http://www.e-patras.gr/web/guest/city/city-guide/sights>
  - <http://www.carnivalpatras.gr/gallery/grand-parade/>
  - http://www.citybranding.gr/2013/01/blog-post_22.html